

T.C.

ZİRVE ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SINIF ÖĞRETMENLİĞİ ANABİLİM DALI

5. SINIF SOSYAL BİLGİLER PROGRAMININ ÖĞRENME-ÖĞRETME

BOYUTUNUN DEĞERLENDİRİLMESİ

(Muş İli Örneği)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Salih KORKMAZ

Danışman

Doç. Dr. Hidayet TOK

GAZİANTEP

HAZİRAN 2014

T.C.

ZİRVE ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

GAZİANTEP

Sınıf Öğretmenliği Ana Bilim Dalı Programı öğrencisi Salih KORKMAZ tarafından hazırlanan 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Programı Öğrenme-Öğretme Boyutunun Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi(Muş İli Örneği) başlıklı tez, 15.09.2014 tarihinde yapılan savunma sonucunda aşağıda isimleri bulunan jüri üyelerince kabul edilmiştir.

<u>Unvanı, Adı ve Soyadı</u>	<u>Kurumu</u>	<u>İmzası</u>
Doç. Dr. Hidayet TOK	Zirve Üniversitesi	
Yrd. Doç. Dr. Ramin ALİYEV	Zirve Üniversitesi	
Yrd. Doç. Dr. Özcan PALAVAN	Zirve Üniversitesi	

Jüri üyeleri tarafından kabul edilen bu Yüksek Lisans Tezi, Enstitü Yönetim Kurulunun Sayılı kararıyla/...../..... Tarihinde onaylanmıştır.

Doç. Dr. Abdullah DEMİR

Müdür

ÖZET

Bu çalışmada 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Programının Öğrenme-Öğretme boyutunun öğretmen görüşlerine dayalı olarak değerlendirilmesi amaçlanmıştır.

Araştırmada, evren ve örnekleme 2013-2014 Eğitim-Öğretim yılında Muş İlinde görev yapan, Milli Eğitime Bağlı ortaokullarda görevli Sosyal Bilgiler öğretmenleri oluşturmaktadır.

Bu araştırmada gerekli verileri toplamak amacıyla ‘5. Sınıf Sosyal Bilgiler Programının Öğrenme-Öğretme Sürecinin Değerlendirilmesi Anket Formu’ kullanılmıştır. Öğretmenlerle ilgili demografik bilgileri elde etmek için ankete kişisel bilgi bölümü eklenmiştir. Ayrıca katılımcıların anket soruları hariç konuya ilişkin belirtmek istedikleri bir durum varsa belirtebilecekleri ‘not’ kısmı da eklenmiştir.

2013-2014 Eğitim-Öğretim Yılında Muş İlinde çalışan, Milli Eğitime Bağlı özel ve resmi ortaokullarındaki Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Programının Öğrenme-Öğretme Boyutunun Değerlendirilmesine ilişkin tutumlarını tespit etmeye yönelik yapılan bu araştırma, tarama modelindedir.

Anketteki verilerin analizi, analiz paket programları kullanılarak yapılmıştır. Ortaokul Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin anketteki sorulara verdikleri cevapların frekansları ve yüzde dağılımları bulunmuştur. Ayrıca her soruya verilen cevaplar araştırmanın bağımsız değişkenlerine (cinsiyet, yaş, öğrenim durumu, hizmet süresi) göre toplanan veriler amaçlara paralel bir şekilde gruplandırılarak analiz edilmiştir.

Eğitim durumu boyutunda programın genel anlamda uygulanabilir nitelikte olduğu, eğitim programının öğrenme-öğretme boyutunu değerlendirmede öğretmenlerin cinsiyet, yaş, meslek yılı ve mezun oldukları okulların türüne göre anlamlı bir farklılık teşkil etmediği tespit edilmiştir.

Araştırmada bulunan sonuçlar doğrultusunda programın eksikliklerini giderici çalışmaların yapılmasına yönelik olarak gerekli önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Bilgiler, öğrenme, öğretme, eğitim programı.

ABSTRACT

In this study, it was aimed to evaluate the dimensions of teaching and learning of the fifth class Social Sciences Programme considering teacher's aspects.

In this research, population and sampling consist of Social Sciences teachers who are working at Secondary Schools of the Ministry of National Education in Muş in 2013- 2014 Academic Year.

In this research for gathering necessary information, a questionnaire was used in which the dimensions of teaching and learning of the fifth class Social Sciences Programme was evaluated. Also, "personal information part" was added to the questionnaire in order to get the demographic information about teachers. Besides this, the "note part" was added for participants in order to state something about topic except the questions in questionnaire.

A scanning method was used in the research, which is done to identify the teachers' attitudes about the evaluation of teaching and learning dimensions of the fifth class Social Sciences Programme who are working at private and official secondary schools affiliated to the Ministry of National Education in Muş in 2013-2014 Academic Year.

Data analysis of the questionnaire was done by using analysis packet programmes. Frequency and percentage distribution of the secondary school Social Sciences teachers' answers was found. Also, the answers for each question and the data gathered according to the independent variables (gender, age, educational background, service period) were analyzed by grouping parallel to the objectives.

It was identified that the programme is applicable in general in terms of education and also it doesn't constitute any important differences according to the teachers' gender, age, occupation year and the university that they graduate.

According to the results of this research, necessary recommendations were given for doing the necessary studies in order to overcome shortcomings.

Key Words: Social science, teaching, learning, educational programme.

İÇİNDEKİLER

Özet.....	i
Abstract.....	ii
İçindekiler.....	iv
Tablolar Listesi.....	viii
Ekler Listesi.....	x
Önsöz.....	xi
BÖLÜM 1 - GİRİŞ.....	1
1. Problem Durumu.....	3
2. Araştırmanın Amacı.....	4
3. Araştırmanın Önemi.....	5
4. Problem Cümlesi.....	5
5. Alt Problemler.....	6
6. Sayılılar.....	6
7. Sınırlılıklar.....	6
8. Tanımlar.....	6
BÖLÜM 2- KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	8
1. Eğitim Nedir-Niçin eğitim?	8
2. Öğrenme.....	8
2.1. Öğrenmeyi Etkileyen Faktörler.....	11

3. Öğretme.....	11
4. Eğitim Programı.....	12
4.1. Eğitim Programı Tasarımı.....	13
4.2. Program Tasarısı Yaklaşımları.....	15
4.3. Eğitimde Program Geliştirme Modelleri.....	17
4.4. Program Değerlendirme.....	18
5. Öğretim Programı.....	22
6. İçerik/Öğrenme Alanı-Ünite-Tema.....	23
7. Öğrenme-Öğretme Süreci.....	24
8. Öğretme-Öğrenme Sürecinde Yeniden Yapılanma.....	26
9. Hedefler ve Öğretme-Öğrenme Etkinlikleri.....	27
10. Öğrenme Öğretme Süreçleri ve Öğretmenin Rolü.....	28
11. Sosyal Bilgiler Nedir?.....	31
12. Sosyal Bilgilerin Önemi.....	32
13. Sosyal Bilgiler Öğretiminin Gelişimi.....	33
14. Türkiye’de Sosyal Bilgilerin Tarihsel Gelişimi.....	34
15. Sosyal Bilgiler Dersi (5. Sınıf) 2004 Öğretim Programı.....	37
16. Sosyal Bilgiler Dersinin Amaçları.....	41
17. Sosyal Bilgilerin İlköğretim Programındaki Yeri ve Önemi.....	43
18. Sosyal Bilgiler Programının Temel Özellikleri.....	46

19. Sosyal Bilgiler Programının Temel Yaklaşımı.....	48
20. Sosyal Bilgiler Programının Yapısı.....	49
21. Sosyal Bilgiler Programının Uygulanması İle İlgili Açıklamalar.....	52
22. Sosyal Bilgiler Programının Vizyonu.....	56
23. Sosyal Bilgiler Dersinde Eğitim Durumu.....	56
24. Sosyal Bilgiler Öğretiminde Kullanılan Araçlar.....	59
25. Sosyal Bilgiler Öğretiminde Kullanılan Yöntemler.....	60
26. Sosyal Bilgiler Öğretiminde Kullanılan Teknikler.....	61
27. Yapılan Çalışmalar.....	62
BÖLÜM 3 - YÖNTEM.....	68
1. Araştırmanın Modeli.....	68
2. Evren ve Örneklem.....	68
3. Veri Toplama Aracı.....	71
4. Verilerin Analizi.....	72
BÖLÜM 4 - BULGULAR.....	74
A) Nicel Değerlendirme.....	74
a) Güvenirliliğe İlişkin Bulgular.....	74
b) 1. Alt Probleme İlişkin Bulgular.....	75
c) 2. Alt Probleme İlişkin Bulgular.....	81
d) 3. Alt Probleme İlişkin Bulgular.....	83

B) Nitel Değerlendirme.....	85
BÖLÜM 5- SONUÇ ve TARTIŞMA.....	90
1. Alt probleme ilişkin sonuç ve tartışma.....	91
2. Alt probleme ilişkin sonuç ve tartışma.....	93
3. Alt probleme ilişkin sonuç ve tartışma.....	95
BÖLÜM 6- ÖNERİLER.....	98
1-Araştırma sonuçlarına göre öneriler	98
2-Araştırmacılara öneriler	99
KAYNAKÇA.....	100

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1: İlköğretim Sosyal Bilgiler Programı 5. Sınıf Öğrenme Alanları, Üniteler ve Süreleri.....	38
Tablo 2: İlkokullar ve Ortaokullar Haftalık Ders Çizelgesi.....	44
Tablo 3: Anket çalışmasına katılan öğretmenlerin cinsiyetleri tablosu.....	69
Tablo 4: Anket çalışmasına katılan öğretmenlerin yaş aralıkları tablosu.....	70
Tablo 5: Anket çalışmasına katılan öğretmenlerin meslek yılları tablosu.....	70
Tablo 6: Anket çalışmasına katılan öğretmenlerin eğitim durumları tablosu.....	71
Tablo 7: Ankete Güvenirlik Tablosu.....	74
Tablo 8: 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Programının Öğrenme-Öğretme Boyutunun Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Görüşlerine İlişkin Cinsiyet İçin t-testi Tablosu.....	75
Tablo 9: Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Programının Öğrenme-Öğretme Boyutunun Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Görüşlerine İlişkin Yaşları İçin Anova Analizi...	76
Tablo 10: Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Programının Öğrenme-Öğretme Boyutunun Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Görüşlerine İlişkin Yaşları İçin Sheffe Tablosu.....	77
Tablo 11: Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Programının Öğrenme-Öğretme Boyutunun Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Görüşlerine İlişkin Meslek Yılları İçin Anova Analizi.....	78
Tablo 12: Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Programının Öğrenme-Öğretme Boyutunun Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Görüşlerine İlişkin Meslek Yılları İçin Sheffe Tablosu.....	79

Tablo 13: 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Programının Öğrenme-Öğretme Boyutunun Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Görüşlerine İlişkin Eğitim Durumları İçin t-testi Tablosu.....	80
Tablo 14: 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Programının Öğrenme-Öğretme Boyutunun Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin En Az Katıldıkları Konular İçin Betimsel İstatistik Tablosu.....	81
Tablo 15: 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Programının Öğrenme-Öğretme Boyutunun Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin En Az Katıldıkları Anket Sorularının Frekans ve Yüzde Değerleri Tablosu.....	82
Tablo 16: 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Programının Öğrenme-Öğretme Boyutunun Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin En Çok Katıldıkları Konular İçin Betimsel İstatistik Tablosu.....	83
Tablo 17: 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Programının Öğrenme-Öğretme Boyutunun Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin En Çok Katıldıkları Anket Sorularının Frekans ve Yüzde Değerleri Tablosu.....	84
Tablo 18: Çalışma Grubuna Katılan Sosyal Bilgiler Öğretmenlerine İlişkin Bilgiler.....	85
Tablo 19: Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Programına İlişkin Görüşleri.....	88

EKLER LİSTESİ

Özgeçmiş(EK-1)	108
Araştırmada Kullanılan Anket(EK-2).....	109
Araştırmada Kullanılan Anket Uygulama Onayı(EK-3).....	113

ÖNSÖZ

Bu araştırmanın amacı 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Programının Öğrenme-Öğretme Boyutunun Değerlendirilmesini Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin görüşlerine göre yapmaktır. Bu çalışma esnasında bana bir çok kişinin emeği geçmiştir. Bana desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen aileme, yüksek lisans dersleri esnasında çok yalnız bıraktığım eşime ve bu esnada beni ağırlayan dostum Özgür ÖNAL' a, çalışma arkadaşlarıma, anketlerin değerlendirilmesinde bana yardımcı olan kuzenim Bilal YETİŞGİN' e ve tezin düzenlenmesinde bana yardımcı olan arkadaşım Mehmet SAĞLAM' a çok teşekkür ederim. Araştırma sürecinde bana destek olan ve değerli bilgilerinden yararlandığım danışmanım ve hocam Doç. Dr. Hidayet TOK' a teşekkür ederim.

BÖLÜM- 1

GİRİŞ

2005' te yeniden yapılandırılan ilköğretim programının esas gayesi, öğrencilerin gerekli yaşam becerilerini kazanmalarını ve pozitif kişisel nitelikler geliştirmelerini sağlamak şeklinde ifade edilmiştir. Program; kazanım, içerik, öğretme-öğrenme süreci, izleme ile ölçme ve değerlendirme boyutundan meydana gelmektedir. Kazanımlar, öğrencilerin gözlemlenen öğrenci davranışları ile birlikte, bilgi, beceri, tutum ve değerleri de içine alan ifadeler olduğu, kazanımlar oluşturulurken konu bütünlüğünden ziyade, becerilerin göz önüne alındığı belirtilmiştir. 2005 ilköğretim programında içerik düzenlenirken, öğrencilerin ihtiyaç ve ilgilerinin değerlendirildiği, içerik düzenlenirken tematik yaklaşımın kullanıldığı ve bu doğrultuda öğrenme alanları belirlenip, ara disiplinlerinde tanımlanarak öğrenme alanlarıyla ilişkilendirildiği belirtilmiştir. Ayrıca, öğrencilerin içerikle ilgili birden fazla kaynaktan yararlanması amaçlanmıştır. Programda, öğrenme süreçlerinde kişisel farklılıkların dikkate alındığı, bireyin özgürlüğünün esas alındığı, bireyin mevcut bilgileri ile yeni edindiği bilgileri kendine has bir şekilde oluşturduğu belirtilmiş, bundan dolayı da öğretim yöntem ve tekniklerinin olabildiğince çeşitlendirilmesi gerektiği üzerinde durulmuştur. Ölçme değerlendirme faaliyetlerinde ise öğrencilerin bilgi, beceri ve tutumlarını gösterebilecekleri birden fazla değerlendirme imkanlarının verilmesinin gerekliliği vurgulanmıştır. Programda, yalnızca öğrenme ürününün değil, öğrencilerin öğrenme süreçlerinin de takip edilerek değerlendirilmesinin hedeflendiği ifade edilmiştir. Bundan dolayı değerlendirmenin, öğrencilerin bilmediklerinden ziyade bildiklerini belirlemeye yönelik bir vasıta olarak görülmesinin gerekliliğine inanılmıştır (MEB, 2005). 2005 ilköğretim programının, 'yapılandırmacı öğrenme' kuramının ilkelerinin kullanılması sureti ile geliştirilmeye çalışıldığı belirtilmektedir.

Yapılandırmacı öğrenmenin esas noktası kişinin, bilgiyi kendince ne şekilde yapılandığıdır. Bu doğrultuda yapılandırmacı öğrenme, bireylerin öğrenme süreçlerinde bilgi yapılandırması esnasında hangi işlemleri yaptığını ve hangi

unsurların öğrenme sürecini etkilediğini açıklamaya çalışan kapsayıcı bir öğrenme kuramı olarak değerlendirilebilir (Fer ve Cırık, 2007).

Yapılandırmacı anlayışın öğrenme etkinliklerine bakıldığı zaman, Açıkgöz'ün (2004) belirtmeye çalıştığı şekilde, öğretmenler sahip oldukları bilgiler, kavramları veya düşüncelerini öğrencilere direk aktaramazlar. Öğretmenin anlattıkları öğrenci tarafından yorumlanarak dönüştürülür. Burada öğretmenin yapması gereken de öğrenci ile öğretim programı arasında aracılık ederek öğrencinin bilgiyi yapılandırma sürecinde yanlış yönelmelerini engelleyerek kolaylaştırmak olmalıdır (Açıkgöz, 2004). Yapılandırmacı öğrenme anlayışının esaslarından yararlanılarak geliştirilen ilköğretim programlarında öğretmenin önemli bir role sahip olduğu gerçeğine karşılık, öğretmen görüşlerinin incelendiği araştırmaların yeterli olmadığı gözlenmektedir.

Sosyal kurum ve ilişkilerin sade olduğu toplumlarda, bireyler toplumsal hayatla ilgili davranışları yaşantıları yolu ile öğrenebilir. Fakat sosyal kurum ve ilişkilerin geliştiği ve çoğaldığı bugünkü toplumlar içinde, öğrencinin; insani ilişkileri, her bireyin farklı olduğunu, sosyal hayatta bulunan resmi ve resmi olmayan gruplar ile bu grupların işlevlerini, aile ile başlayıp daha geniş kuruluşlara kadar uzanan toplumsal kurumları ve işlevlerini öğrenmesi gerekir. Çocuğun bu davranışların tamamını ailesinden öğrenmesi mümkün değildir. Bundan ötürü çocuğun sosyalleşmesi görevini günümüzde eğitim kurumları ile aile beraber gerçekleştirmektedir(Erden, 1996, 4).

Bütün toplumlar kendisini meydana getiren bireyleri amaçladığı hedeflere göre yetiştirmek ister. Milli Eğitim sisteminin hedefleri incelendiğinde ilköğretimde bu hedeflerin gerçekleşmesini en çok Sosyal Bilgiler dersi yerine getirmektedir. Bugün ilköğretimin 4., 5., 6. ve 7. Sınıflarında okutulan Sosyal Bilgiler dersi; öğrencilerin çevrelerini tanımaları, demokratik bir genç olarak hak ve ödevlerini bilmelerini sağlayan önemli derslerden birisidir(Çiftçi, 2006).

Ayrıca Sosyal Bilgiler dersi, bütün bireylerin kendisini geliştirecek yaşantılara imkan vererek kendini keşfetmesine imkan sağlar. Sosyal Bilgiler,

insanların sınırsız isteklerini karşılayacak sınırlı kaynakları kullanması ile ilgili kavram, beceri ve tutumları geliştiren yaşantılar hazırlayıp onun ekonomik yeterlilik kazanmasını sağlayan ve vatandaş olmanın gerektirdiği sorumlulukları önemser(Sağlamer, 1997, 3).

1. Problem Durumu

Öğrenme, bireyin etkinlikleri sonucunda davranışlarında oluşan uzun süreli değişimlerdir. Yeni edinilen bilgi veya becerinin, öğrenme sayılabilmesi için davranışta değişiklik olması ve davranışta oluşan değişikliğin de uzun süre devam etmesi gerekmektedir (Özkalp, 1983). Yeni öğrenmeler ile bireyin kapasitesinde gelişme olur, daha önceden yapamadığı faaliyetleri yapabilecek etkinliğe ulaşır. Başka bir ifade ile, öğrenme sonucu, birey yaşadığı ortamı yeniden anlamlandırarak buradaki kendi konumunu yeniden anlamlandırır (Öztürk, 2002).

Ertürk (1986, s.83) öğretmeyi; öğrenme faaliyetlerine rehberlik etme ya da bu faaliyetleri sağlama etkinlikleri şeklinde tanımlamaktadır. Fidan'a göre öğretme, hedefler ile belirtilen davranışların öğrencilere kazandırılması amacı ile öğrenme yaşantılarının oluşturması olarak ifade edilmektedir(1986, s.18).

Bir eğitim programının amacına ulaşması esnasında öğrencinin yanı sıra öğretmen de önemli öğedir. Öğretmen, öğrenmeyi gerçekleştirmek, geliştirmek, desteklemek gayesi ile öğrencinin içinde bulunduğu ortamda uygun eğitim durumları düzenlemekle ilgili olan kişidir. Öğretim süreçlerinde süreci yöneten kişi olarak öğretmen, hem konu alanı hem de öğretim bilgisi alanı bakımından yeterli olmalıdır. Öğretim süreçlerinin yöneticisi olan öğretmen, eğitimin hedeflerini gerçekleştirmek için sürecin yönetilmesi hususunda gerekli çalışmaları yapacak ve bu çalışmaların üstesinden gelebilmek için de gerekli öğretim süreci yönetme yeterliliklerine sahip olması gerekecektir.

Sosyal Bilgiler dersinde bireyler, yaşadığı yakından başlayarak uzak toplumsal çevresini, geçmişini, içinde bulunduğu zamanı ve geleceği tanıma olanağı bulur. Bireylerin sosyal ve toplumsal kişiliklerinin oluşmasında ve

gelişmesinde de Sosyal Bilgiler dersinin önemi büyüktür(Can, Yaşar ve Sözer, 1998, 11).

Sosyal Bilgiler, çocukları ileriki yaşamlarında, karşılaştıkları problemleri etkili şekilde çözmeleri, yaşamlarını kolaylaştıran doğru kararlar almaları ve bu kararları uygulamaları için gerekli bilgi ve becerilerle donatır (Karaoğlu, 1998, 4). İlköğretim çağında bulunan bireylere ilgili beceri ve özellikleri kazandırmak açısından Sosyal Bilgiler dersi ne kadar önemliyse bu dersin branş öğretmenlerinin özellikleri de o derecede önemlidir. Eğitim sistemlerinin başarısı, o sistemlerde yer alan öğretmenlerin nitelikleri ile de ilişkilidir. Çünkü öğretmenlerin müfredatı uygulamanın yanında toplumun aydınlatılmasında da büyük sorumlulukları vardır. Bundan dolayı da eğitim sistemlerinin asıl uygulayıcıları olmalarından dolayı öğretmenlerin görüşleri önem arz etmektedir. Bundan dolayı da bu alan öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler eğitimine yaklaşımları tespit edilmeli ve bu konuda gerekli önlemler alınmalıdır.

Yapılandırmacı yaklaşım ile hazırlanan yeni ilköğretim Sosyal Bilgiler müfredatında dersin öğrencilere öğretilmesinde yaşanan bu problemlerin tespit edilmesi ve eğitim camiasında akademik olarak araştırılması gerekliliği göze çarpmaktadır.

2. Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı, Muş İlinde bulunan, Milli Eğitime Bağlı özel ve resmi ortaokullardaki Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Programının Öğrenme-Öğretme Boyutunun Değerlendirilmesine ilişkin görüşlerini tespit etmektir. Ayrıca tespitlerin öğretmenlerin cinsiyetlerine, yaşlarına, hizmet sürelerine ve öğrenim durumlarına göre farklılık gösterip göstermediğini ortaya koymak ve bu sonuçlara dayanarak yorumlarda ve önerilerde bulunmaktır.

3. Araştırmanın Önemi

Çağımızın değişen ve gelişen koşullarına paralel olarak eğitim sistemimizde de değişiklik yapılmıştır. Yapılandırmacı yaklaşım ışığında yeni bir ilköğretim müfredatı oluşturulmuş ve uygulamaya konulmuştur. Bu yaklaşımla birlikte oluşturulan yeni müfredatta 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Programı Öğrenme-Öğretme Sürecinde da değişimler yaşanmıştır.

Bu araştırmanın kısaca amacı; 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Programı Öğrenme-Öğretme Sürecinin değerlendirilmesidir. Bu değerlendirme ışığında çözüm önerileri geliştirme imkanımız olacaktır.

Araştırmada elde edilecek bulguların, Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin öğrenme-öğretme sürecini hazırlarken karşılaşılabilecek sorunları tespit etmeyi ve buna göre öğrenme-öğretme sürecini hazırlamaları, öğretmen yetiştiren kurumların, öğretmenlerin eğitim ve öğretim esnasında karşılaştıkları güçlüklerin farkına vararak bu konulara daha fazla önem verilmesine yardımcı olacağı, öğretmen adaylarının, karşılaşılabilecek güçlüklerin bilincinde olmalarına ve kendilerini bu güçlüklerle hazırlamalarına fayda sağlayacağı da beklenmektedir.

Bu araştırma bulgularının öğrenme-öğretme sürecinde görülen sorunların tespitine ve çözümüne, eksikliklerin giderilmesine ışık tutacağı düşünülmektedir.

4. Problem Cümlesi

Muş İlinde çalışan, Milli Eğitime Bağlı özel ve resmi Ortaokullardaki Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Programının Öğrenme-Öğretme Boyutunun Değerlendirilmesine ilişkin görüşleri nelerdir? Bu görüşler öğretmenlerin cinsiyetlerine, yaşlarına, hizmet sürelerine ve öğrenim durumlarına göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

5. Alt Problemler

1. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Programının öğrenme - öğretme boyutuna ilişkin görüşleri öğretmenlerin a) cinsiyet, b) yaş, c) öğrenim durumu, d) hizmet süresine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
2. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Programının öğrenme - öğretme boyutunda eksik buldukları konular nelerdir?
3. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Programının öğrenme - öğretme boyutunda en çok katıldıkları konular nelerdir?

6. Sayıtlar

Araştırma sırasında öğretmenler anketteki soruları içtenlikle yanıtlamışlardır.

7. Sınırlılıklar

1. Bu araştırma, araştırmanın uygulanacağı okullarda çalışan Sosyal Bilgiler öğretmenleriyle sınırlıdır.
2. 2013-2014 Eğitim-Öğretim yılında, araştırma kapsamına giren Muş İli ortaokullarıyla sınırlıdır.

8. Tanımlar

Bu araştırmada kullanılan bazı kavramlar ve bunların anlamları şöyledir:

Sosyal Bilgiler: Kısakürek (1998, s.2-5) sosyal bilgileri; Tarih, Coğrafya, Yurttaşlık Bilgisi gibi mevcut ilköğretim programlarında bulunan disiplinler ile Sosyal Bilimlerin alt disiplinleri olarak bilinen Felsefe, Sosyoloji, Ekonomi, Psikoloji, Antropoloji gibi disiplinlerden seçilerek ilköğretime uygun şekilde bir araya getirilen konular bütünü olarak ifade etmektedir.

Öğretme: Öğrenme etkinliklerini oluşturma faaliyeti (Ertürk, 1984:83) olarak tanımlanmaktadır.

Öğrenme: Öğrenme, bireylerin çevreyle etkileşimleri sonucunda davranışlarında meydana gelen değişimlerdir (Büyükkaragöz, 1996:16).

Eğitim programı: Eğitimde tüm programları kapsayan, geniş ve kapsamlı bir çalışmadır. Varış, eğitim programını çocuk, genç ve yetişkinlere yönelik Milli Eğitim'in amaçlarını gerçekleştirmek için yürütülen bütün faaliyetleri kapsadığını belirtmektedir (Varış, 1978:17).

Program Değerlendirme: Çeşitli ölçme yolları ile programın etkililiği hakkında bilgi toplamak, yorumlamak ve program hakkında bir karara varmak olarak tanımlanmaktadır (Demirel, 2010).

BÖLÜM 2

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1. Eğitim Nedir-Niçin eğitim?

Eğitim, insanoğlunun yaradılışından beri süregelen ve insanoğlunun üzerinde en çok düşündüğü konulardan biri olmuştur. Bilim adamları, din adamları, düşünürler bu konuda çeşitli görüşler bildirmişler, ancak tam anlamıyla ortak bir noktada uzlaşamamışlardır. Eğitim alanında en fazla kullanılan tanım Ertürk'e aittir. Ertürk eskiden beri yapılan eğitim tanımlarını incelemiş, eğitim tanımlarının ortak özelliklerini bulmuş, Dewey'in ve onu izleyenlerin görüşlerini de gözden geçirdikten sonra, her felsefi görüşe, her devre ve her koşula uyabilen bir tanım yapmıştır (Büyükkaragöz ve Çivi, 1999:26). Ertürk'e (1994:12) göre eğitim, bireylerin davranışlarında yaşantıları sonucunda ve bilinçli bir şekilde istendik değişimleri oluşturma sürecidir.

Planlı ve programlı bir hedefe yönelik olarak, belli bir yerde, uzmanların rehberliğinde düzenlenen etkinliklerden oluşan eğitime de "formal eğitim" denmektedir (Özdemir, Yalın ve Sezgin, 2004:3-4). Okullarda gerçekleştirilen eğitim buna örnektir. Formal eğitimin sonunda bireylerin olumlu davranışları kazanmaları amaçlanmaktadır. Ülkeler kendi kültür ve değerlerini inceleyerek geliştirdikleri eğitim sistemine göre formal eğitimi gerçekleştirmektedirler. Eğitim sistemi ise "eğitim programları" ile işlerlik kazanabilmektedir.

Yukarıda açıklanmaya çalışıldığı gibi eğitimin önemi ve gerekliliği tartışılmaz bir gerçektir. Eğitim faaliyeti hayatın her aşamasında ve her yerde gerçekleşebilir. Ancak planlı bir eğitim; sadece okul ortamında planlanmış hedefler doğrultusunda, uygun yöntemlerle, gerekli araçlar ve profesyoneller eliyle gerçekleşebilir. Burada bir program ve onun bileşenleri ortaya çıkar.

Eğitim faaliyetlerinden etkilenen öğrencilerin eğitim ortamında öğrenme faaliyetlerine katılması, öğretme faaliyetinden etkilenmesi durumu; planlı eğitim programının öğrenme-öğretme sürecini etkili kılmaktadır.

2. Öğrenme

Birey davranışlarının büyük çoğunluğunu öğrenme sonucu edinir. Bunların sadece küçük bir bölümü öğrenme ürünü değildir. Bireylerin, ani ve kuvvetli ışık ve ses durumunda irkilme benzeri davranışlarını öğrenmedikleri, bu davranışları doğuştan getirdikleri kabul edilir. Bireyin ilaç vb. maddelerin etkisi altında iken ya da her nasılsa sadece bir veya birkaç kez gösterdiği davranışlar da öğrenme ürünü kabul edilemez. Bu kısa açıklamadan anlaşılacağı üzere, davranışların öğrenme faaliyeti sonucunda oluştuğu kabul edilebilmesi için bireylerin bu davranışları sonradan edinmiş olmaları ve bunu belli bir kararlılıkla birlikte kullanması gerek (Özçelik, 2010, s:1).

Tekin, öğrenme faaliyetlerinin birey hayatındaki yerini şöyle açıklamaya çalışmaktadır;

İnsanoğlu hayata gözlerini açtığında, hayatını idame edebilmesi ve hayat gereksinimlerini yerine getirebilmesi açısından, bireyler arasında farklılıklar gösterse de, insanın kendine yetebilir hale gelmesi epey bir zaman alır. İnsan, geçen zaman içinde birçok davranış edinir. İnsan davranışlarının büyük bir bölümü öğrenilmiş davranışlardır ve bu davranışlar insan yaşamının belirleyicisi olurlar. Halbuki bu durum, diğer canlılar için geçerli değildir. Yeni doğan bir bebek, gerçek manasıyla biyolojik bir canlı olarak doğar. Bu canlının hayatını devam edebilmesi, en azından, onun temel ihtiyaçları olan susuzluğunun ve açlığının giderilmesine bağlıdır. Epey bir zaman, ebeveynlerinin ilgisine ihtiyacı olan birey, temel ihtiyaçlarının yerine getirilmesinde dahi, beklide basitçe, fakat yeni birçok davranış kazanması gerekir. Örnek olarak, bebekler acıktıklarında, açlıklarının giderilmesini sağlayan süt veya annesinin memesinin ona gelebilmesini sağlayan faaliyetler yapar. Eğer yaptığı hareketlerden birisi sonucunda annesi ona meme veriyorsa, bundan sonra çocuk,

karnı acıktığı zaman kendisine anne memesini getirecek hareketleri yapacaktır. İşte bu, öğrenme olarak belirtilebilir(Tekin, 2004, s: 2 – 4).

Öğrenme, davranışla alakalıdır. Davranış ise, canlının yaptığı bütün hareketleri belirtir. Öyleyse, canlının doğrudan veya dolaylı yollardan gözlenebilen bütün aktivitelerine davranış denilebilir. Örnek olarak konuşmak, yürümek, elini-kolunu oynatmak, düşünmek, kompozisyon yazmak, bir radyoyu onarmak, bağırarak, yüz kızarması vb. gibi hareketler birer davranıştır. El hareketleri görülebilir, konuşma ve bağırma işitilebilir; ancak davranan canlı tarafından fark edilen düşünme benzeri davranışlar ise başkaları tarafından ancak dolaylı olarak görülebilir. Bir öğrenci, bir çok seçeneği olan bir testte karar verdiği seçeneği belirten harfi daire içine alabilir; yaptığı şey, yani daire içine alma işi bir davranış şeklidir. Bunun ile beraber, okul durumlarında, öğrencinin doğru cevabı işaretlemeye yaptığı dairenin düzgünlüğü ile değil işaretleme davranışı ürünü şeklinde kazanılan puan ile ilgilenilir. Öyleyse davranış, gözlenebilen bir etkinliktir veya birden fazla etkinliğin neticesinde ortaya çıkan gözlenebilen bir üründür.

Okullar, edindirilmesi açısından birbirlerine farklılık arz eden iki değişik davranışla ilgilenirler: (a) Öğrenciye, daha önceden yapmadığı yeni davranışlar edindirme, (b) öğrencinin daha önce edindiği davranışların, yeni bir içerikte ve daha öncesinden değişik olarak değişik şekilde yapılmasını sağlama. İfade edildiği gibi öğretmen, evvelden bulunan davranışların yeni şartlarda veya uyarıcının kontrolü altında yine gerek bu davranışın gösterilmesi, gerekse de geliştirilip yaygınlaştırılması ile ilgilenmektedir. Okullarda söz konusu bu davranış şekillerinin yanında iki çeşit öğrenmeden de söz edilebilir. İlki öğrenme tipi, yeni bir tepki veya davranışı ifade eder; bu, edinme-kazanma olarak nitelendirilir. Diğeri de, daha önceden edinilmiş bir davranışın, yeni şartlarda veya yeni uyarıcılar durumunda da gösterilir hale gelmesidir; bu da yaygınlaşma olarak adlandırılır. Edinme ve yaygınlaşma olarak ifade edilen bu iki durum, davranışta bulunan değişme örneğidir. Bir öğrencinin davranışlarında değişme gözlemlendiği zaman, o öğrenci öğrenmiştir. Nitekim, bireylerde davranış değişmesinin oluşması, bireylerin belirli özellikler kazanması olarak belirtilebilir. Daha belirgin bir ifade ile öğrenme, yaşantı ürünü

olarak kalıcı izler bırakan davranışta oluşan değişme şeklinde tanımlanabilir (Seven ve Engin, 2008, s.190).

2.1. Öğrenmeyi Etkileyen Faktörler:

Öğrenme etkinlikleri; öğrenen, öğrenme, öğrenilen, öğreten ve öğrenme ortamı öğelerinden meydana gelmektedir. Bu öğeler, öğrenme faaliyetini etkilemeleri açısından incelendiği zaman, son iki öğenin öğrenme faaliyetini doğrudan etkilemediği, diğer üç öğeyi etkilemesi sonucunda dolaylı öğrenme üzerinde etkili olduğu görülmektedir. Örnek olarak, öğretmen öğrenmeyi doğrudan etkilemenin yerine, öğrencinin öğrenmeye hazır hale gelmesini sağlamak sureti ile, öğrenme malzemesini daha rahat öğrenilebilecek şekilde hazırlayarak ve uygun öğrenme yöntemlerini kullanmak üzere öğrenmenin rahat meydana gelmesini ya da tam aksini sağlayabilir. Aynı şekilde, fiziki ortamların ‘araç-gereç, ısı, ışık ve ses’ yönünden özelliklerini belirten öğrenme ortamı da, öğrenciyi öğrenmeye sevk etmek, çeşitli öğrenme yöntemlerinin kullanılmasına uygun olmak ve öğretim vasıtalarını içermek üzere öğrenmeyi kolaylaştırabilmektir. Dolayısı ile, öğrenme faaliyetini etkileyen etmenler, öğrenenle alakalı ve öğrenme malzemesi ile alakalı olarak üç kategoride toplanmaktadır (Bacanlı, 2005, s: 55).

3. Öğretme

Öğretme faaliyeti bireylerin öğrenmesini sağlama etkinliğidir. Bireyin öğrenmesi, bireyin davranışlarında nispeten kalıcı değişimler olduğu anlamına geldiğine göre, öğretme işi de bireyin davranışlarında böyle bir değişiklik meydana getirme işi olarak değerlendirilir.

Bireyin davranışında değişiklik yapmak için çeşitli yollardan yararlanılabilir. Örneğin, onun bir davranışı göstermesi engellenebilir ya da o, bir davranışı yapmaya zorlanabilir, ama bu yollardan hiç biri öğretme yolu olamaz. Çünkü bu yollarla sağlanan davranış değişmesi, zorlayıcı etkenler ortadan kalkıncaya kadar sürebilir. Bu yollarla, istenen yönde ve kalıcı davranış değişikliği yapılamadığı gibi aksine, istenmedik bazı davranışlar da ortaya çıkabilir.

Öğretme faaliyeti, bireylerin davranışlarında, kendi yaşantıları ile değişiklikler yapması demektir. Davranışlarda oluşan değişimler bireylerin kendi yaşantılarının sonucudur. Bundan dolayı öğretim, bireylerin bazı davranış değişiklikleri ile neticelenecek yaşantılar geçirmesini sağlama şeklinde de belirtilebilir (Özçelik, 2010, s:1).

4. Eğitim Programı:

Eğitim programı kavramının M.Ö. birinci yüzyıldan beri kullanılmakta olduğu bilinmektedir. Saylor ve Alexander eğitim programını, okulların, okulun içinde ve dışında her durumda amaçlanan neticelere erişebilmek için verdiği gayretler olarak belirtmektedirler (Büyükkaragöz ve Çivi, 1999: 189). Eğitim programını “bir kültür ölçüsü” olarak niteleyen Kopman ise, okul-çevre-birey ilişkisinin bütünselliğine dikkat çeker (Varış, 1994: 17). Varış, eğitim programı okulların çocuk, genç ve yetişkinlere verdiği fayda, milli eğitim ve eğitim kurumunun hedeflerine yönelik olarak bütün etkinlikleri içine alır şeklinde tanımlar (Varış, 1994: 18). Beydoğan, formal eğitim sürecinde eğitim programının uygulama bakımından, biçim itibarıyla birbirini kapsayan üç aşamada ele alınabileceğini ileri sürer ve bu aşamaların eğitim programı, öğretim programı ve ders programı olduğunu belirtir (Beydoğan, 2001: 12). Demirel’e göre ise eğitim programı, öğrenciye, gerek okulda ve gerek okul dışında planlanmış faaliyetlerle sağlanan öğrenme yaşantıları taslağıdır (Demirel, 2005: 6). Öğretim programı, öğretim basamaklarındaki değişik dersler ve sınıflarda anlatılacak konuların, bu konuların amaçları ile bütün derslerin sınıflar bazında ne kadar zamanda okutulacağını, öğretim metotlarının gösterildiği kılavuz olarak tanımlanabilir (Büyükkaragöz ve Çivi, 1999: 190). Ders programı ise, öğretim programları içinde bulunan bilgilerin, disiplin ve faaliyetlerin, eğitim amaçlarıyla ilgili hususi amaçların gerçekleştirilmeleri için öğretim ilkelerinin, konu alt kategorilerinin ve değerlendirme esaslarının içerdiği ve programlarında bulunan esasların öğrencilerde davranışa dönüşümünü sağlayan programlardır (Varış, 1994: 18).

4.1. Eğitim Programı Tasarımı

Eğitim programı tasarımı, kısaca, programları oluşturacak öğeleri meydana getirmesi sürecidir (Demirel, 2005: 47). Programın niteliği, elemanlarının neler olduğu, bu elemanların nasıl düzenleneceği ve birbirleriyle ilişkilerinin neler olduğu program tasarımının konusudur. Eğitim programları hazırlanırken birtakım unsurlar göz önünde bulundurulur. Bunları başlıca; toplumsal değer ve yargılar, toplumun ve bireylerin ihtiyaç ve beklentileri, konu alanları vb. şeklinde sıralamak mümkündür (Akar, 2001: 5).

Eğitim programları tasarımları eğitim programlarını oluşturan ana öğelerden oluşmakta ve bu öğelerin arasında bulunan ilişkiler açısından farklılıkları meydana getirmekte, çeşitli tasarımlar ortaya çıkarmaktadır. Herhangi bir programın temel öğeleri, hedef, içerik, öğrenme yaşantıları ve değerlendirmedir (Demirel, 2005: 47).

4.1.1. Hedefler

Hedefler, eğitim-öğretim sürecine giren bireylerin davranışında ve haliyle de kişiliğinde oluşması amaçlanan farklılaşmayı belirler. Eğitim-öğretim sürecinde bireyin kazanması gereken davranış kriterlerini belirler (Demirel ve Kaya, 2003: 12-13). Programların ilk boyutu olarak değerlendirilen hedefler, dikey ve yatay boyutta olmak üzere iki aşamada ele alınması gerekir. Dikey boyutta değerlendirilen hedefler uzak hedefler, genel ve özel hedefler şeklinde belirlenirken, yatay boyutta ise aşamalı şekilde üç alanda sınıflandırılmaktadır. Bu alanlar bilişsel, duyuşsal ve devinişsel alanlar olarak değerlendirilmektedir (Demirel, 2006: 39-40).

Bütün eğitim faaliyetlerinin hedefler doğrultusunda düzenlenmesi gerekir. Planlı eğitim-öğretim faaliyetlerinde kullanılması ön görülen yöntem-teknikler, araç-gereçler, kaynaklar ile ders etkinlikleri neticesinde yapılması gereken ölçme ve değerlendirmeler, hedefler doğrultusunda düzenlenmesi gerekir. Eğitim sistemlerinde hedefler bir çok seviyede ve boyutta değerlendirilebilir. Hedefler çoğunlukla üç boyutta incelenir (Yılmaz ve Sümbül, 2003: 72). Bu hedefler ülkenin siyasal vizyonuna uygun olarak ön görülen mümkün merteye geniş olarak ele alınan uzak

hedefler; uzak hedeflerin yorumu olarak değerlendirilen ve bununla birlikte okulun iş görüşünü yansıtan genel hedefler; öğrencilere kazandırılması düşünülen özellik ve bir disiplin ya da bir çalışma alanı için hazırlanan özel hedeflerdir (Demirel, 2005: 106).

4.1.2. İçerik

İçerik, hedef davranışları kazandıran üniteler ile konuların belirlenmesi ve düzenlenmesi olarak değerlendirilebilir. İçerik amaçlanan davranışlara ulaşmak için bir vasıta; nitekim önce hedef ve davranışlar belirlenir; daha sonra bu hedef ve davranışların kazandırılmasına yardımcı olacak içerikler düzenlenir. Halbuki birçok eğitim sisteminde hedef ve davranışların yerine, içerik ön plana çıkmıştır. Bir içerik; hedef davranışlar ile tutarlı, çağa ve bilimselliğe uygun, sanatsal ve felsefi bilgiler ile donanmış, öğrencilerin hazırbulunuşluluk seviyesine uygun, somuttan soyuta, basitten karmaşığa, kolaydan zora ve birbirinin ön koşulu, bilinenden bilinmeyene, kendi içinde mantıklı bir tutarlılığı olacak biçimde düzenlenmelidir (Sönmez, 2005: 39).

Varış' a göre, eğitim programlarında içerik seçimiyle ilgilenenler dört ölçüte göre hareket etmelidirler. Bu ölçütler toplumsal fayda, bireysel fayda, öğrenme ve öğretme, bilgi strüktüründe muhtevanın işgal ettiği yerdir (Demirel, 2005: 120).

4.1.3. Eğitim Durumu

Bu kavramın yerine “ öğrenme ve öğretme süreci”, “öğrenme-öğretme etkinlikleri”, “öğretme durumu”, “işleniş” gibi kavramlarda kullanılmaktadır. Programın en can alıcı ögesi olan eğitim durumu, üniteye yer alan kazanımların öğrencilere kazandırılması için yapılacak etkinlikleri kapsar. Bu süreç öğrencinin farklılaştırıldığı süreçtir. Eğitimden beklenen, bilmeyen bireyi bilen, yapamayan bireyi yapan, sorunlarını çözemeyen öğrenciyi çözen, sevmeyen öğrenciyi seven, başaramayan öğrenciyi başaran hale getirme işi, düzenlenecek eğitim durumu ile sağlanabilir (Sağlam, 2006: 37–38) .

Ön görülen öğrenme yaşantılarının oluşturabilmesinde, eğitim durumlarının seçilmesi ve düzenlenmesinde uyulması gerekli olan birçok ilke vardır. Uyulması gerekli olan ilkeler aşağıdaki şekilde sıralanabilir:

- Eğitim durumları hedef ile alakalı olmalıdır.
- Eğitim durumları öğrencilerin düzeyine uygun olmalıdır
- Eğitim durumları, hem birden fazla hedefe hizmet etmeli hem de istenmeyen sonuçların ortaya çıkarmasından uzak olmalıdır (Yılmaz ve Sümbül, 2003: 89).

4.1.4. Değerlendirme

Belli bir öğrenci grubu için hazırlanıp uygulanan programların öğretim hedeflerinin istenilen düzeyde kazanılmasını sağlamada yeterli olup olmadığını belirlemek bazı ölçme ve değerlendirme etkinlikleri ile mümkün olabilir (Tan, 2006: 16). Ertürk değerlendirmeyi eğitimde program geliştirmenin son ve tamamlayıcı halkası olarak eğitim hedeflerini gerçekleştirme derecesini tayin etme süreci olarak tanımlamıştır (Yılmaz ve Sümbül, 2003: 92). Her tür programda uygun değerlendirme süreçleri seçilerek program sonunda elde edilenlerin belirlenmesi gerekmektedir. Bu değerlendirme hem biten bir faaliyetin hem de başlayacak olan faaliyetin ilk aşamasını oluşturur. Her eğitim programında mutlaka bir değerlendirme yapılması gerekir. Bu işlem faaliyetlerin başarısı konusunda bilgi vermesi bakımından bir zorunluluktur. Ancak bu değerlendirmenin şekli programın amacına ve özelliğine göre değişiklik gösterebilir. Eğitimde yapılan yatırımların (para, zaman, emek) sonucunda öğrencilerin neler kazandığını anlamanın temel yolu değerlendirme sonuçlarına bakmaktır (Ayvaz, 2001: 191).

4.2. Program Tasarısı Yaklaşımları

Eğitim Programı Tasarısı, eğitim programının yapısı ya da örgütlenme örüntüsü olarak ifade edilebilir. Bu sürecin en belirgin özelliği, eğitim programının öğelerinin düzenlenerek programın oluşturulmasıdır (Erden, 1995: 6). Program

tasarımlarını geliştirmede genellikle üç yaklaşım esas alınmaktadır. Bunlar konu merkezli, öğrenen merkezli ve sorun merkezli yaklaşımlardır.

4.2.1. Konu Merkezli Program Tasarımları

Eğitim-öğretim etkinlikleri uygulamaları esnasında sık kullanılan bir tasarım şeklidir. Programın öğelerinin hepsi bütün şeklinde algılanır. Eğitim sistemlerinde kullanılan eğitim programlarının büyük çoğunluğu bu tasarım yaklaşımıyla düzenlenmiştir. Bunlar konu tasarımı, disiplin tasarımı, geniş alanlı tasarım ve süreç tasarımıdır (Demirel, 2005: 48).

4.2.2. Öğrenen Merkezli Tasarımlar

Öğrenciyi merkeze alan ve genellikle okul öncesi ile ilkokullarda kullanılan bir yaklaşımdır. Bu yaklaşımda bireyde var olan tüm yetenekler en üst düzeye çıkarılmaya çalışılır. Öğrenciyi aktif, öğretmeni pasif hale getirmeyi amaçlayan bu yaklaşımda, bireyin değişen ihtiyaçları göz önünde tutulur; değişen yaşam şartları ekseninde işlevsel değeri olan unsurlar kazanılır ve geliştirilir (Akar, 2001: 11).

4.2.3. Sorun Merkezli Tasarım

Bu tasarım kültür ve gelenek değerlerinin güçlenmesini sağlar, toplumun daha karşılanmayan ihtiyaçlarını dikkat çekici hale getirmeyi amaçlar. Bunu yaparken bireylerin sorunlarını da önemser (Demirel, 2005: 50).

Bu tasarım ilk iki tasarımın meydana getirdiği eksikliklerini gidermek amacıyla ortaya çıkmıştır. Bundan dolayı da konuların birbiri ile ilişkili olmasını ve yaparak yaşayarak öğrenmenin sağlanmasını merkeze alan görüşler ortaya çıkmıştır (Akar, 2001: 11). Eğitim programlarının tasarımları hazırlandığında, toplumun, konu alanının ve bireylerin analizleri sonucunda, program öğelerinin nasıl düzenleneceği kararlaştırılır(Erden, 1995:7).

4.3. Eğitimde Program Geliştirme Modelleri

Eğitim, uygulaması olan bir bilimdir. Bundan dolayı eğitim problemleri masada ya da kâğıt üstünde değil de; sorunların merkezinde, okullar veya eğitim sistemlerinin bütününde çözüm aramak lazımdır. Eğitim sistemlerinde oluşan sorunların çözümü, o ülkenin uygulanan eğitim politikasıyla okulda bulunan öğrencilerin kazanması mevzu bahis eğitim programlarının geliştirilmesinin gerekliliği ile alakalıdır (Demirel, 2006: 36).

Program geliştirme, bilimsel temelleri olan ve teknik süreçlerden faydalanan bir araştırma gayretidir. Bu sebeple program geliştirme çalışmaları geniş çerçeveli ve geniş bir zamanda devam eden bir süreçtir (Demirel, 2006: 36).

4.3.1. Tyler Modeli

Tyler eğitimi öğrencide davranış değişikliği meydana getirme süreci olarak ele alır. Onun modeli şu temel noktalar üzerine kurulmuştur: Eğitim faaliyetleri sonucunda öğrenciye kazandırılması düşünülen gözlenebilir ve eğitim faaliyetleri aracılığı ile kazandırılabilen davranışlar açık bir şekilde ortaya konmalıdır. Bu davranışların, eğitim psikolojisinin, felsefesinin ve ekonomisinin süzgeçlerinin kullanılarak, ülke eğitim politikasına uygun, eğitim ile oluşturulabilen, öğrenciye göre ve birbiri ile tutarlı, belirlenen davranışlar öğretim sürecine hizmet edecek öğrenme yaşantıları oluşturulmalıdır. Öğrenme yaşantılarının öğrenci seviyesine, eğitim durumlarına ve hedeflerin gerçekleştirilebilirliğine göre düzenlenmesi gerekir (Beydoğan, 2001: 31).

4.3.2. Taba Modeli

Taba, öğretme-öğrenme ünitelerinin, genel program tasarısı için temel oluşturabileceğini savunur. O bakımdan öğretimin tasarlanmasına öğretme-öğrenme ünitesinin planlanmasıyla başlanmalıdır. Taba'nın program geliştirme basamaklarını; hedef ve ihtiyaçların belirlenmesi, içerik seçimi, içerik düzenlenmesi, öğrenme deneyimlerinin seçilmesi, öğrenme deneyimlerinin organize edilmesi,

değerlendirmenin “nasıl” ve “ne” olduğunun belirlenmesi teşkil eder (Akar, 2001: 14).

4.3.3. Sistem Yaklaşımı Modeli

Sistem yaklaşımına göre oluşturulan program geliştirme modeli üç aşamada ele alınmaktadır. İlk problem tanımlanmakta, daha önceden belirlenen komisyon üyelerinin belirledikleri ihtiyaçlarla programın içeriği arasında bulunan ilişki önem arz etmekte ve ihtiyaçlar açık olarak ortaya konulmamasına rağmen ihtiyaç değerlendirmesi yapılmaktadır (Demirel, 2005: 55–56).

Modelin ikinci aşamasında öncelikle ne öğretilim sorusuna cevap aranarak programın içeriği belirlenir. Buradan hareketle bir ders ya da kursta kazandırılacak hedef ve davranışlar belirlenir. Bundan sonra ise hedeflerin öğrencilere nasıl, ne yolla ve ne kadar süre içinde kazandırılacağı belirlenir (Akar, 2001: 15). Modelin son aşamasında değerlendirme ve geri dönüt sistemi üzerinde durulmaktadır.

4.4. Program Değerlendirme

4.4.1. Eğitim Programının Değerlendirilmesi

Daha uygulanmamış her program, düşünülen eğitim faaliyetlerinin planı ve kullanılması öngörülen eğitim materyallerinin taslağıdır. Bundan dolayı da her program ilk başta denencel bir niteliğe sahiptir. Program taslaklarının uygulama esnasında nasıl sonuçlar vereceği evvelki bilgilere dayanarak tahmin edilebilse de, kesin karar program uygulamasından sonra yapılacak değerlendirmeler neticesinde verilir (Akar, 2001: 7).

Değerlendirme, ölçme sonuçlarını başka kıstaslarla karşılaştırma ve bu şekilde ölçme sonucu ile belirlenen özelliklere ilişkin bir sonuca ulaşmadır (Erden, 1995:10). Eğitim-öğretim sürecinde değerlendirme daha çok iki amaca yönelik olarak yapılır:

1. Ölçme ve değerlendirmeler neticesinde öğrenci başarısının değerlendirilmesi ile herhangi bir dersin hangi öğrenci için tekrarlanmasının gerektiğine karar vermek,
2. Eğitim programlarının etkililiğine ilişkin değerlendirmede bulunmak ve eğitim programındaki eksikliklerin, program öğelerinin hangisinden meydana geldiğini tespit ederek lazım olan düzenlemelerin yapılmasını sağlamak.

Görüldüğü üzere birincisinde değerlendirilen öge öğrenci iken, ikincisinde de eğitim programıdır (Erden, 1995: 10).

4.4.2. Değerlendirme Çeşitleri

4.4.2.1. Tanılayıcı Değerlendirme

Eğitim-öğretim faaliyetlerine veya program uygulamalarına başlamadan öğrencinin ön koşul niteliğindeki bilişsel davranışlarını, duyuşsal özelliklerini ve devinişsel becerilerini tanımlamak için yapılan değerlendirmedir (Demirel, 2005: 184).

4.4.2.2. Biçimlendirici Değerlendirme

Bu değerlendirme çeşidine göre bir programın uygulanması sürecinde sistemli bilgiler toplanır. Elde edilen bilgiler değerlendirilir ve bu bilgiler programın düzeltilmesinde kullanılır. Biçimlendirici değerlendirme yapan araştırmacılar, eğitim süreci içinde önemli görülen bilgileri toplar ve bu bilgilerin içerisinde ise yarıyanları ayırt etmeye çalışırlar. Böylece programın düzeltilmesine katkıda bulunurlar (Akar, 2001: 19).

4.4.2.3. Düzey Belirleyici Değerlendirme

Programların uygulanması neticesinde öğrencilerin kazandıkları davranışlarının, özellik ve becerilerinin ölçülmesini sağlayan değerlendirme

çeşididir. Bu değerlendirmede eğitim programlarının öğrencilere amaçlanan davranışları kazandırması açısından programın yeterliliğine ilişkin neticeye ulaşılması mümkündür (Demirel, 2005: 185).

4.4.3. Program Değerlendirme Yaklaşım ve Modelleri

Eğitim programlarına ilişkin son yıllarda ortaya atılan farklı değerlendirme modelleri vardır. Bunların belli başlıları şöyledir:

4.4.3.1. Hedefe Dayalı Değerlendirme Modeli

1933–1941 yılları arasında ABD’ de R. Tyler yönetimindeki lise programlarının gözden geçirilmesi için yürütülen proje, program değerlendirmeye farklı bir görüş getirmiştir. Tyler bu proje ile hedefe dayalı değerlendirme modelini geliştirmiş ve değerlendirme, hedeflere ulaşma derecesinin belirlenmesi süreci şeklinde ele almaya başlamıştır (Erden, 1995: 11).

Hedefe dayalı olarak değerlendirme sürecinde aşağıdaki öğelere yer verilmesi gerekir.

1. Programda ulaşılması öngörülen hedeflerinin belirlenmesi,
2. Bu hedeflerin kazandırılmasında öngörülen özelliklere göre sınıflaması,
3. Hedeflerin davranış olarak belirlenmesi,
4. Hedeflerin erişilme düzeyinin belirtildiği durumların saptanması,
5. Ölçme tekniklerinin geliştirilmesi ve seçilmesi,
6. Öğrenci davranışlarının yeterlilikleri ile ilgili verilerin toplanması
7. Elde edilen verilerle ulaşılması öngörülen hedeflerin karşılaştırılması
(Demirel, 2005: 186).

Tyler' in geliştirdiği bu yöntem mantığa, bilimselliğe ve ğrenci davranışlarına uygun ve eğitimcilerce uygulanması kolay bir yöntemdir. Ayrıca bu yöntem, eğitim teorilerini geliştirenler üzerinde de etkili olmuştur (Akar, 2001: 25).

4.4.3.2. Stufflebeam' in evre, Girdi, Süreç ve rn Modeli

Bu model oldukça geniş kapsamlı ve çok yönlü bir modeldir. Stufflebeam değerlendirmenin amacını; programa ilişkin karar verme gücü olanlara bilgi vermek olarak belirtir. Program geliştirme süreci içinde yetkililer program ile ilgili, dört alanda karar vermelidir. Bu dört alan planlamayla ilgili kararlar, yapılaştırmayla ilgili kararlar, uygulamayla ilgili kararlar ve tekrar düzenlemeyle ilgili kararlardır. Bu kararlar için dayanak olacak bilgilerin toplanmasında programın dört farklı aşamasının değerlendirilmesi gerekir. Bu alanlar; evre, girdi, süreç ve üründür (Erden, 1995: 13).

4.4.3.3. UCLA Değerlendirme Modeli

Alkin evre, girdi, süreç ve ürün modelinin bazı kısımlarına paralel olarak bir değerlendirme yapısı geliştirmiştir. Alkin değerlendirmeyi; alternatifler içinde tercih yapmak için karar vereceklere faydalı olacak bilgilerin özetini sunmada ilgili karar alanlarının araştırılması, uygun bilginin seçilmesi, toplanması ve analiz edilmesi işlemi şeklinde belirtir. Alkin' in modeli; sistemin değerlendirilmesi, program planlaması, programın yürütülmesi, program geliştirme ve programın bitirilmesi olmak üzere beş değerlendirme çeşidini içermektedir (Akar, 2001: 27).

4.4.3.4. Stake' nin İhtiyaca Cevap Verici Program Değerlendirme Modeli

Stake, düzenli ve düzensiz değerlendirmenin birbirinden ayrılması gerektiğini savunur. Eğitimciler değerlendirme işlemini gerçekleştirirken sezgisel normları ve göreli yargıyı dışta tutarak düzenli değerlendirmenin temel ilkelerini oluştururlar. Bu yaklaşıma göre bilimlerin değerlendirmeye ilişkin görüşleri önemlidir ve program

değerlendirme uzmanları bu görüşler doğrultusunda bir yargıya varmak durumundadırlar (Akar, 2001: 28).

4.4.3.5. Metfessel ve Michael Değerlendirme Modeli

Tyler' den etkilenecek oluşturulmuş ilk değerlendirme yaklaşımı Metfessel ve Michael' e aittir. Sekiz basamağı vardır. Bunlar;

1. Tüm okul çevresini değerlendirme programına yardımcı olarak dahil etmek.
2. Amaçlara bağlı model ve bazı hedefler oluşturmak.
3. Bazı hedefleri okul çevresinde kullanılabilir ve uygulanabilir hale getirmek.
4. Programın etkinliğini arttırmak için bazı araçlar seçme ve ölçütler geliştirmek.
5. Periyodik olarak gözlemler yapmak için geçerli testler, ölçümler ve davranışsal ölçütler kullanmak.
6. Belirli metotları kullanarak verileri analiz etmek.
7. Büyük amaçlar ve bazı hedefleri yürütme, değişiklik ve tekrar gözden geçirilmesi için yeni öneriler geliştirmek (Akar, 2001: 29).

5. Öğretim Programı

Okullar, öğrencilere bir takım davranışlar öğretir. Çünkü onlar, öğrencilere bu davranışların temsil ettiği özellikleri kazandırmak amacıyla kurulmuşlardır. Her okulda öğrencilere hangi davranışların öğretileceği önceden kararlaştırılmış ve bu okulların hedefleri olarak, okul programlarında yer almıştır. Bununla da kalınmayarak, her okulda öğrencilere, bu davranışlardan hangilerinin hangi derslerde, yani hangi derslerdeki öğretme-öğrenme süreçleri içinde öğretileceği de belirtilmiş ve ilgili derslerin özel hedefleri içinde sayılmıştır. Öğretim programlarında daha sonra, derste bu davranışların öğrencilere nasıl kazandırılacağı, örneğin bunun için öğrencilerin nasıl bir öğretme durumu ile, ne yönde bir etkileşime

sokulacakları ve bu davranışların öğrenciler tarafından öğrenilmiş olup olmadığının nasıl meydana çıkarılacağı da belirtilmiştir.

Bir dersin öğretim programında önce bu dersin özel hedeflerine yer verilir. Özel hedefler, dersi alan öğrencilerin bu derste gerçekleşen öğrenme yaşantılarının ürünü olarak kazanmaları beklenen bilişsel, duyuşsal veya devimsel nitelikteki bazı özelliklerdir. Hangi grupta yer alırsa alsın, bu özelliklerin kazanılması, bazı davranışların kazanılması ile olur. Öğretim programında kritik davranışlarla da ifade edilir. Derste öğrencilere, işte bu kritik davranışların öğretilmesine çalışılır. Başka bir açıdan bakıldığında şöyle bir durum söz konusudur. Bir derste öğrencilere öğretilmeye çalışılan davranışlar, ekonomik şekilde bu derste öğretilbilecek olanlardır. Bu yönüyle söz konusu davranışlar okulun, öğrencilere kazandırmakla yükümlü davranışlardan bu dersin payı olarak ayrılanlar şeklinde kabul edilir (Özçelik, 2010, s:1)

6. İçerik/Öğrenme Alanı-Ünite-Tema

İçerikler, hedef davranışları kazandıracak şekilde ünite ve konuların düzenlenmesi çalışmaları sonucunda belirlenir. İçerik, hedefleri ve davranışları kazandırmak için bir vasıttır; çünkü öncelikle hedef davranışlar belirlenir; sonra bu hedef ve davranışların kazandırılmasına yardımcı olacak biçimde içerikler belirlenir. Oysa bir çok eğitim sisteminde hedef ve davranışların tersine içerik ön plana çıkmıştır. Bizim eğitim sistemimizde de hedef değil, içerik temele alınmıştır. İçerikler; hedef davranışlar ile tutarlı, çağa ve bilimselliğe uygun, sanat ve felsefe bilgi ile donanık, öğrencinin hazırbulunuşluk seviyesine uygun, somuttan soyuta, basitten karmaşığa, kolaydan zora ve birbirinin önkoşulu, bilinenden bilinmeyene, kendi içinde mantıklı bir tutarlılığı olacak şekilde düzenlenmelidir. Ayrıca içeriğin ‘soyutlama, düzey, şema, vardama, materyal örgütleme, alıştırma, görsel düzen, değişik öğrenme-öğretme etkinlikleri ve içerik’ ilkelerine uyması da gerekmektedir (Sönmez,2004).

Türkiye de okul öncesi, ilköğretim ve ortaöğretimde okutulacak dersler, haftalık ders saatleri, içerikleri, okutulacak kitaplar, yardımcı kaynaklar ve her

öğretim kademesinin öğretim programı Milli Eğitim Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı' nca belirlenir.

7. Öğrenme-Öğretme Süreci:

Öğrenme, kişinin çevresi ile girdiği etkileşimi sonucunda davranışlarının kalıcı değişmesidir. Kazandırılması amaçlanan davranışları, öğrencilere davranış bilimlerinin verileri kullanarak kazandırmak için ilkin eğitim amaçlarının belirlenmesi, sonrasında da amaçları gerçekleştirecek nitelikte öğrenme-öğretme ortamlarının düzenlenmesi ve kazandırılması amaçlanan davranışların veya davranış değişikliğinin oluşturulması, son olarak ise elde edilen ürünlerin kalite kontrolünün yapılması gerekir (Bilen, 1999, s.37).

Öğretme, rehberlik etme etkinlikleri sonucunda öğrenmeyi sağlama işidir. Bu etkinlikler planlı ve programlı olarak gerçekleştirildiğinde ise öğretim olarak adlandırılmaktadır (Erden ve Akman, 1996, s.121).

Eğitimden beklenen, bireyi bilgiyi bilen, iş yapan, sorunları çözen, çevresini seven, etkinliklerinde başaran hale getirmek, eğitim durumlarını düzenlemekle sağlanabilir (Sağlam, 2006: 37–38) .

İstenen öğrenme yaşantılarını oluşturan eğitim durumlarının seçilmesi ve düzenlenmesinde uyulması gerekli olan şunlardır:

- Eğitim durumunun hedef ile alakalı olması gerekir.
- Eğitim durumunun öğrencinin düzeyine uygun olması gerekir
- Eğitim durumunun, birçok hedefe hizmet etmesi ve istenmeyen sonuçlar meydana getirmekten uzak olması gerekir (Yılmaz ve Sümbül, 2003: 89).

Eğitim programının boyutları arasında amaçların işaret ettiği davranışları kazandırmak açısından en işlevsel olanı eğitim durumları ya da diğer bir ifadeyle öğrenme-öğretme süreçleridir. Diğer öğeler öğrenme-öğretme sürecinin yönünü belirlemek, onu en üst düzeyde etkili kılmak için gereklidir. Eğitim sisteminin iş görüşünü yerine getirmesinde, başka bir ifadeyle, istendik öğrenmelerin

oluşturulmasında, öğrenme-öğretme süreci, merkezi bir öneme sahiptir. Öğretme öğrenme sürecinde etkililik, öğrenmenin gerçekleşmesiyle oluşmaktadır. Bu nedenle, bu sürecin verimliliğinin artırılması her şeyden önce öğrenme olayının bireyde nasıl meydana geldiğinin anlaşılmasıyla mümkündür. Öğretme, öğrenmenin bireyde nasıl meydana geldiği ve öğrenme olayına bireyin nasıl katılacağı belirlendikten sonra başarılı olabilmektedir (Çubukçu, 2008:159-160). Öğrencide istenen davranışın gelişmesi için, bu süreçteki öğrenme yaşantılarının etkili olarak düzenlenmesi gerekir. Diğer bir anlatımla, bu yaşantıların düzenlenmesi aşamasında bazı kriterlerin olması ve öğrenme faaliyetlerinin ne şekilde olduğunun bilinmesi gerekir. Bu nedenle eğitim durumlarını öğrenci tarafından öğrenme yaşantıları düzeneği, öğretmen tarafından öğretme yaşantıları düzeneği olarak düşünebiliriz. Düzenleme çalışmalarını da öğrenciye dönük ve öğretmene dönük olmak üzere iki aşamada ele alabiliriz. Öğrencilerin program merkezinde tutulabilmesi için hedefler ile tutarlı öğretme etkinliklerinin hangilerinin olacağı düşünülmeli ve bu çerçevede uygun öğrenme etkinliklerine de yer verilmesi gerekir (Demirel, 2007: 135). Öğrenme-öğretme sürecinde etkinlikleri düzenlerken öğrenciler merkeze alınmalı, onların beklentilerine uygun, öğrencileri düşünmeye ve araştırmaya sevk edecek çeşitli etkinliklere yer verilmeli ve her etkinlik birbiriyle bağlantılı ve birbirini destekler şekilde olmalıdır. Aynı şekilde öğrencilerin hedeflere ulaşmalarında geçirmeleri gerekli olan öğrenme yaşantılarının sağlanmasını oluşturacak dış koşulların düzenlenmesi için bazı yöntem ve tekniklerden ve bunlara destek veren materyallerden de yararlanılmalıdır. Bu süreçte öğretmen öğrencilere uygun bir öğrenme yaşantısı sunmak için etkinlikleri şu sıraya göre düzenlemelidir:

- Giriş veya hazırlık etkinlikleri,
- Gelişme etkinlikleri,
- Sonuç etkinlikleri.

Genel olarak baktığımızda eğitim durumları şu özelliklere sahip olmalıdır:

1. Hedef ile ilgili olmalıdır.
2. Öğrenci düzeyine uygun olmalıdır.
3. Öğrenciyi güdülemelidir.

4. Eğitim durumlarının gerek birçok hedefe hizmet etmeli, gerekse de istenmeyen sonuçları meydana getirmekten uzak olmalıdır.
5. Öğrenciler açısından tatmin edici olmalıdır.
6. Ekonomik olmalıdır.
7. Öğrencilere verilen diğer eğitim durumlarıyla da tutarlı ve kaynaşık olmalıdır (İşman ve Eskicumalı, 2000:44-45).

8. Öğretme-Öğrenme Sürecinde Yeniden Yapılanma

Milli Eğitim Bakanlığı, yeni yüzyılın bilgi toplumunda toplum ve bireylerin esas özelliklerini, küreselleşen dünyaya ve Avrupa Birliğine uyum faaliyetleri, gerek davranış bilimleri ve gerek pedagojideki yeni gelişmelerin dayanağı olarak yapılandığı öğretim programları içinde bireylerde bulunması gerekli ana vasıfları şöyle belirtmiştir;

- 1- Bireyin özgünlüğü ve her bireyin öğrenebileceği esasına dayanarak bireyin öğrendiklerinin onun geleceğine rehber olacağı anlayışı,
- 2- Bireyi bir bütün olarak geliştirmek üzere bireyde 'öğrenmeyi öğrenmenin' gerçekleşmesi ön planda tutulmalı,
- 3- Bireyin; düşünme, soru sorma ve görüş alışverişi yapmaya ve sosyalleşmeye özendirilmesi,
- 4- Bireyin milli benliğini esas alarak, genel geçer değerleri benimsemesi sağlanmalı,
- 5- Bireylerin; kendi örf ve adetleri doğrultusunda ruhen, ahlaken, sosyal ve kültür yönlerinden bir bütün olarak gelişmesinin sağlanması,
- 6- Bireylerin, hak ve sorumluluklarını bilen, bunları kullanan ve bu hak ve sorumluluklarını yerine getiren birer birey olarak yetişmeleri,
- 7- Bireyin, çevresinde bulunan sorunlara karşı duyarlılığının ön plana çıkarılması,
- 8- Bireyin, öğrenme sürecinde bilgi ve birikimlerini kullanmasına ve çevresi ile etkileşim kurmasına imkan verilmesi,

- 9- Öğrenme ve öğretme yöntem ve tekniklerinde farklı olanların kullanılmaya çalışıldığı anlayışını ve ilkelerini temel kabul etmiştir (MEB,2005).

9. Hedefler ve Öğretme-Öğrenme Etkinlikleri

Bir okulun hedefleri arasında hem devimsel beceriler, hem bilişsel yeterlikler, hem de duyuşsal özelliklere yer verilmiş olması bu okuldaki öğretme-öğrenme süreçlerinde değişik etkinliklere yer verilmiş olmasını gerektirir. Örneğin, belli organların hareketleri arasında uyum ve bazı kavramlar arasındaki benzerlik ve farklılıkları hatırlama gücü kazandırmak için başvurulabilecek öğretme-öğrenme etkinlikleri birbirinden çok farklıdır. Düzgün makine çekme becerisi ve belli ilkeler uyarınca bir durumun nasıl sonuçlanabileceğini yordama gücü kazandırmak için de farklı öğretme-öğrenme etkinliklerinden faydalanmak gerekir.

Farklı davranış alanlarındaki hedeflere ulaşmak için genellikle farklı öğretme-öğrenme etkinliklerinden faydalanmak gerekir. Bunlar için hazırlanması gereken öğretme araçları, bu araçların düzeni, öğrencilerin bunlarla etkileşim biçimi, etkileşimin başlatılması ve sürdürülmesi ile ilgili önlemler ve hedefe erişme derecesinin ortaya konma yollarının hepsi değişebilir.

Bir okulun hedefleri arasında değişik davranış alanlarına düşen insan niteliklerine yer verilmiş olması, bu okulda yaralanılacak olan öğretme-öğrenme etkinliklerinin çeşitliliğini artırır. Ancak, bir okulda çeşitli öğretme-öğrenme etkinliklerinden yararlanılmasını gerektiren tek etken bu değildir. Bir okulda öğrencilere kazandırılmak istenen nitelikler, yani bu okulun hedefleri tek bir alanda toplansa bile bu çeşitlilik ortadan kalkmaz. Örneğin, bir okulun hedefleri hep bilişsel hedeflerden oluşsa, bu okulda yine de değişik öğretme-öğrenme etkinliklerinden yararlanılması gerekir. Hedeflerde kapsanan insan niteliklerinin değişik devimsel beceri, zihinsel yeterlik ve duyuşsal özelliklerden oluşması, okulda yararlanılan öğretme-öğrenme etkinliklerindeki çeşitliliği artırıcı bir rol oynar.

Bir alandaki bazı kavramları, olguları, bu kavram ve olgularla uğraşma yol ve araçlarını ve bu alanda geliştirilmiş olan bazı genelleme, ilke, model, kuram ve

benzerini hatırlama gücü kazandırmak amacıyla okulda ne gibi öğretme-öğrenme etkinliklerinden yararlanılabilir? Bu amaçla çok değişik öğretme-öğrenme etkinliklerinden yararlanılması mümkündür. Ancak, okullarda bu amaçla daha çok, ilgili bilgi birikimlerinin öğrencilere nakledilmesi, sözle iletilmesi veya öğrencilerin bunları yazılı kaynaklarda okumaları şeklindeki etkinliklerden yararlanılabilir. Bu yollardan hangisi tutulursa tutulsun, bu etkinliği, ilgili kavram, olgu, araç, yöntem, genelleme, ilke, kuram ve benzerinin öğrencilere sorulması yoluyla onların bu gibi ürünleri hatırlama gücüne erişmiş olup olmadıklarının yoklanması ve yanlış veya eksik öğrenmeler olmuşsa bunların düzeltilmesi izleyecek ve süreç böylece tamamlanabilecektir.

Hedef, öğrenilenleri yeni durumları anlama ve yeni problemleri çözmede kullanma gücü olunca, öğrencinin böyle bir durum veya problemle karşı karşıya getirilmesi zorunludur. Böyle bir bilişsel yeterliğin kazandırılabilmesi için, öğrencilerin bu durum veya problemle uğraşmalarını, diğer bir deyişle, bu duruma veya probleme götüren, bu durumda veya problemde etkisini sürdüren, sürdürecektir olan etkenleri görme; bu durumla hatırlanabilen ve kavranmış olan kavram, olgu, yöntem, ilke, kuram vb. arasında ilişki kurma; durumu ya da problemi, kurulan ilişki açısından yeniden ifade etme gibi, uygulama düzeyinde bir bilişsel yeterliğin oluşturan ya da onu belirleyen davranışları denemelerini sağlayan ve bu sırada, gösterilen denemelik davranışları izleyip onlara tepkide bulunarak bu davranışları istenen bir yetkinliğe kavuşturan bir öğretme-öğrenme etkinliği ya da böyle bir öğretme-öğrenme etkinlikleri süreci gerekir (Özçelik, 2010, s:51)

10. Öğrenme-Öğretme Süreçleri ve Öğretmenin Rolü

Öğrenme, çevresi ile etkileşime giren bireyin davranışlarında oluşan kalıcı değişimlerdir. Bu değişimlerin planlı ve düzenli faaliyetler sonucunda olması, davranışların amaçlanan nitelikte olmasına imkan sağlar. İstenilen davranışları öğrencilere kazandırabilmek için davranış bilimlerinin verilerini kullanarak öncelikle eğitim amaçlarının belirlenmesi, daha sonra bu amaçları gerçekleştirecek nitelikte öğrenme- öğretme ortamlarının düzenlenmesi ve istenilen davranışların veya

davranış değişikliğinin oluşturulmasında, en sonunda da meydana gelen ürün kalite kontrolü yapılması gerekir (Bilen, 1999, s.37).

Öğretme, rehberlik etkinlikleri sonucunda sağlanan öğrenme olarak ifade edilirken, planlı ve programlı olarak yapılan öğretim etkinlikleri ise öğretim olarak adlandırılmaktadır (Erden ve Akman, 1996, s.121).

Erden ve Akman (1996, s.161), öğrenme kişisel olması ile beraber, kişinin etkileşimde bulunduğu çevredeki uyarıcılar diğer kişi veya gruplarca kasten düzenlenerek öğrenmenin yönlendirilebileceği görüşünde olup öğrenmenin sağlanmasında yapılan etkinlikler öğretim olarak adlandırılarak bir bakıma bu iç içeriği açıklamaktadırlar.

Hayat boyu öğrenen, öğrendiği bilgiyi ve beceriyi yaşama aktaran bireylerin yetişmesinde öğretim yöntemlerinin ve tekniklerinin büyük önemi vardır. Çağa uygun olarak hedefler belirlense bile bu hedeflerin tamamen geleneksel yöntemlerle gerçekleştirilmesi çok da olanaklı değildir. Öğrenme süreçlerinde, düşünen ve bilgiyi araştıran, karşılaştıkları sorunları çözen ve edindikleri yeni bilgi ve becerileri yeniden yapılandırıp yaşama geçirmelerine olanak sağlayan yöntem ve teknikler kullanılmalıdır. (Açıkgöz, 2003)

Öğrenme sürecinde sorumluluğun öğrencide olması demek öğretmenin sorumluluğunun bittiği anlamına gelmemektedir. Yapılandırmacı öğretim yaklaşımında öğretmenin ilk görevi, öğrencilerin, kendilerine has ve geçerliliği olan, kabullenmiş anlamlarla neticelenecek kendi bağlantılarını elde etmelerini ve bu bağlantıları oluşturmalarını sağlamaktır. Öğretmen bunu, öğrencilerin konuyla ilgili olarak önceden ne gibi bilgileri olabileceğini anlamak üzere sorular sorarak yapar (Derse öğrencilerin ne bildiği ile başlamak). Böylece öğretilecek konular öğrencilerin mevcut bilgilerine dayanarak, onlarla uyumlu hale getirilerek sunulmuş olur. Sonuçta da öğrenci, anlamlı bir öğrenme gerçekleştirir. Öğrenciyi merkeze alan öğrenme ortamlarında öğretmenin geleneksel rollerinden farkı; kendi verdiği kararları uygulamak yerine, öğrencilere hedef göstermek, onlara önerilerde bulunmak, gerektiğinde açıklamalar yapmak, fikir vermek, rehber olmak ve

öğrencilerinin gelişimlerini gözlemektir. Örnek olarak, öğretmen herhangi bir öğretim etkinliğinde ne yapacağını veya hangi kaynağı kullanacağını bilmeyen, bu konuda herhangi bir fikri olmayan öğrenciye ne yapacağını veya hangi kaynağı kullanabileceğini önerebilir. Öğretmenin sorumluluklarında birisi de gelişimde sorunlarla karşılaşan öğrenciye sorunlarına karşı önlem almaktır. Burada dikkat edilmesi gereken esas nokta öğretmenlerin öğrencilere şahsi kararlarını empoze etmemesi, öğrencinin öğrenmesiyle alakalı kararları öğrencinin yerine almamasıdır (Açıkgöz, 2003:34).

Öğretmenlik mesleği millet açısından çok önemlidir. Öğretmenliğin bir meslek olduğu 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'nun 43. maddesinde şöyle yer almaktadır: Öğretmenlik devletin eğitim, öğretim ve bunun ile alakalı yönetim görevini üstlenen özel bir ihtisas mesleğidir. Öğretmenler bu görevlerini Türk Milli Eğitiminin amaçları ve temel ilkelerine uygun şekilde yerine getirmekle sorumludurlar. Olumlu öğretmen özellikleri şu şekilde sıralanabilir:

1. Samimi,
2. Sabırlı,
3. Değişebilen,
4. İyi disipline olabilen,
5. Himaye edici ve yardım sever,
6. Öğrencinin akademik benlik seviyesini yükselten,
7. Öğrenciye karşı arkadaşça tutumu olan,
8. Dürüst, açık ve güvenilir olan,
9. Düşünceleri ile hareketleri uyumlu olan
10. Öğrencileri bağımsız birer kişilik olarak görebilen,
11. Öğrenmeye çok istekli olan, öğretmeyi çok seven,
12. Anlayışlı olan,
13. Daima iyi bir plân ve organizasyon yapabilen,
14. Şakadan anlayan,
15. Konusunda çok yeterli olan,
16. Ahlâkî yönden olgun olan.

Öğrencilerin karar vericiler olarak yetiştirilmesi faaliyetlerinde bilginin, bir amaç olarak edinilmesinden ziyade, bir problemle karşılaşıldığında problemin çözümünde o bilgiyi bir araç olarak kullanmak için edinilmesi sağlanmalıdır. Öğrenciler, görsel, işitsel ve yazılı basını eleştirebilen birer okuyucu olmaya teşvik edilmeli, öğrencilerde yansıtıcı düşünme becerisi geliştirilmeye çalışılmalıdır. Yeni sosyal bilgiler programı da becerilere vurgu yapmaktadır. Öğretmenler tarafından sözü edilen becerilerin öğrencilere kazandırılmasında dikkat edilmelidir.

11. Sosyal Bilgiler Nedir?

İlköğretimde iyi ve sorumluluk duygusu gelişmiş vatandaşlar yetiştirmek için, Sosyal Bilimler disiplinler içinde seçilmiş bilgilere dayanarak, öğrencilere toplumsal yaşam ile alakalı temel bilgilerin, becerilerin, tutum ve değerlerin kazandırılmaya çalışıldığı bir alan şeklinde ifade edilmektedir (Akar, 2001: 30).

Sosyal Bilgiler kavramı ilk kez 1916 yılında, ABD’de Milli Eğitim Derneğinin Orta Dereceli Okulu teşkilatlandırma komisyonu Sosyal Bilgiler komitesi tarafından kabul edilmiştir. Komite bu kavramı, konu direk olarak toplumun teşkilat ve tekamülü ve içtimai birliklerinin uzun olmasından dolayı insana dair bilgiler olarak tanımlamıştır (Köstüklü, 1999,s.9).

Sosyal bilimler, geçmiş ve günümüz bağlamında insan ve toplum ile ilintili inceleme yapan disiplinler bütünüdür. Sosyal bilimler, insan ve toplum ile ilgili konularda belirli metodolojik ilkeler çerçevesinde üretilen bilimsel bilgiyi ifade etmektedir (Kabapınar, 2007:2). Bu durumda “Sosyal Bilgiler nedir?”, “Sosyal Bilimler ve Sosyal Bilgiler arasındaki fark nedir?” gibi sorular akla gelmektedir. Sosyal Bilgiler, gerçek hayat ve toplumsal gerçeklerle ispatlanmaya dayalı bağ kurma süreci ve bunun neticesinde bulunan canlı bilgilerdir. Toplumsal gerçekle anlatılmak istenen, toplum hayatını dizayn eden bütün etkinlikler olarak düşünülebilir. Sosyal Bilgiler kavramı; bireyin toplumsal hayatında kullandığı ve uymak zorunda olduğu, bireyin kolay, rahat ve mutlu bir yaşam sürmesini, bireyin kendini saklı güçleri doğrultusunda geliştirip gerçekleştirmesine olanak sağlayan bütün toplumsal vakıalar ve ilişkileri kapsamına alır. Bir bakıma bütün sosyal

bilimler, felsefe ve diğ er etkinliklerin ortak alanı şeklinde düşünülebilir. Bütün sosyal bilimlerin kendi özel önerme ve ilkeleri sosyal bilgiler kapsamında değerlendirilmeyebilir (Sönmez, 2010:3).

Bu çerçevede sosyal bilgilerin şu şekilde tanımlanması mümkündür: Toplumsal bir varlık olarak bireyin toplumsal varoluşunu gerçekleştirmesine yardımcı olmak amacı ile; tarih, coğrafya vb. gibi bir çok sosyal bilimlerin alt disiplinlerini ve vatandaşlık bilgisi konularını yansıtan; belirlenen öğrenme alanlarını bir ünite veya tema altında birleştirilmesini içeren; bireyin sosyal ve fiziki çevresiyle etkileşimini geçmiş, bugün ve gelecek anlamında inceleyen; toplu öğretim anlayışı ile oluşturulmuş bir ilköğretim dersi (MEB, 2005:44).

12. Sosyal Bilgilerin Önemi

Sosyal hayata uyum sağlamak, toplumsal yapıdaki kişi, grup ve kurumlarla birlikte uyumlu olarak yaşamak son derece zor bir faaliyettir. Toplumsal kurum ve ilişkilerin basit olduğu toplumlarda bireyler toplumsal davranışları yaşayarak, ailesinden ve çevresinden öğrenebilir. Fakat, toplumsal kurum ve ilişkilerin geliştiği ve çeşitlendiği 21. Yüzyıl dünyasında, çocukların insan ilişkilerini; insanların birbirinden farklı olduğunu; toplumdaki gerek resmi ve gerek resmi olmayan gruplar ile bu grupların görevlerini; ailede başlamak üzere hükümet ve devlet gibi geniş örgütlere kadar dayanan toplumsal kurumları öğrenmesi gerekir. Çocuğun bu davranışların tümünü ailesinde öğrenmesi mümkün olmadığından çocuğun toplumsallaşması veya sosyalleşmesi görevini okullar artık birer misyon olarak üstlenmişlerdir (Erden, 1996, s;4).

Eğitim kurumları yada diğ er bir ifade ile okulların temel görevi 21. Yüzyıl dünyasında etkili ve etkin vatandaşları bilgi, beceri ve değerleri ile bir bütün olarak öğrenciye kazandırılmasıdır. Bu bilgi, beceri ve değerlerin önemli bir bölümü ilköğretim kurumlarında özellikle Sosyal Bilgiler derslerinde kazandırılmaya çalışılır.

Günümüzde özellikle yoksulluk, açlık, savaş, dış ilişkiler, işsizlik, hava ve su kirliliği, toplumsal yaşamdaki bozulmalar, işçi ve tüketici sorunları önemli sosyal sorunları oluşturmaktadır. Sosyal Bilgiler dersleri çocukların bu tür problemlerin farkında olmalarını, niçin bu sorunların çözümünün kolay olmadığını, bu sorunlara çözümler üretirken hesaba katılması gereken değerler ve muhtemel çözümlerin farkında olmalarını sağlar (Safran, 2012, s:5).

13. Sosyal Bilgiler Öğretiminin Gelişimi

İnsan; doğal ve toplumsal bir ortamda doğar, büyür, gelişir, yaşlanır ve ölür. Bu özelliğine bakılarak, Sosyal Bilimler insanoğlunun yaşamı kadar eskidir savı yanlış olmayacaktır (Sönmez, 1997, s.7).

İlk kez Sosyal Bilgiler adıyla bir dersin ilk ve ortaokullarda okutulmasını Fransız düşünürü Condorcet (1743-1794) savunmuştur (Sözer, 1998, s.8).

20.Yüzyılın başında, ilerlemecilik akımının “demokratik toplum için vatandaş yetiştirme” görüşünün etkisiyle Sosyal Bilgiler, bir konu alanı ya da ders olarak A.B.D.’deki eğitim kurumlarına girmiştir. 1930’lu ve 1940’lı yıllarda Sosyal Bilgiler programında çocuk merkezli öğretim yaklaşımı uygulanmaya çalışılmış da 1940’lı ve 1950’li yıllarda Sosyal Bilgiler programlarında yine Tarih ve Coğrafya derslerine ağırlık verilmiştir.

1960 ve 1970’li yılların ortalarında ağır eleştiriler nedeniyle reform hareketi başlatılmıştır. Kavram ve yöntemlere ağırlık veren disiplinler arası bir yapı benimsenerek, Tarih ve Coğrafya bilgileri azaltılırken Sosyoloji, Antropoloji, Ekonomi, Siyaset Bilimi ve Sosyal Psikolojiye ağırlık verilmiştir. Ulusal Bilim Vakfı’nın araştırmalarına göre bu uygulama başarısız bulunarak Sosyal Bilgiler öğretiminde 1980’li yıllarda geleneksel yaklaşıma geri dönmüştür (Erden,1996, s.6).

1953 yılındaki Beşinci Milli Eğitim Şurasında ilkokuldaki Tarih, Coğrafya ve Yurttaşlık Bilgisi derslerinin çocuk psikolojisine göre düzenlenerek bir ders haline getirilmesine karar verilmiştir. 1962 yılında İlkokul Programı Taslağı yayımlanmış,

5-6 yıllık bir deneme uygulamasında, Tarih, Coğrafya ve Yurttaşlık Bilgisi dersleri Ülke İncelemeleri adını almıştır. 1968 Programında ise Sosyal Bilgiler ismiyle yer almıştır. Böylece ders sayıları azaltılırken, çocuk psikolojisinin gereği olan toptan algılama ya da toplu öğretim uygulamasına gidilmiştir (Binbaşıoğlu, 1999, s.68- 69).

Ortaokullarda ise, 1924 ile 1967 yılları arasında yapılan program düzenlemelerinde Tarih ve Coğrafya dersleri zaman zaman değişen haftalık sürelerle (ikişer, üçer ya da birer saat olarak) yer almıştır. Bunun yanında Vatandaşlık Bilgileri değişik isimlerle haftada ikişer ya da birer saat olarak uzun yıllar okutulmuştur (Sözer, 1998, s.9).

1985 yılında ortaokullarda Sosyal Bilgiler yerine Milli Coğrafya ve Milli Tarih dersleri başlatılmıştır. 1992’de Vatandaşlık Bilgileri programı uygulamaya geçilmiş; 1993’te de Milli Tarih ve Vatandaşlık Bilgileri Programlarında değişiklikler yapılmıştır. 1997 yılında ilköğretimde okutulan Milli Tarih ve Milli Coğrafya dersleri uygulamadan kaldırılmış; yerlerine Sosyal Bilgiler dersi konulmuştur. 1998 yılında Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı’nın kararıyla kabul edilen yeni Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ilköğretim 4., 5., 6. ve 7. sınıflara yönelik olup haftada üçer saat olmak üzere toplam 108 saatlik süre öngörülerek hazırlanmıştır. Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi adlı ders ile 7. ve 8. sınıflarda haftada birer saattir. Ayrıca yalnızca 8. sınıflarda okutulan haftada iki saatlik T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük adıyla bir tarih dersi daha vardır.

14. Türkiye’de Sosyal Bilgilerin Tarihsel Gelişimi

Sosyal Bilgiler terimi ilk kez 1916 yılında ABD’de orta dereceli okulların programlarını yeniden düzenlemekle görevli bir komite tarafından kullanılmıştır. Ders olarak eğitim kurumlarına girmesi ise yine bu tarihlerde ABD’de toplumsal hayatın karmaşıklaşması, sosyal hayattaki değişme ve çatışmaların artmasıyla birlikte gerçekleşmiştir (Akar, 2001: 33).

Türkiye’de Sosyal Bilgiler terimi Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren telaffuz edilmiş olmakla birlikte, eğitim programlarına girişi 1968 yılını bulmuştur.

Önceki dönemde bir ara, ilkokullarımızda tarih, coğrafya ve yurttaşlık bilgisi dersleri ayrı ayrı okutulmuş olmasına rağmen, öğrenci karnelerinde bu üçü tek ders altında kaydedilmiştir. 1962 ilkokul taslağında, ayrı kitapları bulunan bu üç ders “Toplum ve Ülke İncelemeleri” adı altında birleştirildi. 1968 tarihli Geliştirilmiş İlkokul Programı Taslağı’nda, söz konusu üç dersin birleştirilmesi işi yeniden ele alındı. Derslerin konuları harmanlanarak yeni üniteler meydana getirildi ve bu derse “Sosyal Bilgiler” adı verildi. Ayrıca program biraz daha geliştirilerek 1968 İlkokul Programı çıkarıldı ve yurt sathında uygulamaya konuldu (Güngördü, 2001: 132).

Sosyal Bilgiler kapsamındaki derslerden bazıları Osmanlı döneminde, ilk defa Sultan II. Abdülhamid döneminde ilköğretim programına girmişti. Ancak bunlar ayrı ayrı isimler altında okutulmaktaydı. Bu dönemde yalnız tarih ve coğrafya dersleri bazı programlarda yer almıştır (Öztürk, 2006: 46). Nitekim 1892 yılında, İstanbul ve kasabalarında bulunan üç yıllık ibtidâîler için hazırlanan programda, Mülahhas Tarih-i Osmanî ve Muhtasar Coğrafya-yı Osmânî derslerine yer verilmişti. 1904 yılında tüm ilkokulları kapsayan yeni programda ise, sadece Muhtasar Tarih-i Osmanî’ne yer verilmişti (Sağlam, 2006: 21).

1968 programının ana hatlarıyla 1998 yılına kadar uygulandığı görülmektedir. Bu tarihte, 4.-7. sınıfları alacak şekilde yeni bir İlköğretim Okulu Sosyal Bilgiler Öğretim Programı yürürlüğe kondu. 1998 yılında yeniden düzenlenen Sosyal Bilgiler Programı’nın amaçlarıyla 1968 İlköğretim Sosyal Bilgiler Programı’nın amaçları büyük oranda örtüşmektedir. Zorunlu eğitimin sekiz yıla çıkarılmasıyla yeniden düzenlenen Sosyal Bilgiler Programı’nda içerik ve sıra yönünden bazı değişiklikler yapılmıştır. Fakat amaçlar hususunda bir değişikliğe gidilmemesi programın bütünlüğünü ve uyumunu bozmuştur. Bununla birlikte, programın bilgi, değer, tutum ve beceri dengesi açısından da pek uyumlu olmadığı açıktır. Zira bilgi ön planda iken, değer ve özellikle de beceri boyutu oldukça yetersizdir (Sağlam, 2006: 22).

Sosyal bilgilerin konu olarak eğitim programına girmesi, ilerlemecilik akımının “demokratik toplum için vatandaş yetiştirme” görüşünün etkisiyle gerçekleşmiştir. 30’lu ve 40’lu yıllarda yeniden kurmacılık ve çocuk merkezli yaklaşımı benimseyen eğitimciler de sosyal bilgiler programının gerçekleşmesi için

çaba göstermişlerdir. Ancak, 40'lı ve 50'li yıllarda sosyal bilgiler programı büyük ölçüde tarih ve coğrafya ağırlıklı olarak uygulanmıştır. 60'lı ve 70'li yıllarda “Yeni Sosyal Bilgiler” adı altında reform hareketi başlamış, 80'li yıllarda ise “Temele Dönme” hareketi ile sosyal bilgiler öğretiminde geleneksel yaklaşıma geçilmiştir (Öztürk ve Otluoğlu, 2005:14).

Disiplinler arası bir program gerek yaklaşım gerekse de bir ders olarak Sosyal Bilgiler Türkiye’de ilk defa 1960’lı yıllarda benimsenmiştir. Programın 1962’deki taslağında ilkokulun amacı bireysel, insanlık ilişkileri, ekonomi ve toplumsal yaşam açısından belirlenmiş, tarih, coğrafya ve yurt bilgisi dersleri birleştirilerek, “Toplum ve Ülke İncelemeleri” adlı ders konulmuştur (Sönmez, 2005:459). 1968 yılında bu ders “Sosyal Bilgiler” adını almış, dersin öğretim programı üzerinde bu tarihten itibaren ABD’de etkili olan “Yeni Sosyal Bilgiler” akımının önemli etkisi görülmüştür. Ancak bu hareketi destekleyecek öğretim araç-gereçlerinin bulunmayışı, öğretmenlerin gerekli mesleki donanımdan yoksun oluşu gibi nedenlerle, Türkiye’de geleneksel yaklaşım egemenliğini sürdürmüş, istenilen etki oluşturulamamıştır (Öztürk ve Otluoğlu, 2005:16).

1968 yılı itibari ile ilkokullarda, 1975 yılı itibari ile de ortaokullarda okutulmaya başlanan Sosyal Bilgiler dersi, 1985 yılında II. kademedeki Milli Tarih, Milli Coğrafya ve Vatandaşlık Bilgisi dersleri olarak verilmiştir (Kılıçoğlu, 2009:9). İlköğretimin 18.08.1997 tarihinde çıkarılan bir yasa sonucunda, sekiz yıllık zorunlu ve kesintisiz uygulaması ile ilköğretim okullarında okutulan Mili Tarih ve Milli Coğrafya dersleri kaldırılarak yerine “Sosyal Bilgiler Dersi” konulmuştur. Mili Eğitim Bakanlığının Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığınca 02.04.1998 tarih ve 62 sayılı kararı ile Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ilköğretim dördüncü, beşinci, altıncı ve yedinci sınıflarda haftada üçer ders saati olmak üzere, 36 haftada toplam 108 saatlik bir süre öngörülerek yürürlüğe girmiştir (Yaşar, 2005). 1998 yılında ilköğretim sekiz yıla çıkarıldığından, Sosyal Bilgiler öğretim programı yeniden düzenlenmiş, program davranışçı yaklaşımı merkeze alarak hazırlanmıştır. Hedef ve içerikler yeniden yazılmış ancak programda eğitim ve sınav durumları yer almamıştır. Üstelik hedefler tutarlı bir biçimde yazılmamıştır (Sönmez, 2005:500).

Türkiye’de Sosyal Bilgiler öğretim programları, çağdaş eğitim hareketlerine paralel olarak yapılandırılmıştır. Bu doğrultuda 1998 yılı itibari ile dünyadaki gelişmeler esas alınarak yoğun program geliştirme çalışmaları başlatılmış, bu çalışmalar 2005 yılında ürün vermiştir. Tematik öğrenme, problem çözme ve işbirlikli öğrenmeye vurgu yapan sosyal yapılandırmacılığın esas alındığı 4. ve 5.Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı, MEB tarafından pilot illerde uygulandıktan sonra, 2005-2006 öğretim yılından itibaren bütün illerde uygulamaya konmuştur (Öztürk, 2007:47).

Milli Eğitim Bakanlığı’nca 2004-2005 yıllarında pilot uygulaması yapılan yeni ilköğretim programının hazırlanma gerekçesi şöyle ifade edilmiştir: Bütün dünyada birey, toplum ve ekonomi alanında yaşanan değişim ve gelişimi; ülkemizin demografik yapı, aile niteliği, yerelleşme ve küreselleşme süreçleri içinde görmek mümkündür. Bütün bu değişim ve gelişimlerin eğitim sistemimiz ve programlarımıza yansıtması artık zorunluluk halini almıştır(MEB, 2004: 44).

15. Sosyal Bilgiler Dersi (5. Sınıf) 2004 Öğretim Programı

İlköğretim Sosyal Bilgiler Programı beşinci sınıflar için haftalık üç ders saati ve her sınıfta toplam otuz altı hafta, yüz sekiz saatlik bir ders süresi öngörüsü ile hazırlanmıştır(MEB, 2005:6). 2005 yılında uygulanmaya başlanan Sosyal Bilgiler programı, ülkemize 1940’lı yıllarda giren ünite anlayışını devam ettirmektedir. Program kazanım, öğrenme alanı, beceri, kavram ve değer öğretimi, etkinlik, ilişkilendirme, ara disiplinler gibi çoğunluğu yeni bir terminolojiyi gündeme getirmektedir (Ata, 2009:36).

2004 Sosyal Bilgiler programında hedefler, genel amaçlar ve kazanımlar şeklinde belirlenmiştir. Genel amaçlar incelendiği zaman, önceki programa benzeyen amaçlar olması ile beraber, amaçların genelde programın temel yaklaşımı olan yapılandırmacılık doğrultusunda belirlendiği ve daha çok bilişsel ve duyuşsal alan ile alakalı olduğu görülmektedir. Bu programda öğrencilerin doğrudan ya da dolaylı bir biçimde kazanmaları beklenen bilgi, beceri, tutum ve değerler şeklinde kazanımlar belirlenmiştir. Programda kazanım kavramı “öğrenme süreci içerisinde, planlanmış

ve düzenlenmiş yaşantılar yoluyla öğrencinin kazanması beklenen bilgi, beceri, tutum ve değerler” şeklinde tanımlanmıştır (Özdemir, 2009:36-37).

Yeni Sosyal Bilgiler programında 5. sınıf için 47 kazanım bulunmaktadır. Her ünite için kazanım sayıları ortalama 4 ile 8 arasında değişmektedir. Eski programlar hedef ve davranışlara boğulmuş iken, yeni programda az ve daha kapsamlı kazanım ifadeleri yer almaktadır (Ata, 2009:37). Kazanımlar diğer dersler ve ara disiplinlerle ilişkilendirilmiştir. 5. Sınıf programında yer alan 47 kazanımdan 6 kazanımın Matematik dersi ile, 4 kazanımın Türkçe dersi ile, 1 kazanımın Fen ve Teknoloji dersi ile, 4 kazanımın Rehberlik ile ilişkisi kurulmuştur (Özdemir, 2009:37).

Tablo 1: İlköğretim Sosyal Bilgiler Programı 5. Sınıf Öğrenme Alanları, Üniteler ve Süreleri

Öğrenme Alanı	Üniteler	Kazanım Sayısı	Oranı (%)	Süre/Ders Saati
Birey ve Toplum	Haklarımı Öğreniyorum	4	11	12
Kültür ve Miras	Adım Adım Türkiye	6	14	15
İnsanlar, Yerler ve Çevreler	Bölgemizi Tanıyalım	8	14	15
Üretim, Dağıtım ve Tüketim	Ürettiklerimiz	7	14	15
Bilim Teknoloji ve Toplum	Gerçekleşen Düşler	6	11	12
Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Kurumlar	Toplum İçin Çalışanlar	5	11	12
Güç, Yönetim ve Toplum	İnsanlar ve Yönetim	5	14	15
Küresel Bağlantılar	Hepimizin Dünyası	6	11	12
TOPLAM		47	100	108

Kaynak: MEB, 2004, s. 10-11

2004 Sosyal Bilgiler programı içerik açısından incelendiği zaman programın içerikte yapılandırmacılık çerçevesinde tematik bir yaklaşım ile ve disiplinler arası bir anlayış ile tasarlandığı görülmektedir. Program içerik olarak, öğrenme alanları ve ünitelerden oluşmakta ve ünitelerin kapsamı belirli temel kavramlar, beceri ve değerlerden oluşmaktadır. Öğrenme alanlarının belirlenmesinde Amerikan Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi'nin (NCSS) standartlarından yararlanılmıştır. NCSS'nin standartlarında toplam 10 öğrenme alanı (tema) yer almaktadır. 2004 Sosyal Bilgiler programını hazırlayan komisyon bu öğrenme alanlarını inceleyerek bunlardan 8'ini programa almış, Türkiye'nin sosyal ve kültürel yapısını dikkate alarak, bazılarının adlarını aynen koruyarak, bazılarının ise adlarını değiştirerek düzenlemiştir (Özdemir, 2009:38). Programın içeriği esnek tutulmuş, içerik bilgi, beceri ve değerlerin birlikte işlendiği öğrenme alanları biçiminde verilmiştir. Öğrenme etkinlikleri ve üniteler öğrencilerin dikkatini çekecek ve merakını uyandıracak biçimde düzenlenmiştir. İçerikteki bilgiler, güncel yaşama uygun bir şekilde tasarlanmış ve yakın çevreden uzağa doğru bir öğrenme benimsenerek hazırlanmıştır (Yaşar, 2005).

21. Yüzyıl dünyasında bireylerden, bilgi tüketmek yerine onlardan bilgiyi üretmeleri beklenmektedir. 21. Yüzyıl dünyasının kabul ettiği birey, öğrenciler veya etkilenmeler sonucunda ona aktarılan bilgileri olduğu gibi kabul ederek, yönlendirilme ve biçimlendirilmeyi beklemek yerine, bilgiyi yeniden yorumlayarak yeni anlamların yaratılması sürecine etkin ve etkili olarak katılan bireylerdir (Yıldırım ve Şimşek, 1999: 9).

2004 yılında geliştirilen Sosyal Bilgiler programının getirmiş olduğu en önemli yenilik kuşkusuz öğrenme-öğretme süreçlerinde gerçekleştirilmiştir. Programın vizyonunda ve temel yaklaşımında açıklanan yapılandırmacılık yaklaşımının öğretim sürecinde nasıl uygulanacağı ve öğretmenin nelere dikkat edeceği bu boyutta ele alınmıştır. Sosyal Bilgiler programının önceki programlara göre daha öğrenci merkezli olduğu, yeni ilköğretim programlarının tanıtım kitapçığında şu şekilde açıklanmaktadır (MEB, 2005):

- Öğrenme-öğretme süreçleri yapılandırılmış örnek etkinliklerle yönlendirilmiştir.
- Öğrenciler bilgiyi kendi yaşantılarını kullanarak kendilerinin yapılandırması hedeflenmektedir. Araştırma, sorgulama ve üretmeye dayalı öğrenme yaşantıları, öğretmenlerin rehberlik rolü, programın uygulanabilir olmasının temel dayanağıdır.
- Etkinlikler çevrenin ve okulun şartlarına, öğrenci bilgi ve yetenekleri doğrultusunda çeşitlendirilerek, öğrencilerin kazanımlara ulaşmasını destekler.
- Etkinlikler esas alınarak gerçekleştirilen öğrenmede, öğrenciler işbirliği ile birbirlerinden öğrenme imkanı bulabilmektedirler.
- Öğrenme yaşantılarının katılımcı bir ortam oluşturduğu için demokratik okul yapısının oluşumuna ve demokrasi kültürünün yerleşmesine daha fazla katkıda bulunmaktadır.
- Sosyal Bilgiler diğer disiplinlerle işbirliği yapılması ile hazırlandığı için, öğrenilmesi daha etkili ve kolay bir nitelik taşımaktadır.

2004 Sosyal Bilgiler programının öğrenme-öğretme süreci incelendiğinde, programın öğrenci merkezli olarak hazırlandığı, öğrenme-öğretme sürecinde öğrencilerin ilgilerini, yeteneklerini geliştirecek çeşitli etkinliklere yer verildiği görülmektedir. Programda yer alan etkinliklerin öğrenciler için eğlenceli ve aynı zamanda öğrencilerin yaparak yaşayarak öğrenmelerini sağlayacak şekilde hazırlandığı da dikkat çekmektedir. Programda ayrıca, öğretmenlerin öğrenme öğretme sürecinde yararlanmasına yönelik olarak, çeşitli öğretim yaklaşımları sunulmuştur. Çoklu zeka, işbirliğine dayalı öğrenme, proje tabanlı öğrenme, probleme dayalı öğrenme, buluş yoluyla öğretim, sorgulamaya dayalı öğretim, gezi gözlem, altı şapkalı düşünme, balık kılıcı, beyin fırtınası gibi yöntem ve tekniklerle öğretmenlerin dersi daha etkili ve öğrencilerin aktif katılımını sağlayacak biçimde planlamaları, uygulamaları ve değerlendirmeleri beklenmektedir. Öğrencilerin konuları daha kalıcı, öğrenmede aktif ve yaparak-yaşayarak öğrenmelerine yardımcı olmada birincil kaynakların kullanılmasının önemi büyüktür. Bu gaye ile, öğrenme ve öğretme süreçlerinde yazılı veya görsel materyallerle, fotoğraflar, tarihi veya

resmi belgeler ile istatistiki bilgiler kullanılmasının gerekliliği vurgulanmaktadır (Özdemir, 2009:40).

Sosyal Bilgiler programının geçmiş programlara göre en belirgin özelliklerinden biri de lme ve değerlendirme süreçlerinde ortaya konan anlayıştır. Sosyal Bilgiler programında değerlendirme; öğrencilerin neyi bilmediklerinden daha çok, neyi bildikleriyle ilgilenen bir süreçtir. Programın değerlendirme boyutu incelendiğinde önceki programlarda daha çok öğrencilerin süreç sonunda öğrendiklerini değerlendirmek amacıyla kullanılan kısa veya uzun cevaplı, çoktan seçmeli, doğru- yanlış vb. geleneksel lme ve değerlendirme yöntem ve araçlarının yanı sıra, sürece ağırlık veren gösteri, anekdotlar, görüşme, gözlem, sözlü sunum, projeler, araştırma kağıtları, öz değerlendirme, ğrenci ürün dosyası, performans değerlendirme, derecelendirme lcekleri, tutum lcekleri gibi alternatif lme ve değerlendirme araçları da yer almıştır (MEB, 2005:106-107). Böylece yeni programda yer alan geleneksel ve alternatif lme-değerlendirme araçları ile öğrencilerin sahip oldukları bilgi, beceri, tutum ve değerlerinin bireysel farklılıkları dikkate alınarak öğrenme sürecinin her aşamasında ve çok boyutlu olarak değerlendirilebilmesine olanak sağlanmaktadır (ztrk, 2009:41-42).

16. Sosyal Bilgiler Dersinin Amaçları

Sosyal Bilgiler dersini de kapsayan Türk Milli Eğitimi'nin genel amaçları şu şekildedir:

Türk Milli Eğitiminin genel amacı, Millet'in her bir bireyini;

- Atatürk'ün inkılapları ve ilkeleri ve Anayasa'da ifade edilen Atatürk milliyetçiliğini esas alan; Türk Milletinin maddi-manevi bütün değerlerini kabul eden, kollayan ve geliştiren; yaşadığı aile, vatan ve milletini seven ve her zaman yükseltmeye gayret eden; insan hakları ve Anayasa'nın başlangıç kısmındaki esas ilkelere dayanan demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyeti'ne karşı görevlerinin ve

sorumluluklarının farkında olan ve bu sorumluluklarını davranışa dönüştüren vatandaşlar olarak yetiştirmek;

- İnsanı bir bütün olarak, bütün yönlerden dengeli ve sağlıklı olarak sağlam kişilik ve karaktere, bağımsız ve bilimsel düşünme gücü ile bezenmiş fikirlere sahip; insanlara saygı duyan; kişiliğe ve teşebbüs fikirlerini önemseyen, topluma karşı sorumlulukları olan; pozitif, üretken ve verimli kişiler olarak yetiştirmek;
- Kabiliyet ve ilgilerini geliştirmek, lazım olan bilgiler, beceriler, davranış ile beraber çalışma alışkanlığını kazandırma, hayata hazırlama, bireyleri mutlu edecek ve toplum mutluluğuna katkı verecek bir mesleğe sahip olmalarını sağlamak;
- Türk vatandaşları ve Türk toplumunun mutluluk ve refahını artırma; bir ve bütün olarak ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınma gayretini destekleme ve hızlandırma ile Türk milletinin çağdaş uygarlıkta pozitif, üretken, makul bir varisi yapmaktır(MEB, 2004:5).

2005 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı, Türk milli eğitiminin yukarıda belirtilen genel amaçlarına paralel olarak, Sosyal Bilgiler dersine özgü şu “genel amaçları” belirlemiştir:

7. sınıf sonunda öğrenci ;

1. Öğrenci özgür bir şekilde fiziki ve duygusal özellikleri ile birlikte; kendi yetenek ve kabiliyetlerinin de farkı da olur.
2. Türkiye Cumhuriyetinin bir vatandaşı olduğunu öğrenerek, haklarını ve milli sorumluluklarını bilir ve bunun gereklerini yerine getirir.
3. Atatürk ilke ve inkılapları ile Türkiye Cumhuriyeti'nin her alanda bir bütün olarak kalkınmasında ve ulusal değerleri yaşatmada gerekli isteği gösterir.
4. Hukukun ve yasaların herkes için eşit olduğunu ve bunların bağlayıcı olduğunu bilir.
5. Kendi kültür ve tarihinin esas bileşenlerini kavrar, kültürel mirasların korunmasının ve geliştirilmesinin gerekliliğini kabul eder.

6. İçinde bulunduğu çevre ve dünyanın coğrafi özelliklerini tanır, insan ile doğal çevre arasında kurulan etkileşimi açıklar.
7. Bilgiyi gerekli ve değişik şekillerde kullanma kabiliyeti gelişir, bilgiyi düzenler ve geliştirir.
8. Ekonomik kavramları anlar, ulusal ekonominin kalkınmasında ve uluslar arası ekonomik ilişkilerde ulusal ekonominin yerini kavrar.
9. Mesleklerin özelliklerini öğrenir, çalışmanın toplumsal hayattaki önemini anlar ve bütün mesleklerin gerekli olduğuna inanır.
10. Değişik tarihi dönemlere ve farklı mekanlara ait tarihi kanıtları sorgular ve bunlar ile tarihin değişik dönemlerindeki nesne, olay ve olgular arasında bulunan benzerlikleri ve farklılıkları belirleyerek, değişimi ve sürekliliği algılar.
11. Bilimin ve teknolojinin gelişimsel sürecini ve toplumsal hayat üzerinde bıraktığı etkileri kavrar, bilgi ile iletişim alanındaki teknolojileri kullanır.
12. Bilgiye ulaşmada, bilgiyi kullanmada ve üretmede bilimsel düşünmeyi temel alır ve bilimsel ahlakı gözetir.
13. Gerek bireylerin kendi aralarında, gerek bireylerin, toplum ve devlet ile kurdukları ilişkileri açıklamada, sosyal bilimlerden yararlanır.
14. Bireysel ve toplumsal sorun ve problemlerin çözümünde katılımın önemine inanır, bundan dolayı kendi görüşlerini ileri sürer.
15. Tarihin mevcut toplum üzerinde bıraktığı etkiyi ve kendi hayatını demokratik kurallar çerçevesinde düzenler.
16. Dönemi ve mekanı farklı toplumların siyasi, sosyal, kültürel ve ekonomik etkileşimlerini analiz eder.
17. Kendisinin insanlığın bir üyesi ve parçası olduğunun bilinci ile ülkesini ve dünyayı ilgilendiren konularda hassasiyet duyar (MEB, TTKB, 2005:9).

17. Sosyal Bilgilerin İlköğretim Programındaki Yeri ve Önemi

İlköğretim basamağı bireyin tek başına yaşamını idame edebilmesi, mutlu olabilmesi, hatta toplumsal hayata katkıda bulunabilmesi için bilmesi gerekenlerin öğretildiği ve öğrenildiği stratejik bir öğrenim basamağı olduğu kabul edilir.

Oyun ve Fiziki Etkinlikler		5	5	5	5				
Beden Eğitimi ve Spor						2	2	2	2
Teknoloji ve Tasarım								2	2
Trafik Güvenliği					1				
Bilişim Teknolojileri ve Yazılım						2	2		
Rehberlik ve Kariyer Planlama									1
İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi					2				
ZORUNLU DERS TOPLAMI		26	28	28	30	29	29	29	29
Din, Ahlak ve Değerler	Kur'an-ı Kerim(4)					2	2	2	2
	Hz. Muhammed'in Hayatı(4)					2	2	2	2
	Temel Dini Bilgiler(2)					2	2	2	2
Dil ve Anlatım	Okuma Becerileri(1)					2	2		
	Yazarlık ve Yazma Becerileri(4)					2	2	2	2
	Yaşayan Diller ve Lehçeler(4)					2	2	2	2
	İletişim ve Sunum Becerileri(1)					2	2	2	2
Yabancı Dil	Yabancı Dil(bakanlar kurulu kararı ile kabul edilen diller)(4)					2	2	2	2
Fen Bilimleri ve Matematik	Bilim Uygulamaları(4)					2	2	2	2
	Matematik Uygulamaları(4)					2	2	2	2
	Çevre ve Bilim(1)							2	2
	Bilişim Teknolojileri ve Yazılım							2	2
Sanat ve Spor	Görsel Sanatlar(resim, geleneksel sanatlar vb)					2(4)	2(4)	2(4)	2(4)
	Müzik(4)					2(4)	2(4)	2(4)	2(4)
	Spor ve Fiziki Etkinlikler(alanlara göre modüller oluşturulacaktır)(4)					2(4)	2(4)	2(4)	2(4)
	Drama(2)					2	2		
	Zeka Oyunları					2	2	2	2

Sosyal Bilimler	Halk Kültürü(1)					2	2	
	Medya Okuryazarlığı(1)						2	2
	Hukuk ve Adalet(1)					2	2	
	Düşünme Eğitimi(2)						2	2
Seçilebilecek Ders Saati Sayısı						6	6	6
SERBEST ETKİNLİKLER		4	2	2				
TOPLAM DERS		30	30	30	30	35	35	35

Kaynak: TTKB, 28/05/2013 tarihli kararı

Tablo 2 incelendiğinde ilköğretim okullarının 1. ve 2. Sınıflarında haftada dört ders saati Hayat Bilgisi dersine yer verilirken, 3. Sınıflarda 3 saat; 4., 5., 6. ve 7. Sınıflarında haftada üçer saat Sosyal Bilgiler dersi bulunmaktadır. Daha önce 8. Sınıflarda okutulan Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi dersi yerine 4. Sınıflarda bir saat İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi dersi yer alırken, 8. sınıflarda ise T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi iki saat olarak yer almıştır.

Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler dersleri mihver ders özelliği göstermektedir. Örneğin Sosyal Bilgiler dersinde “Adım Adım Türkiye” ünitesi işlenirken Türkçe dersinde Türkiye ile ilgili bir metin veya şiir işlenerek, Matematik dersinde güzel yurdumuzun gölleri, akarsuları, nüfusu vb. gibi konulara yönelik problemler çözülebilir. Müzik dersinde yurdumuzun güzelliklerine değinen bir şarkı öğretilirken, görsel sanatlar dersinde Türkiye'nin bitki örtüsü, iklimi ve etki alanlarıyla ilgili bir resim yaptırılabilir. Böylece dersler arası etkileşim sağlanmaktadır.

18. Sosyal Bilgiler Programının Temel Özellikleri

Sosyal Bilgiler Programının esas amacı, Milli Eğitimin Genel Amaçları doğrultusunda öğrencinin kendisini, içinde yaşadığı çevreyi ve dünyayı kendi arzu ve yeteneklerince anlamasına, çevre ve dünyaya katkıda bulunmasına imkan ve ortam sağlamak olarak özetlenebilir. Küreselleşme hızı artan dünya ile birlikte önemi ve anlamı da artan yerel ve ulusal değerler, zamanın hızla artan bilgi üretimi ve bilgi

yayımlı karşısında bireyin hayata ve yaşadığı çevresine bakış açısında karşılaştığı anlam ve kimlik sorunları, sadece sebep-sonuç anlayışı çerçevesinde düzenlenen bilgi kümelerinin çok boyutlu olarak, karmaşık sosyal hayat karşısında işlevsiz bir yük hâline gelişi gibi nedenler, sosyal bilgiler programının artık yeni bir eğitim anlayışıyla yeniden düzenlenmesini gerekli kılmıştır. Bu anlayıştan hareket ederek Sosyal Bilgiler Programı, yapılandırmacı ve oluşturmacı akım çerçevesinde içerik ve öğretim yöntem ve tekniklerine dayalı olarak yeniden düzenlenmiştir.

Sosyal Bilgiler Programı, bir bütün olarak “davranışçı” bir nitelik gösteren eski programın tam tersine, “yapılandırmacı” bir eğitim anlayışıyla düzenlenmiştir. Bu çerçevede, yeni Sosyal Bilgiler Programının özellikleri şu şekilde sıralanabilir.

Sosyal Bilgiler Programında içerik, sosyal hayatın tüm yönlerini kapsamı sağlanmaya çalışılarak sekiz kategoriye ayrılmıştır. Bu yeni program dilinde belirlenen kategorilerden her biri “öğrenme alanı” olarak belirlenmektedir. Belirlenen bu öğrenme alanları, “Birey ve Kimlik”, “Kültür ve Miras”, “İnsanlar, Yerler ve Çevreler”, “Üretim, Dağıtım ve Tüketim”, “Bilim, Teknoloji ve Toplum”, “Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler”, “Güç, Yönetim ve Toplum”, “Küresel Bağlantılar” olarak, dünya eğitim sistemleri incelenmek üzere belirlenmiştir.

Öğrenme alanlarının içeriğini somut olarak ifade eden, “kazanım”, öğrenme-öğretme sürecinde, planlanmış ve düzenlenmiş yaşantılar vasıtasıyla öğrencinin kazanması beklenen bilgi, beceri, tutum ve değerlerdir. Yukarıda açıklanmaya çalışılan kazanımların yapısı, yapılandırmacı eğitim anlayışının ana yapısını yansıtmaktadır. Kazanımların her birinin “beceri, bilgi ve değer” ifadesini kapsamına çalışılmıştır. Daha önceki eğitim anlayışı olan davranışçı yaklaşımda, bilgi, beceri ve değerler ayrı ayrı kategoriler şeklinde ele alınır iken, yeni yapılandırmacı yaklaşım, “beceri, bilgi ve değer” ifadelerinden her birini alarak anlamlı bir bütün içine yerleştirmeyi temel almıştır.

Sosyal Bilgiler Programı, bireyin zihinsel, devinimsel, duyuşsal ve sosyal yönlerden bir bütün olarak gelişimine aracılık eden, milli eğitimin ve öğretim kurumları olan okulların hedeflerine dönük ve bireyin uzun vadeli eğitim hedeflerine

ulaşmasına aracılık eden her türden öğrenim yaşantılarını içeren bir programdır (Varış, 1996, s.14).

19. Sosyal Bilgiler Programının Temel Yaklaşımı

Yeni Sosyal Bilgiler Programı yaklaşımının temeli, bilgi üreten ve kullanan ve bunlar için lazım olan beceri, kavram ve değerler ile öğrenciyi donatmak üzere etkin Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları yetiştirmektir. Öncelikle ‘Sosyal Bilgiler’ tanımında bir değişiklik görülmektedir (Ata, 2006: 73). Eski yaklaşımda Sosyal Bilgiler Programı; tarih, coğrafya ve vatandaşlık gibi derslerle sınırlıydı. Yeni programda ise yukarıdaki disiplinlere antropoloji, hukuk, felsefe, psikoloji, sosyoloji, ekonomi eklenmiş ve bunları yansıtan öğrenme alanlarına göre üniteler belirlenmiştir. Sosyal Bilgiler dersinin toplu öğretim anlayışından hareketle oluşturulmuş bir ilköğretim dersi olduğunun altı çizilmiştir (Ata, 2006: 73).

Yeniden oluşturulan Sosyal Bilgiler Programı öğrenciyi merkeze olmasından hareketle etkinlik temelli, bilgi ve beceriler arasında dengeyi sağlayan, öğrencilerin kendi yaşantıları ve bireysel farklılıklarını dikkate alarak çevresi ile etkileşimine imkan veren yeni bir anlayışı yaşama geçirmeyi amaçlamaktadır. Dolayısı ile;

Sosyal Bilgiler Programı;

1. Bütün öğrencilerin bireysel olarak kendine ait özelliklerinin farklı olduğunu kabul eder.
2. Öğrencilere gelecek yıllardaki hayatlarına rehberlik ederek, onlardan beklenen özelliklerin geliştirilmesine duyarlılık gösterir.
3. Bireylerde bilginin, kavramların, değer ve becerilerin gelişmesini sağlar, bireyde öğrenmeyi öğrenmenin gerçekleşmesi amacını esas alır.
4. Öğrencileri düşünmeye, sormaya, araştırmaya ve fikir etkileşiminde bulunmaya heveslendirir.
5. Öğrencilerin fiziki ve duygusal açıdan sağlıklı ve mutlu birer bireyler olarak yetişmelerini hedefler.
6. Milli bilinci esas alarak, evrensel değerlerin benimsenmesine önem verir

7. Öğrencilerin örf ve adetleri doğrultusunda ruhsal, ahlaki, sosyal ve kültürel bir bütün olarak gelişmesini amaçlar.
8. Öğrencilerin kendi hak ve sorumluluklarını bilen ve kullanan bireyler olarak yetişmelerini önemser.
9. Öğrencilerin toplumsal sorun ve problemlere ilişkin duyarlı olmasını sağlar.
10. Öğrencilerin öğrenme etkinliklerinde tecrübelerini kullanma ve çevre ile etkileşim kurmasına olanak sağlar.
11. Bütün öğrencilere ulaşmak için öğrenme-öğretme süreçlerinde değişik stratejilerin çeşitliliğini dikkate alır.
12. Düzenli olarak, öğrencilerin çalışma dosyalarını esas alarak öğrenme-öğretme süreçlerinin akışı içinde değerlendirme fırsatı verir (MEB, 2005).

20. Sosyal Bilgiler Programının Yapısı

Sosyal Bilgiler Programını oluşturan temel öğeler; beceriler, kavramlar, değerler ve temel amaçlardır. (MEB, 2005: s.469)

20.1. Beceriler

Beceriler öğrencilerde, öğrenme-öğretme etkinliklerinde kazanılması, geliştirilmesi ve yaşama aktarılması öngörülen kabiliyetlerdir. Sosyal Bilgiler Programı, diğer dersler ile beraber ilk dokuz beceriyi öğrencilere kazandırmakla birlikte kendine özgü altı beceriyi de öğrenciye kazandırmayı amaçlar. Öğrenciye kazandırılması amaçlanan bu beceriler aşamalarıyla birlikte aşağıda gösterilmiştir.

Bu becerileri:

1. Eleştirel Düşünme
2. Yaratıcı Düşünme
3. İletişim Kurma
4. Araştırma Yapma
5. Problem Çözme
6. Karar Verme

7. Teknolojiyi Kullanma
8. Girişim Yapma
9. Türk Dilini Etkili Kullanma
10. Gözlem Yapma
11. Mekân Algılama
12. Zamanı ve Kronolojiyi Algılama
13. Değişimi ve Sürekliliği Algılama
14. Sosyal Hayata Katılma
15. Empati Yapma Becerileri şeklinde sıralayabiliriz (MEB, 2005: s.470-471)

20.2. Kavramlar

Kavramlar, insan düşüncesinin temel taşlarıdır. Kavramlar nesne veya olayların doğrudan veya dolaylı olarak gözlenebilen özelliklerinden oluşmaktalar. Bunlar zihinsel bir sınıflama olduklarından dolayı gerçek dünya yerine, düşüncelerimizde bulunurlar. Kavramlar gerçekte bulunmadıklarından dolayı onların yerine ancak onları örnekleyenler bulunabilir. Hayatta edinilen tecrübelerle kavramların özellikleri nitel ve nicel olarak değişir. Bu şekilde kavramların devamlı olarak, yeniden tanımlanmaları mümkündür. Kavramların kimi özellikleri, birden fazla kavramın özelliği olabilir. Kavramlardan çok boyutlu olanları dille alakalıdır. İnsanın zihinsel etkinliğinin onun geliştirdiği kavramlarla sınırlı olduğu söylenebilir. Hangi şekilde edinilirse edinilsin, kavramlara sadece bireyin kendi yaşamı anlam kazandırır (MEB, 2005).

20.3. Değerler

Değerler, herhangi bir sosyal grubun ya da toplumun kendi varlığını, birliğini işleyiş ve devamını sağlamak ve bunu sürdürebilmek için grup veya toplum üyelerinin çoğunluğunca doğru ve gerekli olduğu kabul edilen müşterek düşünce, gaye, temel ahlakî ilke veya inançlardır. (MEB, 2005: s.87).

Değerlerin özelliklerini şöyle sıralayabiliriz:

1. Değerler gerek toplum, gerek bireyler tarafından benimsenen, birleştirici özelliği olan olgulardır.
2. Toplumun sosyal ihtiyaçlarını karşıladığı ve bireylerin iyiliği için olduğu kabul edilen kriterlerdir.
3. Sadece bilinçle ilgili olmayan, aynı zamanda duygu ve heyecanlarla da ilgili olan yargılardır.
4. Değerler bireylerin bilincinde bulunan ve davranışlarını yönlendiren güdülerdir.
5. Değerler normlardan, daha genel ve soyut bir nitelik taşımaları ile ayrılır.

Yapılandırmacı eğitim yaklaşımı üzerine kurulan yeni Sosyal Bilgiler programı;

- Öğrenme-öğretme süreçleri daha önce yapılandırılmış örnek etkinlikler ile yönlendirilmiştir.
- Gerek çevre ve okul koşulları, gerek öğrenci bilgi ve yetenekleri doğrultusunda çeşitlendirilen etkinlikler öğrencilerin kazanımlara ulaşmasını destekler.
- Etkinlik temelli yapılan öğrenmede, öğrenciler işbirliği ile birbirlerinden etkilenerek öğrenme fırsatı bulurlar. Ayrıca öğrenciler etkinliklerden sonra ürettikleri yeni bilgiyi sınıfla paylaşırken başarmanın hazzını yaşar, özgüven kazanırlar.
- İçeriklerin diğer disiplinlerle işbirliği yapılarak hazırlanmasından dolayı, daha etkili ve daha kolay öğrenilebilir bir nitelik taşırlar.
- Öğrenciler bilgiyi kendi yaşantılarından hareketle yapılandırması hedeflenmektedir. Araştırmaya, sorgulamaya ve üretmeye dayalı öğrenme yaşantılarında öğretmenin rehberlik rolü, programın uygulanabilir olmasının başlıca dayanağıdır (MEB, 2005).

Öğrencilerini her şeyden evvel öğrencinin içinde bulunduğu topluma faydalı, sorumlu ve iyi birer vatandaş olarak yetiştirmek olarak amaçlayan okullar,

öğrencilerini bu amaca ulaştırmak için bu konuda gerekli ve yeterli bilgiyi vermek için ilköğretim okullarının programına ilk önce Hayat Bilgisi; daha sonra ise Sosyal Bilgiler dersleri konmuştur.

Bu dersler vasıtası ile öğrencilere, Atatürk İlke ve İnkılâplarına bağlı; laik, demokratik, çağdaş değerleri benimseyen ve koruyan bireyler olarak yetiştirmeleri için ilk temel bilgiler verilir. Onlara Atatürk'ün ulusal kültürün muasır medeniyetler seviyesinin üzerine çıkarma hedefini gerçekleştirme bilinci kazandırılır. Bunun için de; programdaki konular Tarih, Coğrafya, Ekonomi, Psikoloji, Sosyoloji, Antropoloji, Hukuk, Eğitim gibi çeşitli sosyal bilim alanlarıyla ilişkili olarak, çok yönlü bir bütün içinde ele alınır ve işlenir.

İlköğretim Sosyal Bilgiler Programı, öğrencilere yakından uzağa doğru çevrelerini tanıtır onları toplumsallaştırarak yukarıda ifade edilmeye çalışılan değerleri öğrencilere mümkün olan en iyi biçimde kazandırmaya çalışacaktır (Sözer, s.18).

21. Sosyal Bilgiler Programının Uygulanması İle İlgili Açıklamalar

İlköğretim okulları Sosyal Bilgiler Öğretim Programı 5. sınıflarda haftada üç ders saati olmak üzere, toplam otuz altı haftada yüz sekiz saatlik bir ders süresi öngörülerek hazırlanmıştır.

Bu dersin eğitim ve öğretiminde;

1. Etkili ve sorumlu Türk vatandaşı yetiştirmek amacı ile tasarlanan Sosyal Bilgiler üniteleri; tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimler ve vatandaşlık bilgisi açısından çok yönlü bir şekilde ele alınmaktadır. Bundan dolayı öğretmen de konuları çok yönlü olarak işlemelidir. Örnek olarak, Türkiye'nin coğrafi bölgeleri işlenirken, milli mücadele zamanında söz konusu bölgedeki faaliyetlere yer vermek üzere, coğrafya, tarih ve vatandaşlık konuları ilişkilendirilir, milli bilinç ve tarih duyarlılığı oluşturulmaya çalışılmış olur.

2. Sosyal Bilgiler Programında, belirlenmiş kazanımlara yönelik olarak konu sıralaması yapılmamıştır. Yalnızca programda kazanımların öngördüğü bir içerik sınırlaması söz konusudur. Ancak öğretmen kazanımları gerçekleştirmek şartı ile; çevre özelliklerini ve öğrencilerin farklı özelliklerini dikkate alarak, milli eğitimin genel amaçlarıyla temel ilkeleri doğrultusunda uygun ve gerekli unsurları kullanarak daha önceden çerçevesi belirlenmiş olan içeriğe bağlı olarak oluşturacağı alt başlıklar etrafında hareket etmelidir. Çevrenin etkileri ve grubun sözü edilen farklı özellikleri açısından gerektiği zaman, güncellik ilkesine göre ünite sürelerinde değişiklikler yapabilir. Öğretmen, zaman bir bütün olarak (geçmiş, bugün, gelecek) düşünüldüğünde, insanın bütün faaliyetlerini kapsayacak şekilde seçilen dokuz öğrenme alanının, birden fazla disiplini içerdiğine, “zaman, süreklilik ve değişim” öğrenme alanının diğer sekiz öğrenme alanıyla birlikte değerlendirildiğine dikkat etmelidir.
3. Öğretmen, “Sosyal Bilimler Olarak Sosyal Bilgiler” ve “Yansıtıcı Düşünme Olarak Sosyal Bilgiler” anlayışlarına önem vermelidir. Öğretmen öğrencilere, sosyal bilimcilerin (coğrafyacının, tarihçinin, vb.) bilimsel yöntemlerini sezdirmelidir. Öğretmen, okulun içindeki ve dışındaki olaylardan yararlanarak, öğrencileri sık sık gerçek hayattaki problemleri ve çelişkili durumlarla karşılaştırmalı ve onların karşılaştıkları sosyal problemler üzerine yansıtıcı düşüncelerini sağlamalıdır. Tarih konuları da öğrencilere bir sosyal problem olarak sunulmalıdır. Örneğin “TBMM’nin Açılışı” konusu işlenirken, “Atatürk, 1920’de kurulan yeni devletin ihtiyacı olan para sorunlarını nasıl çözdü?” sorusu öğrencilere sorulabilir. Bu soruda ilk önce, bir devletin gelir kaynaklarına ilişkin öğrencilerin fikirleri öğrenilir, sonra öğrencilerin veri ve kaynak toplamalarına yardım edilir, öğrencilerin konuya ilişkin görüşleri test edilir ve tartışmaya teşvik edilir, en sonunda da öğrencilerin bir rapor yazmaları sağlanır.
4. Son yıllarda bazı eğitimcilerce ‘genişleyen çevreler’ programına yönelik olarak haklı ve yerinde eleştiriler yapılmaktadır. Örnek olarak 8-13 yaşları arasındaki öğrencilerin yakından uzağa ilkesinin aksine Çin Seddi,

Piramitler yerine, dünyanın en uzun, en kilolu, en yaşlı insani gibi konularla ilgilendikleri görülmüştür. Bundan dolayı üniteler sıralanırken “yakından uzağa” ilkesi ile birlikte “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanı ile öğrencilerin ilgileri ve ihtiyaçları dikkate alınmıştır.

5. Öğretme etkinliklerinde üniteler işlenirken öğrenciye doğrudan verilecek beceriler üzerine alıştırmalar yapılmalıdır. Dokuz temel becerinin yanında, öğrencilerin zaman ve mekân algılama, değişimi ve sürekliliği algılama ile sosyal katılım gibi Sosyal Bilgiler becerilerini kazanmaları üzerinde özellikle durulmalıdır. Sosyal Bilgiler dersi becerileri alt aşamaları ile beraber öğretmen kılavuzunda belirtilmiştir. Kaynak kullanımının ve kanıt değerlendirmenin esas alındığı Sosyal Bilgiler eğitiminde öğrencilerin sebep–sonuç ilişkisi kurmaları ve kanıta dayalı olarak akıl yürütmeleri sağlanırken, gerek kanıtların sınırlılıkları ve gerek tarihin farklı yorumlarının olabileceğini fark etmeleri de sağlanmalıdır.
6. Öğretmenler öğrencilerin disiplinlere ait yapısal kavramları öğrenmelerine dikkat etmelidir. Öğretmenler öğrencilerin çizdikleri kavram haritalarından yararlanmak sureti ile öğrencilerin kavram yanlışlarını düzeltmelerine rehberlik etmelidir.
7. Programda öngörülen değerler, bir örnek olay veya hikayeden başlanarak, değerlerin açıklamasını, ahlâki mukayese ve değer çözümlemesi şeklinde verilmelidir.
8. Öğretmen, programda üç türlü ilişkilendirme ile karşılaşmaktadır. Bu ilişkilendirmeler; a) üniteler arası ilişkilendirme, b) dersler arası ilişkilendirme ve c) ara disiplinlerle ilişkilendirme değildir. Programda üniteler ve dersler arası ilişkilendirme açıklamalar bölümünde yer almaktadır. Ara disiplinlerle ilişkilendirme tabloları da programın devamında bulunmaktadır. Sosyal Bilgiler Öğretmenleri 5. sınıflarda Sosyal Bilgiler dersinde öğrencilerin sık sık bu ilişkileri kurmasına yardımcı olmalıdır.
9. Öğretmen, etkinliklerini öğrencinin ve okulun bulunduğu çevreye göre programdaki etkinlik örneklerinden seçmelidir. Olgu ve olayları aktarmak veya öğrencilere kitap ezberletmek yerine, aktif öğrenme etkinliklerini kullanmalıdır. Öğretmenler yeni etkinlikler oluştururken, dersin genel

amaçları, ünitelerin kazanımları ile birlikte farklı öğrenme stili ve zekâ türü olan öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçlarını da göz önüne almalılar. Öğretmenler öğrencilere bilgi dağıtmaktan ziyade, öğrencilerinin anlam kurmalarına yardım eden bir rol benimsemelidirler. Öğrencilerini düşündürücü ve yoruma açık sorularla teşvik etmelidirler. Öğretmen öğrenciye soru sorduktan sonra bir süre beklemelidir, öğrencilerine küçük bilgiler yerine, onların büyük fikirlerle karşılaşmalarına yönelik olarak, beceri ve değerlerini geliştirecek etkinlikler seçmelidir. Mesela, herhangi bir savaşa siyasal, ekonomik ve kültürel yönlerden bir bütün olarak bakılabilir. Öğretmen önce bu savaşa ilişkin öğrencilerin ön bilgilerini belirlemeli, öğrencilerin olguları birbirinden ve ders kitaplarından öğrenebileceği bir ortam oluşturmalıdır. Öğretmen öğrencilerinin savaşları, benzerlik ve farklılıkları açısından değerlendirmelerine rehberlik etmelidir. Öğretmenler öğrencilerinin erken yaşlardan başlayarak bireysel veya grup şeklinde birincil ve ikincil kaynaklar üzerinde çalışmak üzere, anlayışlarını sosyal ve kültürel bağlam içinde özgün bir biçimde oluşturmalarına yardımcı olmalıdır.

10. Milli ve dini bayramlar ile mahalli kurtuluş günleri ve belirli gün ve haftalar kutlanarak öğrencilerde tarihsel duyarlılık geliştirilebilir. Yazılı ve görsel basında yayınlanan güncel konu ve haberlerin etkisi altında olan öğrencilerin zihinlerinin güncel konularla meşgul olduğu zaman veya dönem başında daha önceden planlanan dersler çok da verimli olmadığında, öğretmen hemen “güncellik ilkesi” kuralına dayanarak öğrencilere güncel konularda iş ve proje çalışması verilmelidir.
11. Öğretmenler, inceleme gezilerini önemsemeli bu gezilerde resmi kurumlara, müze veya tarihi yerler gibi mekanlara yönelik olarak planlamalar yapmalıdır. Bu gezilerde, eğlenceli bir gün geçirmek yerine plânlı bir inceleme ve gözlem olanağı vermelidir. Gezilen yerlerde geçen olay veya bulunan kişiler için öğrencilere not aldırılarak, öğrencilerin konuya ilişkin bilgilerini tekrar hatırlamaları sağlanmalıdır.
12. Derste geçen kişinin çevrede bulunan medrese, cami, mahalle, sokak vb. gibi herhangi bir yerde eser veya o kişi hakkında bir bilgi varsa, o kişi ve

eserleri ile ilgili olarak öğrencilere araştırma projeleri verilebilir. Öğretmenler, sınıflarda veya ilgili yerlerde öğrencilere drama etkinlikleri yaptırarak geçmiş yaşantıların canlandırılması ve öğrencilerin tarihi kişilikler ile empati kurmasını sağlamalıdır.

13. Öğretmenler, öğrencilerine milli veya evrensel, maddi veya manevi değerler açısından doyurucu; devlet ve milletine karşı görev ve sorumluluklarını yerine getirmede yol gösterici olmalıdır. Aynı zamanda öğrencilerine dersi ve konuyu sevdirecek değişik edebi ürünleri okumaya teşvik etmelidir.
14. Öğretmenler çeşitli araç-gereç veya internet gibi hizmet ve imkanları dersinin bir parçası yapmalı, bunlardan derse ve konuya ilişkin somutlaştırmaları yapmada faydalanmalıdır.
15. Öğretmenler, ünitelerin yapısına uygun değerlendirme araçları ve yöntemleri seçmelidir. Sadece öğrenciye verdiği öğrenme ürününü değil, aynı zamanda öğrenme sürecini de değerlendirmelidir. Öğrencilerin proje ve etkinlikler çerçevesinde hazırladığı ürünleri öğrenci aileleri ve çevreyle paylaşmak üzere sergilenmelidir (MEB, 2005: 6-8).

22. Sosyal Bilgiler Programının Vizyonu

Milli Eğitim Bakanlığı Sosyal Bilgiler programı vizyonunu; yirmi birinci asrın çağdaş, Atatürk İlke ve İnkılaplarını benimseyen, Türk Tarihi ve Kültürünü kavrayan, temel değerler ile donanan ve insanlara saygılı, çevresine duyarlı, bilgileri tecrübeleri ile yorumlayan, kullanan ve düzenleyen, sosyal katılım becerilerini geliştirmiş, bilimsel bilgi üretecek yöntemleri kazanan, sosyal yaşam içinde etkili, yaratıcı, hak ve sorumluluklarının farkında olan Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarını yetiştirmek şeklinde belirlemiştir (MEB, 2005: 50).

23. Sosyal Bilgiler Dersinde Eğitim Durumu

"Eğitim durumu" öğrenciye istendik davranışların kazandırıldığı, diğer bir ifade ile, öğrencinin eğitildiği süreçtir. Bu süreç, öğrenci açısından

değerlendirildiğinde "öğrenme durumu"; öğretmen açısından değerlendirildiğinde ise "öğretme durumu" olarak ifade edilir.

Diğer derslerin öğretiminde olduğu gibi Sosyal Bilgiler dersinin öğretiminde de geçerli olan öğretme durumları, bireyleri, davranışsal amaçlara ulaştırmak üzere düzenlenen öğretme ortamlarıdır. Diğer bir ifade ile, bireylerin özel amaçlara ulaşmasını sağlayacak davranışları oluşturmaya çalışan dış uyarıcı takımları olarak da belirtilebilir. Bireyler, hazırlanan bu dışsal uyarıcılarla etkileşmek üzere bazı yaşantıları olur ve geçirdikleri bu yaşantıların bireylerde bıraktığı izlerle, kendilerini önceden belirlenen özel amaçlara götürecek davranış değişikliğini oluştururlar.

Öğrencilere belli olan herhangi bir davranışı kazandırmayı amaçlamak için, öğretmenlerin ve öğrencilerin yapmaları gereken şeyleri; aynı zamanda, kullanılacak araç-gereçlerin hangi yöntem ve tekniklerle beraber kullanılacağını öğretme durumları açıklayacaktır.

Bir öğretme durumunun etkililiği ve verimliliği önem taşımakla birlikte, uygulanmakta olan öğretme durumunun, öğrencilere öğretilmesi ön görülen önemli davranışlar ve bu davranışları öğrenecek olan öğrencilere uygun bir durumda olması da gerekir. Ayrıca, sınıfta öğretmenlerin seçtiği ve belirlediği herhangi bir öğretme durumunun etkili ve verimli olmasının yanında, ekonomikliği ve kullanılabilirliği de önem arz etmektedir. Burada ekonomikle anlatılmak istenen, kazandırılması öngörülen önemli davranışların az zamanda, az emek ve az maliyetle kazandırılmasına imkan vermesi demektir. Kullanılabilirlik ise, değişen her şartta yararlanılabilen; hazırlanması ve kullanması kolay olan öğretme durumunu gerçekleştirilebilmesini ifade eder.

Sosyal Bilgiler dersinde, herhangi bir öğretme ortamında, ilk önce, öğrencilere kazandırılması tasarlanan içeriğin, belirlenen amaçlara göre dizayn edilmesi bir ön şarttır. Daha sonrasında ise öğrenciye verilecek olan ipuçları aracılığı ile geri dönüş, bu geri dönüşlerle düzeltme ve düzeltmeleri sağlayacak pekiştiricilerin en iyi şekilde belirlenip öğrencilerin faal olarak katılımlarının sağlanması; uygun öğrenme-öğretme stratejileri ile gerekli olan yöntem ve

tekniklerin yeri geldiğinde kullanılması; uygun olan araç-gereçlerin kullanılması; dikkat çekme ve güdülemeyle, en yararlı kıyaslama süreçlerine başvurmak üzere ve nihayetinde değerlendirme etkinliklerinin kullanılması vazgeçilmez bir gerekliliktir. İşte, yukarıda ifade edilmeye çalışılan bu işlemlerin bir sıra ve düzen içerisinde gerçekleştirilmesi ile eğitim ortamında yer alması eğitim durumunu ortaya koyar.

Öğretme durumlarının belirlenmesinde şu özelliklerin göz önünde bulundurulması önemlidir:

- Öğretme durumları, belirlenmiş amaçlarla tutarlı olması gerekir.
- Öğretme durumları, öğrencilerin seviyelerine ve şartlarına uygun olmalı, eğitim ihtiyaçlarını karşılamalıdır.
- Öğretme durumları, mümkün olduğunca, bir çok davranışın gerçekleştirilmesini mümkün kılmalı, istenmeyen davranışların gerçekleştirilmesini engellemelidir.
- Öğretme durumları, daha önce gerçekleştirilen ve daha sonra gerçekleştirilecek öğretim durumları arasında köprü olmalı, diğer öğretim durumları ile de işbirliği yapmalıdır.

Öğretim durumları belirlendikten sonra deneme durumları belirlenir. Deneme veya sınav durumları öğrenme-öğretim sürecinde öğrencilere kazandırılacak olan davranışların kazanılıp kazanılmadığının belirlenmesine yönelik düzenlemelerdir. Diğer bir ifade ile bir deneme veya test etme durumu, herhangi bir davranışın öğrencide bulunup, bulunmadığını anlayabilmek için, öğrencinin belli şartlarda göstermesi gerekli olan belirli tepkilerini gözlemeyi sağlayan anlatımlardır.

Ölçme-değerlendirme çalışmaları, deneme araçlarının uygulanması sonucunda elde edilecek olan verilerin belirli ölçütlerle karşılaştırılması ile sonuç ifadelerine ulaşılmasını gerektirmektedir. Bu çalışmalarda ölçme yapılmadan veya herhangi bir özelliği gözleme, gözlem sonuçlarını sayı veya simgelerle belirtmeden değerlendirme yapılmak çok da mümkün olmamaktadır. Şöyle ki sağlıklı bir değerlendirme yapabilmek için, geçerlilik oranı yüksek bir deneme aracı önemli bir şarttır. Bu şartı gerçekleştirilebilmek için de, deneme aracında bulunması

gereken deneme durumlarından hepsini, gözlenmesi gereken davranışı gözleyebilme imkanı sağlayacak şekilde düzenlemek gerekmektedir.

Öğrencilerin kazandırılması gereken davranışsal amaçlara ulaştırılması için düzenlenen öğrenme-öğretme süreçlerinde, öğrenme faaliyetlerini gerçekleştirirken bazı öğretim ilkelerinin, yöntemlerin ve teknikler ile araç-gereçlerin kullanılmasına ihtiyaç duyulur. Bu ihtiyaçlar öğretim etkinliklerinde öğrenme faaliyetlerini kolaylaştıracak önemli araçlardır. (Can, 1998, s. 68).

24. Sosyal Bilgiler Öğretiminde Kullanılan Araç-Gereçler

Eğitim-öğretim süreçlerinde kazandırılması amaçlanan davranışların öğrencilere kazandırma faaliyetlerinde gerekli desteği vermek üzere çevre, çevrede bulunan düzen ve insanların yaşam şartlarını etkileyen nedenleri dikkate alarak Sosyal Bilgiler dersinde yararlanılacak ve öğrencilere kazandırılması amaçlanan davranışları kazandırma faaliyetlerinde kullanılabilecek araç-gereçler aşağıdaki başlıklarda gösterilebilir.

- a) İnsanların gerek savaşlarda, gerek normal yaşam içinde kullandıkları eski zamanlardan kalan çevrede bulunan gerçek eşyalar,
- b) Dağ, tepe, akarsu vb. gibi yeryüzü şekilleri,
- c) Kar, yağmur gibi yağış türleri, sıcaklık ve bitki örtüsü,
- d) Okulların çevresinde bulunan görevli ve yetkili kişiler ile kurum ve kuruluşlar,
- e) Güneş sisteminin modeli gibi üç boyutlu modeller,
- f) Bilgisayar, televizyon, projeksiyon vb. elektronik gereçler,
- g) Haritalar, maketler, küreler,
- h) Saat, takvim, pusula,
- i) Tarih ve coğrafya şeridi,
- j) Tarih ve coğrafya atlası, planlar, krokiler, fotoğraflar,
- k) Kuklalar, kitap, afiş ve ansiklopediler,
- l) Yazı tahtası.

Yukarıda belirtilen araç-gereçler Sosyal Bilgiler derslerinde öğrenme-öğretime katkı sağlayacak, kullanılmasında ilgililerine büyük fayda verecek görsel ve işitsel özellikleri ile eğitim ve öğrenme ortamlarını oluştururlar. Sosyal Bilgiler derslerinde konuların somutlaştırılmasında bu araç-gereçlerin büyük bir etkisi bulunmaktadır. Öğrencilerin soyut kavramları kendi oluşturdukları araç-gereçlerle somutlaştırması ile öğrenmeleri daha etkili ve daha kolay gerçekleşir(Sözer,1998).

25. Sosyal Bilgiler Öğretiminde Kullanılan Yöntemler

Öğretmenleri öğrencilerin öğrenme yaşantılarını doğru düzenlemeleri için doğru yöntemleri planlamaları ve kullanmaları gerekir. Öğretmenlerin öğrencilere sadece hazır bilgiyi kullanmalarını değil, aynı zamanda yeni bilgiler üretmelerini sağlamaları da gerekir. Bundan dolayı da öğretmenlerin aşağıda açıklanmaya çalışılan yöntemleri kullanma becerilerine sahip olması gerekir.

a) Düz anlatım Yöntemi

Düz anlatım yönteminde öğretmenler sınıfın veya öğrenme faaliyetlerinin merkezinde bulunur. Nitekim öğrenme-öğretme süreçlerinde açıklamak ve dolayısıyla konuşmak gerekir ki bu da anlatım yöntemini gerektirir.

b) Soru-Cevap Yöntemi

Çoğunlukla düz anlatım yönteminin sıkıcılığını gidermede, öğretim etkinliklerinin etkinliğini ve etkililiğini sağlamada ve diğer yöntemlerle kullanılan bir yöntemdir.

c) Problem Çözme Yöntemi

Problem çözme yöntemi bir konu veya sorun üzerinde akıl yürütme işlemidir. Bu yöntemle öğrenciye bilgiyi aktarmak yerine, öğrencilere yaratıcılığı öğretmek, onların yeni bilgiler üretmesini sağlar.

d) Küme tartışması yöntemi

Sosyal Bilgiler dersinin özellikle kavrama düzeyindeki davranışların kazandırılması çalışmalarında kullanılan bir yöntemdir. Öğretmenin rehberliğinde öğrencilerin belirli bir konu üzerinde konuşup tartışmalarını ve sorunlara çözüm yolları üretmesini sağlar(Sözer,1998).

26. Sosyal Bilgiler Öğretiminde Kullanılan Teknikler

Öğrenme-öğretme sürecinde, öğretmenler etkinliklerini planlarken öğrenme durumlarının düzenlenmesi esnasında etkili bir öğretim faaliyeti gerçekleştirebilmek için kullanacakları yaklaşımları, ilgili konunun öğrenme ve öğretiminde en iyi sonucu verecek stratejileri belirlemelidirler.

a) Küme Çalışması ve Bireysel Çalışma

Küme çalışması öğretmenlerin rehberliğinde belirli bir grup öğrencinin, işbirliği çalışması yaparak ortak amaç yönünde herhangi bir konu üzerinde beraber yaptıkları çalışmalardır.

Bireysel çalışma ise, öğrencilerin daha çok bir başlarına, ancak öğretmenlerin gözetim ve rehberliğinde gerçekleştirdikleri öğrenme faaliyetleridir.

b) Beyin Fırtınası

Öğrencilerin sorunları çözmek için seri fikirler belirttikleri çözüm yolları üzerinde heyecanla açıklama ve tartışma yaptıkları bir tekniktir.

c) Oyunlaştırma

Öğrencilerin belirli bir konu veya kişileri açıklamak için onların yerine geçtikleri, empati kurma ve olayı derinlikli anlama imkanı veren, olay ve ilişkilerin canlandırıldığı bir tekniktir.

d) Benzetim

Bu teknik oyunlaştırmaya benzetmekle, öğrencilerin sınıf ortamında bir olay veya durumu gerçek olarak göstererek, olay veya durum üzerinde hazır herhangi bir metne bağlı kalmadan etkinlikler yaptıkları bir tekniktir.

e) Gözlem

Gözlem bir olay veya cisim üzerinde onun çeşitli özelliklerinin izlendiği ve incelendiği bir iştir. Öğrenme-öğretme etkinliklerinde amaç ve hedeflere ulaşmak için daha önceden hazırlanan plan doğrultusunda olay ve cisimlerin gözlemlendiği bir tekniktir.

f) Gösteri

Bir izleyici kitlesine karşı, belirli bir davranışın nasıl gerçekleştirileceğini gösteren veya herhangi bir ilke ya da becerinin açıklamasında kullanılan bir tekniktir(Sözer,1998).

27. Yapılan Çalışmalar

Bu bölümde yeni Sosyal Bilgiler Programının uygulanmaya başlaması ile bu alanda yapılan bazı araştırmalara yer verilmiştir.

1- Uslu' nun 2007 de İlköğretim 4. ve 5. sınıf sosyal bilgiler programını öğretmen ve idareci görüşleri doğrultusunda değerlendirmek üzere yaptığı araştırma 2005-2006 yılı içinde Şırnak Milli Eğitim Müdürlüğü ilköğretim okullarında çalışan sınıf öğretmenleri ile idarecilerini kapsar. Araştırma 186 sınıf öğretmeni ve 44 idareci olmak üzere 230 öğretmene uygulanmıştır. Araştırma neticesinde Sosyal Bilgiler programının amaç ve kazanım açısından öğretmenlerce yeterli seviyede olduğu, kazanımların öğrenci seviyesine uygun olduğu belirlenmiştir. Programın içerik bölümünün öğrenci seviyesine uygun ve hedeflere ulaşma düzeyinde anlamlı bir örtüşmenin olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

2- Erköse (2007) tarafından yapılan ‘yenilenen 6. sınıf sosyal bilgiler dersi öğretim programının sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşlerine göre değerlendirmesi (Sakarya il örneği)’ konulu çalışma Sakarya ili merkez ve köylerinde toplam 104 ilköğretim okulunda çalışan 117 sosyal bilgiler öğretmenine uygulanmıştır. Araştırma sonunda programın; kazanımların öğrencilerin bireysel gelişimlerine uygun olduğu, eğitim sürecinin öğrenci motivasyonunu ve aktif katılımını sağlayan, programın kapsam boyutunun kazanımlar ile tutarlı ve öğrencide bilginin kalıcılığını sağlayacak nitelikte olduğu, eğitim durumları boyutunda da konuların öğrenci yaşantılarına uygun olduğunu ve öğretmenlerin genel olarak program hakkında olumlu görüşe sahip olduğu tespit edilmiştir.

3- Coşkun’ nun (2007) İlköğretim 4. ve 5. sınıf Sosyal Bilgiler öğretim programına ilişkin öğretmenlerin görüşlerini değerlendirmek üzere Ankara ili merkez ve merkez ilçelerinde görev yapan 22’ si 4. sınıf, 23’ ü de 5. Sınıf okutan 45 sınıf öğretmeniyle yaptığı çalışmada yeni programın günlük yaşam, problem çözme yeteneği gelişimine ve öğrenci merkezli ders işlemeye uygun olduğu sonucuna ulaşmıştır.

4- Ece’ nin (2007) yaptığı, “İlköğretim Birinci Kademe 2005 Sosyal Bilgiler Programının Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi” araştırmasını; 2006–2007 öğretim yılında, Afyonkarahisar il merkezinde bulunan 44 ilköğretim okulunda görev yapan dördüncü ve beşinci sınıf öğretmenleri ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma kapsamında Sosyal Bilgiler programının kazanım, içerik, eğitim durumu ve değerlendirme boyutlarında katılımcılara sorular sorulmuştur. Araştırma sonucunda, Sosyal Bilgiler Programının kazanım, içerik, eğitim durumu, değerlendirme ve geleceğe yönelik öneri boyutlarına için öğretmen görüşleri genel olarak programı destekler niteliktedir.

5- Kalaycıoğlu’ nun (2007) “İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Programının Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi” araştırması, 4. ve 5. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programını, amaç–kazanım, içerik, öğrenme–öğretme durumu ile ölçme–değerlendirme süreçlerini öğretmen görüşlerine göre değerlendirmiştir. Araştırma, Erzurum il merkezindeki 5 ilköğretim okulunda

çalışan 20 öğretmene uygulanmıştır. Öğrenme-öğretme sürecinde gerekli olan araç-gereç ve materyal eksikliği olduğu, öğretmenlerin haftalık 3 saatlik ders süresini yeterli bulmadıkları belirlenmiştir.

6- Kılıçoğlu (2007) tarafından 4 ve 5. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programının öğretmen görüşlerine göre değerlendirmek üzere yaptığı araştırmada Kars il merkezindeki ilköğretim okullarında görev yapan 78 öğretmene 40 maddelik 5' li likert türü bir ölçek uygulanmıştır. Araştırma neticesinde ulaşılan bulgulara göre, program kazanımlarının toplumun ihtiyaçları doğrultusunda düzenlendiği, programın öğretmenlerce açık ve anlaşılır olduğu, birbiri ile tutarlılık göstermesine rağmen; öğrenci gelişim özellikleri, ihtiyaçlar ve hazırbulunuşluk düzeylerini net bir şekilde yansıtmadığı tespit edilmiştir. İçerik açısından da programdaki bilgilerin güncel ve geçerli olduğu, öğretmenlerce açık bir şekilde anlaşıldığı, öğretim ilkelerine uygun olduğu; ancak içeriğin öğrenci seviyesine ve gelişim özelliklerine tam olarak uygun olmadığı belirlenmiştir. Eğitim durumu bakımından programın genel anlamda uygulanabilir özelliğe sahip olduğu, ancak öğrencilerin bireysel farklılıklarının dikkate alınmadığı tespit edilmiştir.

7- Acar' ın 2007 de, ilköğretim programlarını öğretmen görüşlerine göre değerlendirmek üzere yapılan araştırma Sinop ili Durağan ilçesinde bulunan ilköğretim okullarında çalışan 96 sınıf öğretmenine uygulanan anket sonuçlarını içermektedir. Kazanım, içerik, öğrenme-öğretme süreci ve değerlendirme öğelerinin programların temel felsefesi olan yapılandırmacılığa uygun olarak hazırlandığı, ancak programların uygulanması konusunda öğretmenlerin sorunlar yaşadıkları sonucuna ulaşılmıştır.

8- Aytan de (2006) araştırmasında, ilköğretim birinci kademedeki çalışan sınıf öğretmenlerinin, Sosyal Bilgiler dersi programına ilişkin görüşlerinin cinsiyet, sınıf mevcudu, eğitim düzeyleri ve kıdemlerine göre değişikliğini belirlenmeye çalışmıştır. Araştırma sonucunda, Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programına ilişkin öğretmenlerin görüşlerinin cinsiyet, eğitim düzeyi, sınıf mevcuduna göre anlamlı bir farklılık göstermediği; kıdeme göre ise 26 yıldan fazla

çalışan öğretmenlerin program hakkında olumsuz düşündükleri sonucuna ulaşmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre, kazanımlarla programda bulunan beceri ve değerlerin tutarlı olduğunu belirlenmiştir.

9- Aykaç ve Başar' ın (2005) “İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Eğitim Programının Değerlendirilmesi” çalışmasında Sosyal Bilgiler dersi öğretim programının değerlendirilmesi yapılmaya çalışılmıştır. Araştırmada verilerin toplanması için araştırmacılar tarafından geliştirilen 10 sorudan oluşan görüşme formu kullanılmıştır. Araştırmada, programın yapılandırmacılık yaklaşımına uygun olarak hazırlandığı , kazanımların kendi içinde ve diğer öğrenme alanları ile ilişkilendirildiği sonucuna ulaşıldı. Katılımcıların görüşlerine göre programın aceleye getirildiği, gerekli ortam ve koşulların hazırlanmadığı, değişik ölçme araçlarının kullanılmasının olumlu olduğu, fakat öğretmenlerin bu konuda yeterli olmadıkları sonuçlarına ulaşılmıştır.

10-Aydın' ın 2007 de hazırladığı, “İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Yeni (2004) Sosyal Bilgiler Müfredatının Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi” çalışmasında, Aydın Trabzon ili merkezi, ilçe ve köylerinden seçilen okullarda toplam 86 öğretmen ile bir anket çalışması yapmıştır. Araştırma sonucuna göre, Öğretmenler, yeni programın öğrencilere kazandırmak istediği esas değerleri genellikle olumlu bulmuşlardır. Program öğrencilerin kendilerini ifade edebilmelerini ve iletişim becerilerini geliştirmelerini sağlamıştır. Fakat öğretmenin yol gösterici olduğu düşüncesi yeni öğretim programında tam anlamıyla benimsenememiştir. Anket uygulandıktan sonra araç- gereç sıkıntısı yaşandığı görüşünde oldukları belirlenmiştir.

11-Bulut 'un 2006 da yaptığı araştırmada, 2004–2005 öğretim yılında uygulanmaya başlayan ilköğretim I. kademe yeni programlarının (Türkçe, Matematik, Hayat Bilgisi, Fen ve Teknoloji, Sosyal Bilgiler) uygulamadaki etkililiğini belirlemeyi amaçlamıştır. Programların uygulamadaki etkililiğini belirlemeye yönelik olarak her bir program için ayrı ayrı veri toplama aracı geliştirilmiştir. Bu araştırma verilerinde araştırmayı destekleyebilecek ilköğretim birinci kademe Sosyal Bilgiler dersine yönelik bulgular bulunmaktadır.

Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında yer alan kazanımlara, programın kapsamına, eğitim durumuna göre görüşleri arasında cinsiyet, kıdem ve eğitim düzeyi değişkenlerine göre fark bulunamamıştır.

12-Yükselir (2006)“in hazırladığı, “Hatay İli İlköğretim Okullarında 6. ve 7. Sınıflar Sosyal Bilgiler Dersinin Öğretmen ve Müfettiş Görüşleri Çerçevesinde Amaca Uygunluğunun Değerlendirilmesi” adlı çalışmada, ilköğretim okulları 6. ve 7. sınıflar Sosyal Bilgiler Dersinin amaca uygunluğunun öğretmen ve müfettiş görüşleri çerçevesinde değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Araştırmada uygulanan anketle ilköğretim 6. ve 7. sınıflar da Sosyal Bilgiler dersi amaçlarının gerçekleşmesi için takip edilen öğrenme-öğretme süreçleri araştırılmıştır. Araştırmaya katılan öğretmen ve müfettişlerin okullarda dersle ilgili araç-gereci yetersiz buldukları sonucuna ulaşılmıştır. Derslerde çoğunlukla anlatım ve soru-cevap yöntemlerini kullandıkları sonuçları elde edilmiştir. Katılımcılar, ders saatinin yetersiz olduğunu da belirtmişler.

13- Taşlı ve Taşçı tarafından yapılan araştırma, 2011-2012 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı etkinliklerine ilişkin 4. ve 5. sınıf öğretmenlerinin görüşlerini ve bu görüşlerin öğretmenlerin cinsiyet, meslekteki kıdem, eğitim düzeyi, okuttukları sınıf ve sınıf mevcuduna göre, değişip değişmediğinin tespiti amacıyla yapılmıştır. Araştırmada, verilerin toplanması için araştırmacı tarafından, öğretmenlerin Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programındaki etkinliklere ilişkin görüşlerine yönelik Likert tipi anket uygulanmıştır. Araştırmanın çalışma evrenini Manisa ili Soma ilçesi Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı ilköğretim okullarında görevli 4. ve 5.sınıfları okutan öğretmenler; örneklemini ise, Manisa ili Soma ilçe merkezindeki Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı ilköğretim okullarında 17 ilköğretim okulunda görevli, 4 ve 5.sınıfları okutan 95 sınıf öğretmeni oluşturmaktadır. Araştırma sonucunda, ilköğretim okullarında görev yapan 4.-5. Sınıf öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programına ilişkin görüşlerinin öğretmenlerin cinsiyetine, meslekteki kıdemlerine, okuttukları sınıflara göre anlamlı farklılık göstermediği; eğitim düzeylerine ve sınıf mevcuduna göre ise öğretmen görüşlerinde anlamlı farklılık olduğu; bulunmuştur.

14- Kösterelioğlu tarafından yapılan araştırmanın amacı sınıf öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nın uygulanması ile ilgili hizmet içi eğitim ihtiyaçlarının belirlenmesidir. Araştırma verileri 2010-2011 eğitim öğretim yılında Bolu ili merkez ve ilçelerine bağlı ilköğretim okullarında 4. ve 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders programını yürüten 235 sınıf öğretmeninden toplanmıştır. Araştırma ile ilgili nicel veriler Kösterelioğlu (2012) tarafından hazırlanan ve geliştirilen "Eğitim İhtiyacı Değerlendirme Anketi" ile elde edilmiştir. Araştırmada toplanan verilerin analizinde anketteki her bir maddenin yüzde ve frekans değerleri hesaplanmıştır. Araştırma ile ilgili nicel verilerin analizi sonucunda sınıf öğretmenlerinin genel olarak ankette sunulan maddelere ilişkin "az ve orta" düzeylerde hizmet içi eğitime ihtiyaç duydukları sonucunu ortaya çıkarmakla birlikte öğretmenlerin özellikle öğrencilerin bilişsel gelişim özellikleri, öğrenciler arasındaki bireysel farklılıkların belirlenmesi, öğrenme - öğretme sürecinin kazanıma uygun olarak planlanması, kavram ve zihin haritalarının hazırlanması konularında eğitime daha fazla gereksinim duydukları tespit edilmiştir.

BÖLÜM 3

YÖNTEM

Bu bölümde; araştırmanın modeli, araştırma evren ve örnekleme, araştırmada kullanılan veri toplama aracı ve veri analizi ile ilgili bilgiler yer almaktadır.

1. Araştırmanın Modeli

Muş İlinde bulunan, Milli Eğitime Bağlı ortaokullarında görevli Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Programının Öğrenme-Öğretme Boyutunun Değerlendirilmesine ilişkin görüşlerini tespit etmeye yönelik yapılan araştırmada, araştırma yöntemlerinden nitel ve nicel araştırma yöntemleri kullanılarak yapılan bu araştırma tarama modelindedir. Tarama modelleri, geçmişte ya da halen var olan durumu olduğu sekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır (Karasar, 1995, s.77). Bu araştırmada Ortaokullarda çalışan Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersi Programının Öğrenme-Öğretme Boyutunun Değerlendirilmesine yönelik tespitleri, Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin uygulanan ankete vermiş oldukları yanıtlar ve görüşmelerde belirttikleri hususlar doğrultusunda değerlendirilmiştir.

2. Evren ve Örneklem

Araştırma Muş İlinde bulunan, Milli Eğitime Bağlı ortaokullarda yapılmıştır. Araştırmanın evrenini Muş İlinde çalışan toplam 271 Sosyal Bilgiler öğretmeni oluşturmaktadır (bu veriler il milli eğitim müdürlüğünün 27.05.2014 tarihinde yaptığım yazılı talebime karşılık verdiği rakamlardır). Çalışmanın anketi örneklem olarak 110 Ortaokul Sosyal Bilgiler öğretmenine uygulanmıştır. Örneklem grubu basit seçkisiz yöntem ile belirlenmiştir.

Anket uygulamasında Muş İlinde bulunan Ortaokul Müdürlüğüne Milli Eğitim Müdürlükleri aracılığı ile ulaşılmaya çalışılmış, yine Milli Eğitim Müdürlükleri aracılığı ile anketler toplanmıştır.

Bu çalışmada, anket çalışmasına katılacak bireyler rastgele seçilmiştir. Evrende bulunan öğretmenlerin çalıştıkları okullara anket gönderilmiş, geri toplanan anketler örnekleme oluşturmuştur. Anket çalışmasına katılan öğretmenler ile ankete katılması konusunda görüşülmemiştir. Bundan dolayı da anket çalışmasına katılan okullar veya öğretmenler bilinmemektedir. Geri dönüşler okul müdürlüklerinin Milli Eğitim müdürlükleri aracılığı ile sağlanmıştır.

Yapılan araştırmalarda, araştırmada kullanılacak envanterlerin geçerlilik çalışmalarında faktör analizi benzeri gibi çok değişkenli analizlerin yapılması için ulaşılması gereken örneklem büyüklüğüne ilişkin bazı ölçüt ve görüşler ortaya çıkmaktadır. Bu görüşlerden bazıları örneklem büyüklüğünü madde sayısına bağlı oranlar; örnek olarak Tavşancıl (2002) örneklem büyüklüğünü; ‘değişken, başka bir ifade ile madde sayısının en az beş katı, hatta 10 katı olmalıdır’ olarak vermektedir. Bundan hareket ile 23 maddeli ankette, 110 örneklem sayısı Tavşancıl’ a göre yeterlidir.

Bu araştırmada örnekleme giren öğretmenlerin anketteki kişisel bilgilere göre dağılımı ise şöyledir:

Ankette yer alan cinsiyet,yaş,meslek yılı ve eğitim durumuna ilişkin frekans ve kendi grupları içinde % oran verilmiştir.

Tablo 3: Ankete Katılanların Cinsiyetleri

Cinsiyet	n	%
Bay	57	51.8
Bayan	53	48.2
Toplam	110	100

Tablo 3 incelendiğinde ankete katılan 110 öğretmenden 57 kişinin bay, 53 kişinin de bayan olduğu görülmüştür.

Tablo 4: Ankete Katılanların Yaş Aralıkları

Yaş	n	%
20-25	36	32.7
25-30	17	15.5
30-35	26	23.6
35-40	14	12.7
40-45	11	10.0
45 üstü	6	5.5
Toplam	110	100

Tablo 4 incelendiğinde 20-25 yaş aralığında 36 kişi, 25-30 yaş aralığında 17 kişi, 30-35 yaş aralığında 26 kişi, 35-40 yaş aralığında 14 kişi, 40-45 yaş aralığında 11 kişi ve 45 yaş üstü 6 kişi olduğu görülmüştür.

Tablo 5: Ankete Katılanların Kıdem(meslek) Yılları

Kıdem	n	%
0-3	10	9.1
3-6	31	28.2
6-9	25	22.7
9-12	19	17.3
12-15	14	12.7
15 üstü	11	10.0
Toplam	110	100

Tablo 5 incelendiğinde meslek yılı 0-3 yıl arasında olan 10 kişi, 3-6 yıl arasında olan 31 kişi, 6-9 yıl arasında olan 25 kişi, 9-12 yıl arasında olan 19 kişi, 12-15 yıl arasında olan 14 kişi ve 15 yıl üstü olan 11 kişi olduğu görülmüştür.

Tablo 6: Ankete Katılanların Eğitim Durumları

Eğitim Durumu	n	%
Enstitü	4	3.6
fakülte	97	88.2
yüksek lisans-doktora	9	8.2
Toplam	110	100

Tablo 6 incelendiğinde enstitü mezunu 4 kişi, fakülte mezunu 97 kişi ve yüksek lisans-doktora mezunu 9 kişi olduğu görülmüştür.

110 kişiye yapılan ankette 57 bay, 53 bayan katılımcı olmuştur. Bu katılımcıların ortalama yaş grubu 20-25, ortalama meslek yılları 3-6 ve ortalama eğitim durumu fakülte mezunudur.

3. Veri Toplama Aracı

5. Sınıf Sosyal Bilgiler Programının Öğrenme-Öğretme boyutunun öğretmen görüşlerine göre değerlendirmeyi amaçlayan bu araştırmada gerekli verileri toplamak için uygulanan ‘5. Sınıf Sosyal Bilgiler Programının Öğrenme-Öğretme Sürecinin Değerlendirilmesi Anket Formu’ DEMİR ve FER tarafından 2005 yılında ‘2005 Öğretim Programını Değerlendirme Envanterinin Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması’ adlı tezinde kullanılmak üzere hazırlanan ankette alınarak hazır olarak kullanılmıştır.

DEMİR tarafından ve FER danışmanlığında hazırlanan 2005 Öğretim Programlarını Değerlendirme Envanteri’nin geçerliğinin ve güvenirliğinin

incelenmesini amaçlayan bu araştırmada tarama modeli kullanılmıştır. Araştırma İstanbul İlinde çalışan 40395 sınıf öğretmeni evreninde 8 ilçede çalışan ve rastgele küme örnekleme yöntemiyle belirlenen 386 sınıf öğretmeni örnekleme oluşturmuştur. Envanterin yapı geçerliliğine yönelik yapılan faktör analizi dört faktörlü, 80 maddelik bir yapı meydana çıkarmıştır. Envanter bütününe iç tutarlık güvenilirliği katsayısı 0.85 alpha' dır. Faktörler için ise Cronbach Alpha katsayıları 0.77 ve 0.86 aralığında değişmiş; madde bazlı iç güvenilirlik katsayıları da maddelerin tamamında 0.98 olarak gözlemlenmiştir. Envanterin madde-toplam korelasyonu 0.33 ile 0.79 arasında değişen değerlere ulaşılmıştır.

'5. Sınıf Sosyal Bilgiler Programının Öğrenme-Öğretme Sürecinin Değerlendirilmesi Anket Formu' uygulanmadan önce konu ile ilgili kaynaklar incelenmiştir. Milli Eğitim şube müdürleri, eğitim denetmenleri, ortaokul müdürleri, rehber öğretmenler, bazı ortaokul öğrencileri ve öğrenci velileri ile görüşmeler yapılmış; okullarda ve çevrelerinde incelemelerde bulunulmuştur. Yürürlükte bulunan kanun, yönetmelik ve genelgeler incelenmiştir. Ankette, kişisel bilgiler bölümüne cinsiyeti, yaşı, meslek yılı ve eğitim durumu bağımsız değişkenleri de eklenmiştir. Ölçek 23 maddeden oluşmaktadır. Her madde için "Hiç Katılmıyorum", "Katılmıyorum", "Az Katılıyorum", "Katılıyorum" ve "Tamamen Katılıyorum" ifadeleri yer almaktadır. Uygulanan anket ile elde edilen veriler araştırmada değişkenlere göre sınıflandırılarak değişkenlerin incelenmesinde analiz paket programlarından faydalanılarak yüzdelik değerleri ve frekanslarını ortaya koyan tablolar hazırlanarak, tablolardan hareketle sorunlar tespit edilmeye çalışılmıştır.

4.Verilerin Analizi

Anketlerdeki verilerin analizi, analiz paket programları kullanılarak araştırmacı tarafından yapılmıştır. Ortaokul Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin anketteki sorulara verdikleri cevapların frekansları ve yüzde dağılımları bulunmuştur. Ayrıca sorular analiz edilirken verilen cevaplar araştırmanın bağımsız değişkenlerine (cinsiyet, yaş, öğrenim durumu, hizmet süresi) göre analiz edilmiştir. Cinsiyet, yaş

değişkenlerine t testi; öğrenim durumu, hizmet süresi, değişkenleri için tek yönlü varyans analizi yapılmıştır.

BÖLÜM 4

BULGULAR

Araştırmanın bu bölümde, araştırmanın bulgularına ve bunlara dayanılarak varılan sonuçların anket soruları ve öğretmen görüşleri yorumuna yer verilmektedir.

Analizler nitel ve nicel olmak üzere iki kısımda yapılmıştır.

A) Nicel Değerlendirme:

a) Güvenirlğe İlişkin Bulgular

Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) değerinin 1.00'a yakınlığı ile ilgili ele alınan örnekleme faktör analizi yapılması o kadar uygundur. KMO değeri 0.50'den düşük olduğu zaman örnekleme faktör analizi yapılması uygun değildir (Bayram, 2004).

Tablo 7: Anket Güvenirlik Tablosu

Cronbach's Alpha	N
.93	23

Tablo 7' de belirtildiği gibi anket güvenirlğine ilişkin yapılan analizlerde; geçerlilik N=23 olan ankette % 100' lük bir oran, 23 maddenin Cronbach's Alpha 0.93 değeri katsayısı sonucuna ulaşılmıştır. DEMİR ve FER tarafından hazırlanan ankette de 0.85 alpha katsayısı bulunmuştur.

b) 1. Alt Probleme İlişkin Bulgular

Soru 1- Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Programının Öğrenme – öğretme boyutuna ilişkin görüşleri öğretmenlerin a) cinsiyet, b) yaş, c) öğrenim durumu, d) hizmet süresine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

1- Cinsiyet Değişkenine İlişkin Bulgular

Tablo 8: 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Programının Öğrenme–öğretme boyutunun Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin görüşlerine ilişkin Cinsiyet için t-testi Tablosu

	N	\bar{x}	SS	SD	t-Değeri	p
Bayan	53	3.15	.70	108	2.50	.014
Bay	57	3.50	.77	108	2.50	.014

Tablo 8 de belirtildiği gibi sig(Anlamlılık) sütunundaki değerin $p=0,014$ olduğu görülmektedir. Söz konusu değer 0,05'den küçük olduğundan cinsiyetin 5.sınıf sosyal bilgiler programının öğrenme-öğretme değerlendirilmesinde verilen cevaplar arasındaki ilişkinin ($p<0,05$, %95 güvenirlikle) istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmüştür.

2- Yaş Değişkenine İlişkin Bulgular

Tablo 9: 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Programının Öğrenme-öğretme boyutunun Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin yaşlarına ilişkin Anova (Varyasn) Analizi

	Kareler toplamı	df	Karesel fark	F	Sig.
Grupların ortalaması	3.256	4	.814	1.444	.225
Grupların içinde	59.188	105	.564		
Toplam	62.444	109			

Tablo 9' dan anlaşıldığı üzere yapılan varyasn analizinde anlamlılık $p=0,225$ çıktığı gözlenmiştir. Çıkan anlamlılık düzeyinin $p>0,05$ olduğundan yaşın 5.sınıf sosyal bilgiler programının öğrenme-öğretme değerlendirilmesinde verilen cevaplar arasındaki ilişkinin ($p>0,05$, %95 güvenirlikle) istatistiksel olarak anlamlı olmadığı görülmüştür. Yaşın 5.sınıf sosyal bilgiler programının öğrenme-öğretme değerlendirilmesinde verilen cevaplar arasında anlamlı bir fark yoktur. Ancak küçük bir fark olsa hangi yaşlar arasında olduğunu görebilmek için Sheffe testi yapıldı.

Tablo 10: 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Programının Öğrenme-öğretme boyutunun Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin yaşlarına ilişkin Scheffe Tablosu

y_ort	N	Alfa altkümesi için = 0.05
		1
y45üstü	6	2.8406
y40_45	11	3.0830
y35_40	14	3.2050
y30_35	62	3.4151
y25_30	17	3.4987
Sig.		.320

Tablo 10' da belirtildiği gibi yaş ortalamalarına bakıldığında sig=0.320 olduğu, $p>0,05$ olduğundan yaş grupları ortalamaları arasında anlamlı fark olmadığı görülmektedir. Yaş grupları arasında bariz ve üstün ortalama olmamasına rağmen, yaş itibari ile genç (25-35) öğretmenler 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Programının Öğrenme-Öğretme Boyutunu daha olumlu değerlendirirken, yaş itibari ile daha olgun öğretmenler (45 yaş üstü katılımcılar) yaş grupları içinde katılım oranı olarak en az katılan gruptur. Yaş gruplarının yaşı 5.sınıf sosyal bilgiler programının öğrenme-öğretme değerlendirilmesine kısmen katıldığı sonucuna ulaşılmıştır.

3- Meslek Yılı Değişkenine İlişkin Bulgular

Tablo 11: 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Programının Öğrenme-öğretme boyutunun Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin meslek yıllarına ilişkin Anova (Varyasn) Analizi

	Kareler toplamı	df	Karesel fark	F	Sig.
Grupların ortalaması	2.391	4	.598	1.045	.388
Grupların içinde	60.053	105	.572		
Toplam	62.444	109			

Tablo 11’ da görüldüğü gibi yapılan varyasn analizinde anlamlılık düzeyinin $p=0,388$ çıktığı gözlenmiştir. Çıkan anlamlılık düzeyinin $p>0,05$ olduğundan meslek yıllarının 5.sınıf sosyal bilgiler programının öğrenme-öğretme değerlendirilmesinde verilen cevaplar arasındaki ilişkinin ($p>0,05$, %95 güvenirlikle) istatistiksel olarak anlamlı olmadığı görülmüştür. Meslek yılları ile 5.sınıf sosyal bilgiler programının öğrenme-öğretme değerlendirilmesinde verilen cevaplar arasında anlamlı bir fark yoktur. Bu sonuç bize öğretmenlerin çalışma yılının değerlendirme sonucunu etkilemediğini göstermektedir. Buna rağmen küçük bir fark olsa hangi meslek yılları arasında olduğunu görebilmek için Sheffe testi yapıldı.

Tablo 12: 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Programının Öğrenme-öğretme boyutunun Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin meslek yıllarına ilişkin Scheffe Tablosu

m_ort	N	Alfa altkümüsi için = 0.05
		1
m3_6	31	3.1346
m9_12	19	3.3227
m12_15	14	3.3447
m6_9	35	3.4373
m15üstü	11	3.6008
Sig.		.490

Tablo 12’ belirtildiği şekilde meslek yılları ortalamalarına bakıldığında sig=0.490 olduğu, $p>0,05$ olduğundan meslek yılları grupları ortalamaları arasında anlamlı fark olmadığı görülmektedir. Meslek yılları grupları arasında bariz ve üstün ortalama olmamasına rağmen, meslek yılı itibari ile genç (3-15) öğretmenler 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Programının Öğrenme-Öğretme Boyutunu değerlendirirken ‘kısmen katılıyorum’ şeklinde belirtirken, meslek yılı itibari ile daha olgun öğretmenler (15 meslek yılı üstü katılımcılar) meslek yılı grupları içinde katılım oranı olarak 3.6008 ortalama ile daha olumlu değerlendiren gruptur.

Meslek yıllarının araştırma sonucunu etkilemediği sonucuna ulaşılmıştır. Yapılan araştırmada meslek yıllarına bakıldığı zaman 5.sınıf sosyal bilgiler programının öğrenme-öğretme değerlendirilmesine az katıldığı sonucuna ulaşılmıştır.

4- Eğitim Durumu Değişkenine İlişkin Bulgular

Tablo 13: 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Programının Öğrenme-öğretme boyutunun Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin eğitim durumlarına ilişkin t-testi

	N	X	SS	SD	t-Değeri	p
Fakülte	97	3.36	.78	108	1.236	.189
Yüksek lisans	13	3.10	.54	108	1.236	.189

Tablo 13' te t-testi analizinde anlamlılık düzeyinin $p=0,189$ çıktığı gözlenmiştir. Çıkan anlamlılık düzeyinin $p>0,05$ olduğundan eğitim durumu ile 5.sınıf sosyal bilgiler programının öğrenme-öğretme değerlendirilmesinde verilen cevaplar arasında anlamlı bir fark yoktur. Bu sonuç ile eğitim durumunun değerlendirme sonucunu etkilemediği ortaya çıkmıştır.

c) 2. Alt Probleme İlişkin Bulgular

Soru 2- Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Programının Öğrenme-Öğretme boyutunda eksik buldukları konular nelerdir?

Tablo 14: 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Programının Öğrenme-öğretme boyutunun Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin en az katıldıkları konular için betimsel istatistik tablosu

	N	En az	En çok	ortalama	Standart sapma
s1_c	110	1.00	5.00	2.9273	1.15504
s2_c	110	1.00	5.00	3.2818	1.20497
s5_c	110	1.00	5.00	3.2273	1.23154
s7_c	110	1.00	5.00	3.1636	1.18498
s15_c	110	1.00	5.00	3.2636	1.33188
s20_c	110	1.00	5.00	3.2545	1.18427
s22_c	110	1.00	5.00	3.2364	1.27017

Tablo 14’ da belirtilen soruların ortalama değerleri göz önünde bulundurulduğunda 1. sorunun (Programda önerilen yöntem ve teknikler kazanımları gerçekleştirmeye uygundur.) ortalama değeri (2.9273) en düşük olduğu ve ona en yakın 3.1636 değerle 7. soru (Öğrenme etkinlikleri, öğrencilerin öznel (bireysel) olarak bilgiyi yapılandırmalarını sağlayacak şekildedir.) etkindir.

Tablo 15: Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Programının Öğrenme-öğretme boyutunun öğretmenlerin en az katıldıkları konular için anket sorularının cevap değerlerinin frekans ve yüzde değerleri tablosu

SIRA NO	ÖĞRENME-ÖĞRETME SÜREÇLERİ	HIÇ KATILMIYORUM		KATILMIYIRUM		AZ KATILYORUM		KATILYORUM		TAMAMEN KATILYORUM	
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
1	Programda önerilen yöntem ve teknikler kazanımları gerçekleştirmeye uygundur.	14	12.7	25	22.7	36	32.7	25	22.7	10	9.1
2	Programda önerilen yöntem ve teknikler içeriğe uygundur.	10	9.1	20	18.2	27	24.5	35	31.8	18	16.1
5	Öğrenme ortamı farklı öğrenme etkinliklerini uygulamaya uygundur.	11	10.0	21	19.1	29	26.4	30	27.3	19	17.3
7	Öğrenme etkinlikleri, öğrencilerin öznel (bireysel) olarak bilgiyi yapılandırmalarını sağlayacak şekildedir.	12	10.9	18	16.4	35	31.8	30	27.3	15	13.6
15	Programda verilen etkinlik örnekleri öğretmenlere yol gösterecek niteliktedir.	13	11.8	21	19.1	26	23.6	24	21.8	26	23.6
20	Öğrenme etkinlikleri çoklu iletişim araçlarının kullanılmasını sağlayacak niteliktedir.	6	5.5	27	24.5	31	28.2	25	22.7	21	19.1

Ankete katılan bireylerin anket sorularına vermiş oldukları cevapların sonuç değer gözlemleri ve frekans değerleri ayrı ayrı belirlenmiştir.

Tablo 15’ de ‘hiç katılmıyorum’ ve ‘katılmıyorum’ cevap seçenekleri birlikte değerlendirildiğinde frekans ve yüzde değerlerine göre en düşük 7. Soru (Öğrenme etkinlikleri, öğrencilerin ön bilgileri ile yeni kazanacakları bilgi arasında köprü kurmalarını sağlayacak niteliktedir.) ‘40’ frekans ve % 27,3 değerleri ile öğretmenlerin en olumsuz buldukları sorudur.

d) 3. Alt Probleme İlişkin Bulgular

Soru 3- Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Programının Öğrenme-Öğretme boyutuna en çok katıldıkları konular nelerdir?

Tablo 16: Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Programının Öğrenme-öğretme boyutunun öğretmenlerin en çok katıldıkları konular için betimsel istatistik tablosu

	N	En az	En çok	ortalama	Standart sapma
s6_c	110	1.00	5.00	3.4636	1.19385
s8_c	110	1.00	5.00	3.4455	1.18543
s9_c	110	1.00	5.00	3.4727	1.12282
s10_c	110	1.00	5.00	3.4000	1.12682
s11_c	110	1.00	5.00	3.5091	1.15533
s12_c	110	1.00	5.00	3.4273	1.23005
s14_c	110	1.00	5.00	3.4091	1.30134
s18_c	110	1.00	5.00	3.4273	1.19217
s23_c	110	1.00	5.00	3.5000	1.32547

Tablo 16’ de görüldüğü üzere 11. sorunun (Öğrenme etkinlikleri öğrencilerin araştırma becerilerini geliştirecek niteliktedir.) ortalama değerinin (3.5091) en yüksek olduğu ve ona en yakın 3.5000 değerle 23. sorunun (Öğrenme ortamı öğretmenlerin öğrenme ortamlarında kolaylaştırıcı rolü üstlenmelerini destekler niteliktedir.) etkin olduğu saptanır.

Tablo 17: Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Programının Öğrenme–öğretme boyutunun öğretmenlerin en çok katıldıkları konular için anket sorularının cevap değerlerinin frekans ve yüzde değerleri tablosu

SIRA NO	ÖĞRENME-ÖĞRETME SÜREÇLERİ	HIÇ KATILMIYORUM		KATILMIYIRUM		AZ KATILYORUM		KATILYORUM		TAMAMEN KATILYORUM	
		n	%	n	%	n	%	n	%	N	
4	İçerik ve öğrenme etkinlikleri birbiriyle tutarlıdır.	11	10.0	16	14.5	27	24.5	39	35.5	17	15.5
8	Öğrenme etkinlikleri, öğrencilerin grupla bilgiyi yapılandırmalarını sağlayacak niteliktedir.	7	6.4	17	15.5	31	28.2	30	27.3	25	22.7
11	Öğrenme etkinlikleri öğrencilerin araştırma becerilerini geliştirecek niteliktedir.	7	6.4	12	10.9	35	31.8	30	27.3	26	27.3
12	Öğrenme etkinlikleri öğrencilerin problem çözme becerilerini geliştirecek niteliktedir.	11	10.0	12	10.9	30	27.3	33	30.0	24	21.8
16	Önerilen etkinlikler öğrencilerin motivasyonunu artıracak niteliktedir.	12	10.9	15	13.6	25	22.7	36	32.7	22	20.0
23	Öğrenme ortamı öğretmenlerin öğrenme ortamlarında kolaylaştırıcı rolü üstlenmelerini destekler niteliktedir.	11	10.0	15	13.6	26	23.6	24	21.8	34	30.9

Tablo 17’ de belirtildiği gibi ‘katılıyorum’ ve ‘tamamen katılıyorum’ cevap seçenekleri birlikte değerlendirildiğinde 16. soru (Önerilen etkinlikler öğrencilerin motivasyonunu artıracak niteliktedir.) toplam 58 frekans ve % 52,7’ lik değerle öğretmenlerin en çok olumlu cevapladıkları sorudur.

B) Nitel Değerlendirme

Sosyal Bilgiler öğretmenleri ile yaptığım görüşmelerde 5.Sınıf Sosyal Bilgiler programı öğrenme-öğretme sürecini

- a) İçerik,
- b) Kazanımlar,
- c) Kullanılan yöntem-teknikler ile araç-gereçler

açısından görüşlerinin neler olduğunu sordum. Öğretmenlerde konuya ilişkin görüşlerini aşağıdaki şekilde belirtmişlerdir.

Tablo 18: Çalışma grubuna katılan Sosyal Bilgiler Öğretmenlerine ilişkin bilgiler

Değişkenler	n=4	f	%
Öğretmenleri yaşı	20-25	2	40
	25-30	3	60
Öğretmenleri meslek yılı	0-3	2	40
	3-6	3	60
Öğretmenleri cinsiyeti	erkek	5	100
Öğretmenleri öğrenim durumu	fakülte	5	100

Tablo 18' de görüldüğü üzere çalışma grubuna katılan 5 öğretmeninin cinsiyeti erken mezuniyeti fakültedir. Öğretmenleri 20-30 yaş aralığında ve 0-6 meslek yılı aralığında olduğu görülmektedir.

1. **Öğretmen:** 5. sınıf Sosyal Bilgiler müfredatı düzenlenirken genelde öğrencilerin düzeyine uygun hazırlanmaya çalışılmıştır. Sosyal bilgiler ders kitabı hazırlanırken yapılan renklendirme ve konularla ilgili verilen görseller öğrenciyi konuya hazırlamakta faydalı olmaktadır. Konularla ilgili verilen örnek olaylar

konuların açıklanmasında ve öğrencinin konuyu anlamasında önemli bir etkiye sahiptir. Konular her ne kadar öğrenci seviyesine uygun hazırlanmış olsa da bazı konular öğrencilere soyut gelmektedir bu da öğrencinin konuyu anlamasında bazen sıkıntılara neden oluyor. Bazı konuları işlerken materyallerin eksik olması konuyu somutlaştırmada zorluklara neden olmaktadır. Kitapta verilen araştırma ödevlerini çocukların internete veya diğer kaynaklara ulaşmada zorluk çektikleri için konuyu araştırıp bulmakta zorluk çekiyorlar.

2. **Öğretmen:** *2013/2014 5.Sınıf Sosyal Bilgiler Programı hazırlanırken konular öğrenci seviyesine uygun bir şekilde hazırlanmış olup ,6 sınıf sosyal bilgiler programı gibi de yoğun hazırlanmamıştır. Programın yoğun bir şekilde hazırlanmamış olması öğretmenlerin konuları rahat bir şekilde anlatmasına, konulara yeterince zaman ayrılmasına ve konuların pekiştirilmesi amacıyla soru cevaplara-drama yöntemlerine yer verilmektedir. Böylece konular öğrenci merkezli anlatılmakta ve öğrenciler eğitim öğretim sürecine aktif katılım göstermektedir. Genel itibariyle konular güncel hayatla ilişkili olup somut konular ağırlıktadır. İlk konuların toplumla ilişkili konular olması ve çocuklarımızın toplumsal yaşama katılımına katkı sağlamaktadır. Ünitelere genel bir bakışla incelediğimizde bir sonraki senelere hazırlık anlamında kolaydan zora şeklinde hazırlanmıştır. Kitapta yer alan görseller konuların anlaşılmasını kolaylaştırmaktadır. Çalışma kitabında yer alan bazı etkinlikler ise; öğrencilerimizin seviyelerinin çok üstünde olup öğrencilerimiz yanlış yönlendirmektedir. Ayrıca ; Atatürk İlke ve İnkılapları konusu ile Yasam-Yürütme –Yargı konuları 5.sınıf öğrencilerinin hazır bulunuşluk seviyesinin üstünde olup ve soyutsal bir özellik taşıdığı için öğretmenlerin konuyu anlatımında zorluklarla karşılaşmalarına ve buna bağlı olarak da öğrencilerimizin konuyu kavramalarında zorluklar yaşanmaktadır.*
3. **Öğretmen:** *5. Sınıf Sosyal Bilgiler müfredatı genel olarak çocukların gelişim düzeyine uygun olarak hazırlanmış olup içindeki görseller günlük hayattan alınan örnek olaylar ile daha kalıcı bir öğrenme sağlayıp kazanımlar doğrultusunda bir içeriğe sahiptir. Ancak program hazırlanırken öğretmen görüşlerine daha çok başvurulursa ve bölgelerimizin fiziksel-sosyal-kültürel-ekonomik özelliklerine dikkat edilir ve eğitim ve öğretim gerçekleri göz önünde*

bulundurularak hazırlanırsa çok daha faydalı bir program hazırlanmış olur. Programın uygulayıcısı biz öğretmenlerin ve ülkemizin geleceği öğrencilerimizin faydasına olacaktır.

4. **Öğretmen:** *Üniteler içinde konular arasında bütünlüğün olmaması konuları anlaşılmasını zorlaştırmaktadır. Ünitelerde bazı konularda yeterince bilgi verilmemesi konuların eksik kalmasına neden olmaktadır. Kitaplarda tavsiye edilen materyallerin bütün okullarda olmaması öğretmenin materyal bulmakta sıkıntı yaşamasına neden oluyor. Öğrenci çalışma kitaplarında verilen ödevlerin bazılarını öğrencilerin kapasitesinin üzerinde olduğu öğrenciler ödevleri yanlış anlayıp yaptıkları görülmektedir. Okullarda yeterli materyaller olmadığından soyut olan konular daha çok soru cevap veya anlatım yöntemiyle yapılamamaktadır. Bunun yanında güncel olan çocukların oyunlaştırdıkları konular ise çocukların katılımıyla işlenmeye uygundur. Konularda güncellik sağlanmıştır öğrenciler bundan faydalanmaktadır. Öğrencilerin bazen istenen materyalleri bulmakta zorluk çektiği görülmektedir.*
5. **Öğretmen:** *5 sınıf Sosyal Bilgiler Programı bütünlük anlamında öğrenci seviyesine uygun hazırlanmıştır. Konuların somut ağırlıklı olması, öğrencilerimizi toplumsal yaşama hazırlaması, sosyal bilgilerin temel amaçlarından biri olan toplumsal yaşama katılım sergileyecek etkin bir vatandaş yetiştirmek amaçlı konulara yer verilmesi(Sivil Toplum Kuruluşları), gerek ülkemizin tarihi-doğal güzelliklerine yer verilmesi gerekse bölgelerin kültürel özelliklerinin anlatılması ile öğrencilerimizin küçük yaşlarda ülkemizin güzelliklerinin farkına varmalarında olumlu bir özellik taşımaktadır...*

Tablo 19: Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Programına İlişkin Görüşleri

S. N	Kodlanmış Görüşler	F
1	Materyaller yeterli değildir(Ö 1, Ö 4)	2
2	İçerik uygundur(Ö 1)	1
3	İçerik kazanımlara uygundur(Ö 3,)	1
4	Öğrenci seviyesi uygundur(Ö 1, Ö 2, Ö 3, Ö 5)	4
5	Zaman yeterlidir(Ö 2)	1
6	Öğrenci merkezlidir(Ö 2)	1
7	Toplumsal yaşama uygundur(Ö 2, Ö 5)	2
8	Konular somuttur(Ö 2, Ö 5)	2
9	Güncelidir(Ö 2, Ö 3, Ö 4)	3

(Ö; Kodlanmış Sosyal Bilgiler Öğretmeni)

Tablo 19’ da Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin görüşleri incelendiğinde kodlanmış 9 adet konu olduğu görülmektedir. İfade edilme sıklığına göre 5. Sınıf sosyal bilgiler programının öğrenci seviyesine uygun(f=4) ve güncel(f=3) olduğu görülmektedir. Ayrıca öğretmenler konular somut(f=2) ve toplumsal yaşama uygun(f=2) bulurken materyallerin yeterli olmadığını(f=2) belirtmektedirler.

Kodlanmış öğretmen görüşlerini destekleyen birkaç görüşü aşağıdaki gibidir:

‘5. sınıf Sosyal Bilgiler müfredatı düzenlenirken genelde öğrencilerin düzeyine uygun hazırlanmaya çalışılmıştır. Bazı konuları işlerken materyallerin eksik olması konuyu somutlaştırmada zorluklara neden olmaktadır.(Ö1)’, ‘2013/2014 5.Sınıf Sosyal Bilgiler Programı hazırlanırken konular öğrenci seviyesine uygun bir şekilde hazırlanmış olup ,6 sınıf sosyal bilgiler programı gibi de yoğun hazırlanmamıştır. Programın yoğun bir şekilde hazırlanmamış olması öğretmenlerin konuları rahat bir şekilde anlatmasına , konulara yeterince zaman ayrılmasına ve konuların pekiştirilmesi amacıyla soru cevaplara-drama yöntemlerine yer verilmektedir. Böylece konular öğrenci merkezli anlatılmakta ve öğrenciler eğitim öğretim sürecine aktif katılım göstermektedir. Genel itibariyle konular güncel hayatla ilişkili olup somut konular ağırlıktadır. İlk konuların toplumla ilişkili konular olması ve çocuklarımızın toplumsal yaşama katılımına katkı sağlamaktadır. Ünitelere genel bir bakışla incelediğimizde bir sonraki senelere hazırlık anlamında

kolaydan zora şeklinde hazırlanmıştır. (Ö2)’, ‘5. Sınıf Sosyal Bilgiler müfredatı genel olarak çocukların gelişim düzeyine uygun olarak hazırlanmış olup içindeki görseller günlük hayattan alınan örnek olaylar ile daha kalıcı bir öğrenme sağlayıp kazanımlar doğrultusunda bir içeriğe sahiptir.(Ö3)’, ‘Kitaplarda tavsiye edilen materyallerin bütün okullarda olmaması öğretmenin materyal bulmakta sıkıntı yaşamasına neden oluyor. Konularda güncellik sağlanmıştır, öğrenciler bundan faydalanmaktadır.(Ö4)’, ‘5 sınıf Sosyal Bilgiler Programı bütünlük anlamında öğrenci seviyesine uygun hazırlanmıştır.(Ö5)’

BÖLÜM 5

SONUÇ ve TARTIŞMA

Araştırmanın bu bölümde, araştırmanın bulgularına dayanılarak varılan sonuçlara yer verilmektedir.

Sık sık belirtilen, öğretim programlarının, öğrencilerin bilgiye ulaşma yollarını öğrenmelerine, sorun çözme ve karar verme becerilerini geliştirmelerine olanak sağlayacak şekilde yeniden düzenlenmesine ihtiyaç olduğu dile getirilmektedir. Bu ihtiyaçlar doğrultusunda dünyada yaşanan gelişmelere paralel olarak, öğretim programlarında yeni yaklaşımlar dikkat çeker duruma gelmiştir. Bu nedenle program, tümüyle davranışçı yaklaşımlardan öte, bilginin taşıdığı değeri ve bireyin var olan deneyimlerini dikkate alarak, yaşama etkin katılımını, doğru karar vermesini, sorun çözmesini destekleyici ve geliştirici bir yaklaşım doğrultusunda yapılandırmayı önemseyen bir gelişim göstermektedir. Bu yaklaşımla öğrenci merkezli, dolayısıyla etkinlik merkezli, sosyal bilgiler açısından, bilgi ve beceriyi dengeleyen, öğrencinin kendi yaşantılarını ve bireysel farklılıklarını dikkate alarak çevreyle etkileşimine olanak sağlayan yeni bir anlayış yaşama geçirilmeye çalışılmaktadır.

Tüm dünyada bireysel, toplumsal ve ekonomik alanda yaşanmakta olan değişimi ve gelişimi; ülkemizde de demografik yapıda, ailenin niteliğinde, yaşam biçimlerinde, üretim ve tüketim kalıplarında, bilimsellik anlayışında, toplumsal cinsiyet alanında, bilgi teknolojisinde, iş ilişkileri ve iş gücünün niteliğinde, yerleşme ve küreselleşme süreçlerinde görmek mümkündür. Tüm bu değişim ve gelişimleri eğitim sistemimize ve programlarımıza yansıtmak bir zorunluluk hâline gelmiştir. Bu amaçla hazırlanan yeni Sosyal Bilgiler Programını değerlendirmeye çalıştık. Değerlendirmeler neticesinde ulaşılan sonuçlar aşağıda yorumlanmaya çalışılmıştır.

110 bireyin katılımının gerçekleştirildiği anket çalışmasında katılımcıların cinsiyet, eğitim durumu, yaş ve mesleki yıllarına göre durum değerlendirmesi yapılmıştır. Katılımcılara yöneltilen her bir soruya bağlı olarak alınan cevapların sonuç değerleri tek tek belirlenmiştir. Yapılan anket çalışmasından elde edilen veriler analiz paket programlarında değerlendirilmiş olup katılımcıların; a)cinsiyet, b)eğitim durumu, c) meslek yılı, d)yaş aralıklarına göre her bir sorunun ortalama değeri, standart hata değeri, varyans değeri, en düşük ve en yüksek değerlerine ulaşılmıştır. Katılımcıların en az ve en çok katıldıkları konularda ayrıca değerlendirilmiştir.

a) 1. Alt Probleme İlişkin Sonuç ve Tartışma

Ankete cevap veren bayların 5.sınıf sosyal bilgiler programının öğrenme-öğretme süreci değerlendirilmesine $x=3.50$ ' lik değerle olumlu yönde(katılıyorum) katıldığı, bayanların ise $x=3.15$ ' lik değerle kısmen(az katılıyorum) katıldığı sonucuna varılmıştır. Bu sonuçla araştırmanın cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir fark olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Aynı şekilde Taşlı ve Taşçının, 2011-2012 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı etkinliklerine ilişkin 4. ve 5. sınıf öğretmenlerinin görüşleri doğrultusunda yaptıkları araştırmada cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermediği sonucuna ulaşmıştır.

Yaş grupları için $x=3.256$ ortalama bulunmuş, bu ortalama ile 'az katılıyorum' sonucuna ulaşılmıştır. Yaş grupları arasında bariz veya üstün bir sonuç bulunamamış araştırmanın yaş değişkeninde anlamlı bir fark tespit edilememiştir.

Meslek yılları grupları için $x=2.391$ ortalama bulunmuş, bu ortalama ile 'az katılıyorum' sonucuna ulaşılmıştır. Ayten' in 2006 de yaptığı araştırmasında, ilköğretim birinci kademedeki çalışan sınıf öğretmenlerinin, Sosyal Bilgiler dersi programına ilişkin görüşlerinin cinsiyet, sınıf mevcudu, eğitim düzeyleri ve kıdemlerine göre değişikliğini belirlemeye yönelik çalışmasında kıdem yılı için 26 yıldan daha çok çalışan öğretmenlerin program hakkında olumsuz düşündükleri sonucuna ulaşmıştır. Ancak araştırmamız sonucunda 15 meslek yılı üstünde olan öğretmenlerin 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Programını $x=3.6008$ ortalama ile meslek yılı

grupları içinde meslek yılı fazla olan (15 yıl ve üstü) öğretmenlerin daha olumlu katıldıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Eğitim durumu fakülte mezunu öğretmenler $x=3.36$ ve yüksek lisans mezunlarının ise $x=3.10$ ortalama ile birbirine yakın iki sonuçla ‘az katılıyorum’ sonucuna ulaşılmıştır. Yukarıda veriler doğrultusunda eğitim durumu değişkeninde anlamlı bir sonuç elde edilememiştir. Aynı şekilde Taşlı ve Taşçı tarafından yapılan araştırma, 2011-2012 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı etkinliklerine ilişkin 4. ve 5. sınıf öğretmenlerinin görüşleri doğrultusunda yaptıkları araştırmada eğitim durumlarına göre anlamlı farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır.

Yukarıda açıklanan değerler doğrultusunda öğretmenlerin demografik özellikleri arasında bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bulut ‘un da 2006 da yaptığı araştırmada, öğretmenlerin Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında yer alan kazanımlara, programın kapsamına, eğitim durumuna göre görüşleri arasında cinsiyet, kıdem ve eğitim düzeyi değişkenlerine göre fark bulamamıştır

Araştırma için 110 kişiye anket uygulanmış ve bu ankette 57 erkek 53 bayan bulunmaktadır. Katılımcıların ortalama yaş grubu 20–25, ortalama meslek yılları 3–6 ve ortalama eğitim durumu fakülte mezunudur. Cinsiyet, yaş, mesleki yıl, eğitim durumu açısından gruplar arasında küçük farklar olsa da analiz sonucunda farklılık göstermemiş ve sonuç olarak değerlendirmeye olumlu yönde kısmen katıldığı belirlenmiştir. Genel olarak bakıldığında öğretmenlerin 5.sınıf sosyal bilgiler programının öğrenme-öğretme sürecinin değerlendirilmesine olumlu yönde kısmen katıldığı sonucuna ulaşılabilir. Erköse (2007) tarafından yapılan ‘yenilenen 6. sınıf Sosyal Bilgiler dersi öğretim programının sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşlerine göre değerlendirmesi (Sakarya il örneği)’ konulu çalışma da öğretmenlerin genel olarak program hakkında olumlu görüşe sahip olduğu tespit edilmiştir. Ayten’ in 2006 de yaptığı araştırmasında, ilköğretim birinci kademedeki çalışan sınıf öğretmenlerinin, Sosyal Bilgiler dersi programına ilişkin görüşlerinin cinsiyet, sınıf mevcudu, eğitim düzeyleri ve kıdemlerine göre değişikliğini belirlemeye çalışmıştır. Araştırması neticesinde, Sosyal Bilgiler Dersi

Öğretim Programına ilişkin öğretmenlerin görüşlerinin cinsiyet, eğitim düzeyi açısından anlamlı bir farklılık göstermediği sonucuna ulaşmıştır. Kılıçoğlu 2007 de 4 ve 5. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programının öğretmen görüşlerine göre değerlendirmek üzere yaptığı araştırmada eğitim durumu bakımından programın genel anlamda uygulanabilir bir özelliğe sahip olduğu sonucuna ulaşmıştır.

b) 2. Alt Probleme İlişkin Sonuç ve Tartışma

Frekans ve yüzde değerlerine göre en düşük 6. Soru (Öğrenme etkinlikleri, öğrencilerin ön bilgileri ile yeni kazanacakları bilgi arasında köprü kurmalarını sağlayacak niteliktedir.) ‘4’ frekans ve % 3,6 değerleri ile ‘hiç katılmıyorum’ seçeneğinde öğretmenlerin en az katıldıkları sorudur.

‘Katılmıyorum’ seçeneğine 12 frekans ve % 10.9 luk değerlerle 11.soru (Öğrenme etkinlikleri öğrencilerin araştırma becerilerini geliştirecek niteliktedir.) ve 12.soruya (Öğrenme etkinlikleri öğrencilerin problem çözme becerilerini geliştirecek niteliktedir) verdikleri cevaplar ile ‘katılmıyorum’ seçeneğindeki en zayıf sorulardır.

110 Sosyal Bilgiler öğretmenin katıldığı çalışmada ‘hiç katılmıyorum’ ve ‘ katılmıyorum’ cevap seçenekleri birlikte değerlendirildiğinde ‘Programda önerilen yöntem ve teknikler kazanımları gerçekleştirmeye uygundur.’ önermesi 39 frekans ve ‘Programda önerilen yöntem ve teknikler içeriğe uygundur.’ önermesi de 30 frekans ile katılımcılar ‘5. Sınıf Sosyal Bilgiler Programının Öğrenme-Öğretme Boyutunda’ kazanım verme etkinlikleri esnasında kullanılan yöntem ve teknikleri uygun bulmadıklarını belirtmişlerdir. Yükselir (2006)“in hazırladığı, “Hatay İli İlköğretim Okullarında 6. ve 7. Sınıflar Sosyal Bilgiler Dersinin Öğretmen ve Müfettiş Görüşleri Çerçevesinde Amaca Uygunluğunun Değerlendirilmesi” adlı çalışmada, derslerde çoğunlukla anlatım ve soru-cevap yöntemlerini kullandıkları sonuçları elde edilmiştir. Araştırmamızla paralellik gösteren bu sonuçla öğretmenler belirtilen ve kullanılan yöntem ve teknikleri yeterli bulmamaktadırlar.

Öğrenme ve öğretme sürecinin verimli olabilmesi için, öğretmenler güdüleme, dikkat çekme, dönüt, pekiştirme, düzeltme gibi kavramlara dikkat

etmelidirler. Bunlar öğrenme ve öğretimi kolaylaştıracak kavramlardır. Özellikle dikkat edilmesi durumunda faal öğretme ve öğrenmeye de yol açabilir. Sosyal Bilgiler derslerinde öğrencilerin dikkatini konuya ve hedeflenen davranışa çekme öğretimin önemli kısımlarından biridir. Öğrenci dikkatinin konuya çekilmesi, öğretmenin seçeceği uygun dikkat çekme teknikleriyle mümkündür. Çeşitli yöntemlerden faydalanarak gerçekleştirilen öğretme faaliyetleri öğrencilerin konuyu öğrenmelerinde yardımcı olduğu gerçeği yadsınmaz.

110 Sosyal Bilgiler öğretmeninin katıldığı çalışmada ‘hiç katılmıyorum’ ve ‘katılmıyorum’ cevap seçenekleri birlikte değerlendirildiğinde ‘Öğrenme ortamı farklı öğrenme etkinliklerini uygulamaya uygundur.’ önermesi 32 frekans, ‘Öğrenme etkinlikleri, öğrencilerin öznel(bireysel) olarak bilgiyi yapılandırmalarını sağlayacak şekildedir.’ önermesi 40 frekans, ‘Programda verilen etkinlik örnekleri öğretmenlere yol gösterecek niteliktedir.’ önermesi 34 frekans ve ‘Öğrenme etkinlikleri çoklu iletişim araçlarının kullanılmasını sağlayacak niteliktedir.’ önermesi de 33 frekans ile ankete katılan öğretmenler ‘5. Sınıf Sosyal Bilgiler Programının Öğrenme-Öğretme Boyutunda’ programın etkinliklerine ilişkin kısmındaki soruları içinde en az katıldıkları sorulardır.

Öğrenme alanı beceri, kavram ve değerlerden oluşan; öğrenme etkinliklerini düzenleyen bir yapıdır. Kazanımlar hazırlanırken öğrenme alanları dikkate alınarak hazırlanmalıdır. Çünkü bilişsel, duyuşsal ve psikomotor öğrenme alanları ile bunlara bağlı alt öğrenme sınıflandırmaları öğrencilerin mevcut öğrenme ihtiyaçları ve öğrenme özellikleri dikkate alınarak oluşturulmuş olup, kazanımlarında doğal olarak bu öğrenme alanları ile bunlara bağlı olarak sınıflandırmalara göre oluşturulması gereklidir. Hazırlanacak veya sunulacak etkinlikler öğrenme ortamını kolaylaştırıcı ve uygulayıcılara yol gösterici nitelikte olmalıdır. Kösterelioğlu tarafından yapılan araştırmada öğretmenlerin öğrenme - öğretme sürecinin kazanıma uygun olarak planlanması gerektiğini belirtmişlerdir.

Aydın’ ın 2007 de hazırladığı, “İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Yeni (2004) Sosyal Bilgiler Müfredatının Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi” çalışmasında, Aydın Trabzon ili merkezi, ilçe ve köylerinden seçilen okullarda

toplam 86 öğretmen ile yaptığı çalışması sonucunda katılımcıların araç- gereç sıkıntısı yaşandığı görüşünde olduklarını belirlemiştir. Aynı şekilde Yükselir (2006)“in hazırladığı, “Hatay İli İlköğretim Okullarında 6. ve 7. Sınıflar Sosyal Bilgiler Dersinin Öğretmen ve Müfettiş Görüşleri Çerçevesinde Amaca Uygunluğunun Değerlendirilmesi” adlı çalışmada, ilköğretim okulları 6. ve 7. sınıflar Sosyal Bilgiler Dersinin amaca uygunluğunun öğretmen ve müfettiş görüşleri çerçevesinde değerlendirilmesi çalışmasında, okullarda dersle ilgili araç- gereci yetersiz buldukları sonucuna ulaşmıştır. Araştırmamızın nitel değerlendirmesine katılan öğretmenlerde benzer şekilde görüş bildirmişler.

Araştırmamızın nitel değerlendirmesine katılan öğretmenlerden Ö2 kodu ile belirtilen öğretmen ders saatini yeterli bulduğunu belirtmekte iken Yükselir (2006)“in hazırladığı, “Hatay İli İlköğretim Okullarında 6. ve 7. Sınıflar Sosyal Bilgiler Dersinin Öğretmen ve Müfettiş Görüşleri Çerçevesinde Amaca Uygunluğunun Değerlendirilmesi” çalışmasında anket çalışmasına katılan öğretmenler ders saatini yeterli bulmamışlardır.

c) 3. Alt Probleme İlişkin Sonuç ve Tartışma

Frekans ve yüzde değerlerine göre en yüksek ‘katılıyorum’ değerleri değerlendirildiğinde 39 frekans ve % 35.5 lik değerle 4.soruya (İçerik ve öğrenme etkinlikleri birbiriyle tutarlıdır.) verdikleri cevaplar ile içerik ve öğrenme etkinliklerini birbiri ile tutarlı bulduklarını belirtmektedirler.

Frekans ve yüzde değerlerine göre en yüksek ‘tamamen katılıyorum’ değerleri değerlendirildiğinde 34 frekans ve % 30.9 lik değerle 23.soruya (Öğrenme ortamı öğretmenlerin öğrenme ortamlarında kolaylaştırıcı rolü üstlenmelerini destekler niteliktedir.) verdikleri cevaplar ile öğrenme ortamlarını öğretmenlerin bu ortamlarda kolaylaştırıcı rolü oynamalarını destekler nitelikte bulduklarını belirtmektedirler.

110 Sosyal Bilgiler öğretmeninin katıldığı çalışmada ‘katılıyorum’ ve ‘tamamen katılıyorum’ cevap seçenekleri birlikte değerlendirildiğinde ‘Öğrenme etkinlikleri, öğrencilerin grupla bilgiyi yapılandırmalarını sağlayacak niteliktedir.’ önermesi 55 frekans, ‘Öğrenme etkinlikleri öğrencilerin araştırma becerilerini geliştirecek niteliktedir.’ önermesi 56 frekans, ‘Öğrenme etkinlikleri öğrencilerin problem çözme becerilerini geliştirecek niteliktedir.’ önermesi 57 frekans ve ‘Önerilen etkinlikler öğrencilerin motivasyonunu artıracak niteliktedir.’ önermesi de 58 frekans ile öğretmenlerin ‘5. Sınıf Sosyal Bilgiler Programının Öğrenme-Öğretme Boyutunda’ programın etkinliklerine ilişkin kısmındaki soruları içinde en çok katıldıkları sorulardır.

Eğitimde öğrenci en önemli öğedir. Hazır kültürel değerler eğitim aracılığıyla öğrencilere aktarılır. Bu aktarım formal olabileceği gibi informal şekilde de olabilir. Ancak formal bir düzen içerisinde verilmesi hedeflenen kazanımların öğrenci özellikleri dikkate alınarak düzenlenmesi gerekmektedir. Nitekim araştırmamız ‘5. Sınıf Sosyal Bilgiler Programının Öğrenme-Öğretme Boyutunda’ öğrenci-etkinlik arasındaki ilişkiye ilişkin sorularının katılımcıların olumlu yönde değerlendirdikleri sorulardır.

Bilgi, öğrencilerin üst düzeyde ve kolay anlayabilecekleri biçimde olmalıdır. İçerik bilginin bu yapısını da dikkate alarak öğrencilerin hazır bulunuşluklarını ve gelişim düzeylerini yansıtması durumunda tutarlı hale gelmiş olur. Aydın’ ın 2007 de hazırladığı, “İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Yeni (2004) Sosyal Bilgiler Müfredatının Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi” çalışmasında, öğretmenler, yeni programın öğrencilere kazandırmak istediği esas değerleri genellikle olumlu bulmuşlardır. Program öğrencilerin kendilerini ifade edebilmelerini ve iletişim becerilerini geliştirmelerini sağlamıştır. Uslu’ nun 2007 de İlköğretim 4. ve 5. sınıf sosyal bilgiler programını öğretmen ve idareci görüşleri doğrultusunda değerlendirmek için yaptığı çalışmada Sosyal Bilgiler programın içerik bölümünün öğrenci seviyesine uygun ve hedeflere ulaşma düzeyinde anlamlı bir örtüşmenin, kazanımların öğrenci seviyesine uygun olduğunu tespit etmiştir. Nitekim araştırmamızın nitel değerlendirme boyutuna ilişkin Sosyal Bilgiler öğretmenleri ile

yaptığımız görüşmede Ö 1, Ö 2, Ö 3, Ö 5 kodlarla belirtilen öğretmenlerde 5. Sınıf Sosyal Bilgiler programını içerik olarak öğrenci seviyesine uygun bulduklarını belirtmişlerdir.

Öğrencilerin önceki öğrendikleriyle yeni öğrendikleri arasında ilişki kurulması, öğrenmeyi anlamlı ve kalıcı hale getirir. Bir sınıftaki öğrencilerin her biri farklı gelişim özelliğine, düşünme yeteneğine, anlama becerisi ve ön koşul davranışlara sahiptir. Öğretmenin de bu farklılıkları dikkate alarak, uygun öğretim ve iletişim yöntemi seçmesi gerekir. Öğrencinin dersin hedeflerinden bilgisinin olması, konuya odaklanmasına, beklenti içinde olmasına ve haliyle güdülenmesine sebep olur. Öğretmenlerin hedef davranışı kazandırmak için, öğrencinin o konudaki ön bilgisini tespit etmesi gerekir. Bu, öğrencinin öğrenmesini kolaylaştırır ve öğretmenin daha iyi bir öğretim yapmasını sağlar. Öğretmenin rehberliğinde öğrenmeye doğru ilerleyen öğrenci bilgiyi kendi kendine yapılandırır. Programında bu önemli özelliğin bulunması, yapılandırmacı yaklaşımın önemli bir bölümünü yerine getirdiğini göstermektedir. Acar 2007 de, ilköğretim programlarını öğretmen görüşleri çerçevesinde değerlendirmek üzere yaptığı araştırmada kazanım, içerik, öğrenme-öğretme süreci ve değerlendirme öğelerinin programların temel felsefesi olan yapılandırmacılığa uygun olarak hazırlandığını saptamıştır.

Bir konu ilk defa öğrenciye anlatılırken bilgi açık ve anlaşılır bir şekilde ifade edilmelidir. Bu da öğrencilerin konu üzerine dikkatlerinin çekilmesi, öğretmen ile öğrenci arasındaki iletişimin tam olarak sağlanması açısından önemlidir. Bilginin açık ve anlaşılabilir bir şekilde aktarılabilmesi için çoklu öğrenme ortamlarında duyu organlarına etki edici resimler modeller ve diğer görsel, işitsel araçların kullanılması gereklidir.

BÖLÜM 6

ÖNERİLER

Sosyal Bilgiler dersinin içeriği bireyin sosyal ve kültür yaşantıları, birikim ve tecrübe edinmelerini sağlayan ve buna uygun olarak hazırlanan, kapsamı geniş bir derstir. Dolayısı ile bu program içerik ve içeriğin sunumu yani öğrenme-öğretme aşamasında gerek program uygulayıcılarının kullandıkları yöntem-teknikler, araç-gereçler ile yaptıkları etkinlikler ve değerlendirmeler, gerek öğretmenlerin mesleki ve kişilik özellikleriyle bir bütündür. Program değerlendirilirken bu bileşenler tek tek ve aynı zamanda bir bütün olarak da değerlendirilmelidir. Nitekim program uygulaması esnasında sorunlar bu alanlardan kaynaklanmaktadır. Aynı şekilde çözümde kullanılacak çağdaş araç-gereçler ile yöntem-teknikler, çoklu değerlendirme ve farklı etkinlikleri yapacak kişilikli ve eğitilmiş meslek bilgisine sahip öğretmenlerle mümkündür. Medeniyeti ve geleceği inşa edecek öğretmenlerin programa ve uygulamaya ilişkin görüşleri önemsenmeli, değişen ve gelişen dünyaya okullar çabuk adapte edilmeli ve öğretmenler hizmet içi eğitimlerle yenilenmelidir.

1- Araştırma Sonuçlarına İlişkin Öneriler

1. İçerik ve kazanımlar belirlenirken içeriği ve kazanımları öğrenciye aktaracak uygun yöntem ve teknikler belirlenmelidir. Öğrenmede bireysel farklılıklardan dolayı dersin işlenişinde farklı stratejiler, yöntemler ve teknikler kullanılmalıdır.

2. İçerik açık ve anlaşılır, bireysel farklılıkları dikkate alan, öğrenci seviyesine uygun hazırlanması gereklidir. Öğrenci gelişim özellikleri daha uygulanabilir şekilde göz önünde bulundurulmalıdır. Program içeriği hazırlanırken ön koşul içeriklere dikkat edilerek hazırlanmalıdır.

3. İçerik ve etkinlikler hazırlanırken öğrenme ve öğretme faaliyetini gerçekleştirecek pekiştirmeler ve öğrenme-öğretme sürecini üst düzeyde gerçekleştirecek etkinlikler kullanılmalıdır.

4. Öğrenme-öğretme sürecinde öğrencinin farklı duyu organlarına hitap eden ve öğretimde bireysel farklılıkları dikkate alan materyaller kullanılmalıdır.

2- Araştırmacılara Öneriler

1. 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Programının uygulanmasında kullanılacak araç-gereç ve materyal kullanmada ve temin etmede okulların maddi imkanları ve ekonomik kaynakların etkisi araştırılarak, okullar arasındaki maddi eşitsizliğe ilişkin araştırmalar yapılabilir.

2. 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Programının uygulanmasında kullanılacak yöntem-tekniklerin okulların çevre şartları, veli profilleri ve okulların öğrenci mevcutlarına ilişkin araştırmalar yapılarak, uygun okul ve sınıf ortamları tespit edilebilir.

3. 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Programı etkinliklerinin gerçekleşme düzeyleri ve öğrenci başarılarına yönelik araştırmalar yapılabilir.

4.5. Sınıf Sosyal Bilgiler Programının içerik ve kazanımlarının hazırlanmadan önce bölgesel şartlardan kaynaklanan öğrenci seviyeleri ve veli görüşleri doğrultusunda hazırlanmasına yönelik araştırmalar yapılabilir.

5. 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Programı, uygulayıcıları olan öğretmenlerin görüşleri doğrultusunda daha geniş kapsamlı olarak araştırılabilir.

KAYNAKÇA

ACAR, H. (2007). Yeni İlköğretim Programlarının Öğretmen Görüşlerine Dayalı Olarak Değerlendirilmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir: Osman Gazi Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

AÇIKGÖZ, Kâmile, (2003), *Aktif Öğrenme*, Eğitim Dünyası Yayınları, İzmir.

AÇIKGÖZ ÜN, Kamile, (2004), *Aktif Öğrenme*, Eğitim Dünyası Yayınları, İzmir.

AKAR, Cüneyt, (2001), *İlköğretim Sosyal Bilgiler Programının Değerlendirilmesi*, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış YLT), Afyon.

ATA, B, (2006), “*Sosyal Bilgiler Öğretim Programı*”, Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi Yapılandırmacı Bir Yaklaşım, ed. C. Öztürk, Pegem A Yayıncılık, Ankara, s. 71-83.

ATA, B, (2009). *Sosyal Bilgiler Öğretim Programı*. Sosyal Bilgiler Öğretimi Demokratik Vatandaşlık Eğitimi. Öztürk, C. (Ed.). Ankara: Pegem Akademi.

AYDIN, S. (2007). İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Yeni (2004) Sosyal Bilgiler Müfredatının Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Sakarya: Sakarya Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

AYKAÇ, N. ve BAŞAR, E. (2005). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Eğitim Programının Değerlendirilmesi. Eğitimde Yansımalar VIII. Yeni İlköğretim Programlarını Değerlendirme Sempozyumu*. (14–16 Kasım 2005). Ankara: Sin Matbaacılık.

AYTEN, P. (2006). İlköğretim Okullarında Sosyal Bilgiler Dersini Yürüten 4.ve 5. Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programına İlişkin

Görüşleri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

AYVAZ, Z, (2001), *Eğitim Programı ve Unsurları*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış YLT), Erzurum.

BACANLI, H. (2005). “*Gelişim ve Öğrenme*”, Nobel Yayın ve Dağıtım, Ankara, s: 55.

BAYRAM, N. (2004). *Sosyal Bilimlerde SPSS İle Veri Analizi*. Bursa: Ezgi Kitapevi.

BEYDOĞAN, H. Ömer, (2001), *Öğretimi Planlama ve Değerlendirme*, Eser Ofset, Erzurum.

BİLEN, M. (1999), *Plandan Uygulamaya Öğretim*, Anı yayıncılık.

BİLEN, Mürüvvet, (2002) *Plândan Uygulamaya Öğretim*, Anı yayıncılık, Ankara, 6. Baskı.

BİNBAŞIOĞLU, C. (1981), “*Genel Öğretim Bilgisi: Öğretimin İlke Yöntem ve Teknikleri*”, Ankara: Binbaşioğlu Yayınevi.

BULUT, Ğ. (2006). Yeni İlköğretim Birinci Kademe Programlarının Uygulamadaki Etkililiğinin Değerlendirilmesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi. Elazığ: Fırat Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

BÜYÜKKARAGÖZ, S. ve ÇİVİ, Cuma, (1999), *Genel Öğretim Metotları Öğretimde Planlama Uygulama*, Beta Yayıncılık, İstanbul.

CAN. G., YAŞAR, Ş. VE SÖZER, E. (1998). *Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açık öğretim Fakültesi Yayınları.

COŞKUN, A. (2007). İlköğretim 4.ve 5. sınıfları sosyal bilgiler programı hakkında öğretmen görüşlerine ilişkin nitel bir çalışma. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Başkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

ÇİFTÇİ, S. (2006) Sosyal Bilgiler Öğretiminde Proje Tabanlı Öğrenmenin Öğrencileri Akademik Risk Alma düzeylerine, Problem Çözme Becerilerine, Erişilerine, Kalıcılığa ve Tutumlarına Etkisi. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya

ÇUBUKÇU, Z. (2008). *Eğitim Programı Tasarımı ve Geliştirilmesi*. Öğretim İlke ve Yöntemleri. Duman, B. (Ed.). Ankara: Maya Akademi.

DEMİR, S. ve FER, S. (2009), Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi. Aralık, Cilt:VI, Sayı:II, 186-210

DEMİREL, Ö. (2007). *Eğitimde Program Geliştirme*. Ankara: Pegem A.Yayıncılık.

DEMİREL, Ö, (2005), *Kuramdan Uygulamaya Eğitimde Program Geliştirme*, Pegem A Yayıncılık, Ankara.

DEMİREL, Özcan ve KAYA, Zeki, (2003), “Eğitimle İlgili Temel Kavramlar”, *Öğretmenlik Mesleğine Giriş*, Pegem A Yayıncılık, Ankara.

DEMİREL, Özcan, (2006), *Öğretme Sanatı*, Pegem A Yayıncılık, Ankara.

DEMİREL, Ö. (2010). *Eğitimde program geliştirme*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.

ECE, B. (2007). İlköğretim Birinci Kademe 2005 Sosyal Bilgiler Programının Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Afyonkarahisar: Afyon Kocatepe Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

ERDEN, M., 1996, “*Sosyal Bilgiler Öğretimi*” İstanbul: Alkım Yayınevi.

ERDEN, M, (1995), *Eğitimde Program Değerlendirme*, Pegem Yayınları, Ankara.

ERDEN, M. ve AKMAN Y, (1996) “ *Eğitim Psikolojisi Gelişim- Öğrenme Öğretme*”, Ankara: 9. Baskı, Arkadaş Yayınevi.

ERDEN, M. ve FİDAN, N, ((1998), *Eğitime Giriş*, Alkım Yayınevi, Ankara.

ERGÜN, M, ve ÖZDAŞ A,(1997), *Öğretim İlke ve Yöntemleri*, İstanbul.

ERKÖSE, E (2007). Yenilenen 6.sınıf sosyal bilgiler dersi öğretim programının sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşlerine göre değerlendirmesi, Yayınlanmış yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

ERTÜRK, S, (1977), *Eğitimde Program Geliştirme*, Yelkentepe Yayınları.

ERTÜRK, S. (1986), *Eğitimde Program Geliştirme*. Ankara.

ERTÜRK, S. (1994), *Eğitimde Program Geliştirme*. Ankara: Meteksan.

FER, S. ve CIRIK, İ, (2007) *Yapılandırmacı Öğrenme: Kuramdan Uygulamaya*, Morpa Yayınları.

GÜNGÖRDÜ, E, (2001), *İlköğretimde Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.

HASAN, H, (2002)Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Bölümü Eğitim Programları ve Öğretim Anabilim Dalı Yaşadıkça Eğitim.

İŞMAN, Aytakin ve ESKİCUMALI, Ahmet. (2000). *Eğitimde Planlama ve Değerlendirme*, Değişim Yayınları.

KABAPINAR, Y. (2009). *İlköğretim Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: Maya Akademi.

KABAPINAR, Y. (2007). *İlköğretimde Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: Maya Akademi.

KALAYCIOGLU, E. (2007). İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Programının Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Erzurum: Atatürk Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

KARAOĞLU, İ. B. (1998). Geleneksel Öğretim Yöntemleri İle İşbirlikli Öğrenmenin Öğrenci Başarısı, Hatırda Tutma ve Sınıf Yönetimi Üzerindeki Etkileri. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

KARASAR, N. (2007). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

KILIÇOĞLU, G. (2007). İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Programına İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Değerlendirilmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Kars: Kafkas Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

KILIÇOĞLU, G. (2009). *Sosyal Bilgiler Tanımı, Dünyada ve Ülkemizde Gelişimi ve Önemi*. Sosyal Bilgiler Öğretimi. Safran, M. (Ed.). Ankara: Pegem Akademi.

KISAKÜREK, M. Ali, (1988), “Sosyal Bilgiler Öğretiminin Niteliği, Kapsamı ve Amaçları.” *Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Eskişehir: T.C. Anadolu Üniversitesi Yayınları No: 196.

KÖSTERELİOĞLU, İ., (2012), Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programını Uygulamaya Yönelik Hizmet İçi Eğitim İhtiyaçları, Abant İzzet Baysal Üniversitesi.

KÖSTÜKLÜ, N. (1999) “*Sosyal Bilimler ve Tarih Öğretimi*”, Konya.

MEB. (2004). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim (4-5.Sınıflar) Programı*. Ankara: MEB Yayınevi.

MEB. (2005). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu*. Ankara: Milli Eğitim Basımevi.

MEB TTKB (2005). Sosyal Bilgiler 4-5.Sınıf Programı. Ankara: <http://ttkb.meb.gov.tr> kaynağındaki sosyal bilgiler 4515082005. 12/05/2014

ÖZDEMİR, M. (2009). *Sosyal Bilgiler Öğretimi Programı ve Değerlendirilmesi*. Sosyal Bilgiler Öğretimi. Safran, M.(Ed.). Ankara: PegemA kademi.

ÖZDEMİR, S. , YALIN, H. ve SEZGİN, F. (2004). *Öğretmenlik Mesleğine Giriş*. Ankara: Nobel Yayınları.

ÖZÇELİK, D,A, (2010) *Eğitim Programları ve Öğretim*, Pegem Akademi

ÖZKALP, Enes, (1983), *Davranış Bilimlerine Giriş*. Anadolu Üniversitesi.

ÖZTÜRK, C. (2009). Sosyal Bilgiler: Toplumsal Yaşama Disiplinlerarası Bir Bakış, (1-31), (Editör: Cemil Öztürk), *Sosyal Bilgiler Öğretimi*, Ankara: Pegem A Yayıncılık.

ÖZTÜRK, C. (2006), “Sosyal Bilgiler: Toplumsal Yaşama Disiplinler Arası Bir Bakış”, C.Öztürk (Editör), *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi* (1.Baskı,21- 50), Ankara: Pegem A Yayıncılık.

ÖZTÜRK, Ramazan, (2002), "Öğrenme Kuramları ve Öğretim İlkeleri".

ÖZTÜRK, C. (2007). *Sosyal Bilgiler: Toplumsal Yaşama Disiplinler arası Bir Yaklaşım*. Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi. Öztürk, C. (Ed.). Ankara: Pegem Akademi.

ÖZTÜRK, C. ve OTLUOĞLU, R. (2005). *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Edebi Ürünler ve Yazılı Materyaller*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.

SAFRAN, M, (2012), *Sosyal Bilgiler Öğretimi*, Pegem Akademi.

SAĞLAM, H, İ, (2006), Türkiye’deki Davranışçı ve Yapılandırmacı Sosyal Bilgiler Öğretim Uygulamasının Değerlendirilmesi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış DT), Erzurum.

SAĞLAMER, E. (1997) *Sosyal Bilgiler*. Çağdaş Eğitim. Ankara: Sayı: 232, Mayıs.

SEVEN, M. A. ve ENGİN, A. O. (2008). Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Kopya Çekmeye Duydukları İhtiyaç ve Kopya Çekme Sebepleri. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 11(1), 121-136.

SÖNMEZ V (1997) *Program Geliştirmede Öğretmen El Kitabı*, 7. Baskı, Ankara, Anı Yayıncılık.

SÖNMEZ, Veysel, (2004), *Dizgeli Eğitim*, Anı Yayıncılık

SÖNMEZ, Veysel, (2005), *Hayat ve Sosyal Bilgiler Öğretimi Öğretmen Kılavuzu*, Anı Yayıncılık, Ankara.

SÖNMEZ, V. (2005). *Program Geliştirmede Öğretmen El Kitabı*. Ankara: Anı Yayıncılık.

SÖNMEZ, V. (2010). *Sosyal Bilgiler Öğretimi ve Öğretmen Kılavuzu*. Ankara: Anı Yayıncılık.

SÖZER, E. (1998), “*Sosyal Bilgiler Kapsamında Sosyal Bilgilerin Yeri ve Önemi*”, (Editör: Gürhan Can) Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları; No: 1064, s.3-12.

ŞAHİN, Tuğba, (2007), “Oluşturmacı Yaklaşımın Sosyal Bilgiler Dersinde Bilişsel ve Duyuşsal Öğrenmeye Etkisi (Kuram ve Uygulamada) ”Eğitim Bilim Dergisi 1-2 s.463-482

ŞİŞMAN, A. ve ESKİCUMALI, A. (2000). *Eğitimde Planlama ve Değerlendirme*. Adapazarı: Değişim Yayınları.

TAN, Şeref, (2006), *Öğretimde Planlama ve Değerlendirme*, Pegem A Yayıncılık, Ankara.

TAŞLI, İ., TAŞCI, S., (2013), Celal Bayar Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi Cilt: 1, Sayı: 1-2, s. 50(İlköğretim 4-5. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı Etkinliklerinin Öğretmen Görüşleri Doğrultusunda Değerlendirilmesi)

TAVŞANCIL, E. (2002). *Tutumların Ölçülmesi ve SPSS ile Veri Analizi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

TEKİN, Halil. (2004). “*Eğitim de Ölçme ve Değerlendirme*”. Yargı Yayınevi, Ankara, s: 2 – 4.

TTKB, 28/05/2013 tarihli kararı (erişim tarihi, 12/05/2014)

USLU E. (2007). İlköğretim 4. ve 5. sınıf sosyal bilgiler programının öğretmen ve idareci görüşleri çerçevesinde değerlendirilmesi, Şırnak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

VARIŞ, Fatma, (1994), *Eğitimde Program Geliştirme Teori ve Teknikler*, Alkım Kitapçılık, Ankara.

VARIŞ, F. (1996), *Eğitimde Program Geliştirme “Teori ve Teknikler”*, Ankara: Alkım Yayıncılık.

VARIŞ, F, (1978), *Eğitim Bilimine Giriş*, s,17.

YAŞAR, Ş. (2005). Sosyal Bilgiler Programı ve Öğretimi. *Eğitimde Yansımalar VIII. Yeni İlköğretim Programlarını Değerlendirme Sempozyumu*, Ankara: Sim Matbaası.

YÜKSELİR, K. (2006). Hatay İli İlköğretim Okullarında 6. ve 7. Sınıflar Sosyal Bilgiler Dersinin öğretmen ve Müfettiş Görüşleri Çerçevesinde Amaca Uygunluğunun Değerlendirilmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Niğde: Niğde Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

YILDIRIM, A. ve ŞİMŞEK, H. (1999). *Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınevi.

YILMAZ, Hasan ve SÜMBÜL, Ali Murat, (2003), *Öğretimde Planlama ve Değerlendirme*, Çizgi Kitapevi, Konya.

EK-1**ÖZGEÇMİŞ**

20 Ocak 1983 yılında Muş' un Bulanık İlçesine bağlı Cankurtaran köyünde doğdum. İlkokulu ve ortaokulu Bulanık Gazi Okulunda bitirdikten sonra 1999 yılında Bulanık Lisesi'nden mezun oldum. Aynı yıl Atatürk Üniversitesi Ağrı Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği bölümüne kayıt yaptım, 2003 yılında mezun oldum. 2004 Mart ayında Muş ili Malazgirt İlçesi Tatargazi köyüne sınıf öğretmeni olarak atandım. Halen Muş-Bulanıkta Milli Eğitime bağlı bir okulda Okul Müdürü olarak çalışmaktayım. Evli ve bir çocuk babasıyım.

EK-2

UYGULANAN ANKET

**5. SINIF SOSYAL BİLGİLER PROGRAMININ ÖĞRENME-ÖĞRETME
SÜRECİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ ANKETİ**

Sayın değerlendirici; anketimizin amacı ‘5.Sınıf Sosyal Bilgiler Programının Öğrenme-Öğretme Sürecinin Değerlendirilmesi’ oluşturmaktadır. Değerli katılımcı aşağıda cevaplayacağınız anket iki kısımdan oluşmaktadır. Birinci kısım kişisel bilgilerinizden, ikinci kısım ‘5.Sınıf Sosyal Bilgiler Programının Öğrenme-Öğretme Sürecinin Değerlendirilmesi’ oluşturmaktadır. Anketimiz toplam 23 sorudan oluşmaktadır. Memnuniyetiniz doğrultusunda vereceğiniz cevapları () içine “x” işareti ile işaretleyeceksiniz. Cevaplarınız; ‘5= tamamen katılıyorum, 4=katılıyorum, 3=az katılıyorum, 2=katılmıyorum ve 1=hiç katılmıyorum’ şeklinde değerlendirilecektir. ‘NOT’ kısmında ayrıca belirtmek istediğiniz bir durum varsa değerlendirilecektir. Katılımınız için teşekkürler.

27/12/2013

Salih KORKMAZ

Sınıf Öğretmeni

1.KISIM

KİŞİSEL BİLGİLER

A) CİNSİYETİNİZ					
BAY	()	BAYAN	()		
B) YAŞINIZ					
20-25	()	25-30	()	30-35	()
35-40	()	40-45	()	45 ve üstü	()
C) MESLEK YILINIZ					
0-3	()	3-6	()	6-9	()
9-12	()	9-15	()	15 ve üstü	()
D)EĞİTİM DURUMUNUZ					
Eğitim Enstitüsü	()	Fakülte	()	Yüksek Lisans- Doktora	()

2. KISIM

5. SINIF SOSYAL BİLGİLER PROGRAMININ ÖĞRENME-ÖĞRETME SÜRECİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ ANKETİ

SIRA NO	ÖĞRENME-ÖĞRETME SÜREÇLERİ	HİÇ KATILMIYORUM	KATILMIYORUM	AZ KATILYORUM	KATILYORUM	TAMAMEN KATILYORUM
1	Programda önerilen yöntem ve teknikler kazanımları gerçekleştirmeye uygundur.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
2	Programda önerilen yöntem ve teknikler içeriğe uygundur.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
3	Kazanımlar ve öğrenme etkinlikleri birbiriyle tutarlıdır.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
4	İçerik ve öğrenme etkinlikleri birbiriyle tutarlıdır.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
5	Öğrenme ortamı farklı öğrenme etkinliklerini uygulamaya uygundur.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
6	Öğrenme etkinlikleri, öğrencilerin ön bilgileri ile yeni kazanacakları bilgi arasında köprü kurmalarını sağlayacak niteliktedir.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
7	Öğrenme etkinlikleri, öğrencilerin öznel (bireysel) olarak bilgiyi yapılandırmalarını sağlayacak şekildedir.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
8	Öğrenme etkinlikleri, öğrencilerin grupla bilgiyi yapılandırmalarını sağlayacak niteliktedir.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
9	Öğrenme etkinlikleri öğrencilerin deneyim ve bilgilerini paylaşmalarını sağlayacak niteliktedir	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
10	Öğrenme etkinlikleri öğrencilerin öğrenme yaşantılarını düzenlemesine aktif katılımlarını sağlayacak niteliktedir.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)

11	Öğrenme etkinlikleri öğrencilerin araştırma becerilerini geliştirecek niteliktedir.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
12	Öğrenme etkinlikleri öğrencilerin problem çözüme becerilerini geliştirecek niteliktedir.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
13	Öğrenme etkinlikleri öğrencilerin bilgi kaynakları kullanmalarını geliştirecek niteliktedir.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
14	Öğrenme etkinlikleri öğrencilerin bilgi teknolojilerini kullanma becerilerini geliştirecek niteliktedir.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
15	Programda verilen etkinlik örnekleri öğretmenlere yol gösterecek niteliktedir.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
16	Önerilen etkinlikler öğrencilerin motivasyonunu artıracak niteliktedir.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
17	Öğrenme etkinlikleri öğrenciler arasında iletişim ve etkileşimi sağlayacak niteliktedir.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
18	Öğrenme etkinlikleri öğrenci-öğretmen iletişim ve etkileşimi sağlayacak niteliktedir.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
19	Materyaller ve kaynaklar öğrencilerin öğrenmesini destekleyecek niteliktedir.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
20	Öğrenme etkinlikleri çoklu iletişim araçlarının kullanılmasını sağlayacak niteliktedir.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
21	Öğrenme ortamında kullanılan materyaller bilgiyi yapılandırmayı kolaylaştıracak niteliktedir.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
22	Öğrenme etkinlikleri velilerin katılımını sağlayacak niteliktedir.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
23	Öğrenme ortamı öğretmenlerin öğrenme ortamlarında kolaylaştırıcı rolü üstlenmelerini destekler niteliktedir.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)

T.C.
MUŞ VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 32026198/355/1233171
Konu: Araştırma İzni

24/03/2014

ZİRVE ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Genel Sekreterliğine

İLGİ : 20/02/2014 tarih ve 276 sayılı yazınız.

İlgi sayılı yazınız ile Üniversiteniz Sosyal Bilimler Enstitüsü Sınıf Öğretmenliği Tezli Yüksek Lisans Öğrencisi Salih KORKMAZ "5. Sınıf Sosyal Bilgiler Programı Öğrenme - Öğretme Sürecinin Değerlendirilmesi" konulu bilimsel çalışmasını, 2013-2014 eğitim öğretim yılında müdürlüğümüze bağlı il ve ilçe merkezlerinde bulunan ortaokullarda görev yapan Sosyal Bilgiler Öğretmenlerine uygulama yapmak istemektedir.

Söz konusu bilimsel çalışmada kullanılacak olan ölçeklerin belirtilen okullarda görev yapan Sosyal Bilgiler Öğretmenlerine uygulanmasının uygun görüldüğüne dair Valilik Makamından alınan 24/03/2014 tarih ve 1227224 sayılı onay ekte gönderilmiştir.

Bilgilerinize arz ederim.

Ali TATLI
Millî Eğitim Müdürü

EKLER :
Ek-1 Onay (1 ad.)

Sonrad
Bahadır
Erkut
25 03 14

ZİRVE ÜNİVERSİTESİ GELEN EVRAK	
EVRAK TARİHİ	04.04.14
EVRAK NO	1170
EVRAK HC	162
EK	1

ZİRVE ÜNİVERSİTESİ GELEN EVRAK	
EVRAK TARİHİ	03.04.14
EVRAK NO	1170
EK	1

Bu belge, 5070 sayılı Elektronik İmza Kanununun 5 inci maddesi gereğince güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. Evrak teyidi <http://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden b6b7-cbce-3240-b936-cc30 kodu ile yapılabilir.

T.C.
MUŞ VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 32026198/20/1227224
Konu: Araştırma İzni

24/03/2014

VALİLİK MAKAMINA

Zirve Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sınıf Öğretmenliği Tezli Yüksek Lisans Öğrencisi Salih KORKMAZ "5. Sınıf Sosyal Bilgiler Programı Öğrenme - Öğretme Sürecinin Değerlendirilmesi" konulu bilimsel çalışmasını, 2013-2014 eğitim öğretim yılında müdürlüğümüze bağlı il ve ilçe merkezlerinde bulunan ortaokullarda görev yapan Sosyal Bilgiler Öğretmenlerine uygulama yapmak istemektedir.

Söz konusu bilimsel çalışmada kullanılacak olan ekli ölççeklerin belirtilen okullarda görev yapan Sosyal Bilgiler Öğretmenlerine uygulanması, İl Eğitim Denetmenleri Başkanlığının ekli 17/03/2014 tarih ve 46 sayılı İnceleme ve Değerlendirme Komisyonu Raporu doğrultusunda Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görülmesi halinde olurlarınıza arz ederim.

Ali TATLI
Millî Eğitim Müdürü

OLUR
24/03/2014

Hüseyin GÖKTÜRK
Vali a.
Vali Yardımcısı